

FILOZOFICKÁ FAKULTA UNIVERZITY PALACKÉHO V OLOMOUCI

Katedra nederlandistiky

MAGISTERSKÁ DIPLOMOVÁ PRÁCE

NIZOZEMSKÁ FILOLOGIE

**Tussentaal in semi-voorbereide radio-interviews
op de Vlaamse openbare omroep**

Vlámský "tussentaal" v polopřipravených rádiových interview
ve vlámském veřejnoprávním vysílání

The Flemish interlanguage in the partly prepared radio interviews
on the Flemish public broadcaster

Bc. Barbora Melichárková

Begeleider: Mgr. Kateřina Křížová, Ph.D.

Olomouc 2016

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem svou diplomovou práci vypracovala samostatně pod vedením Mgr. Kateřiny Křížové, Ph.D. a že jsem v ní uvedla veškerou použitou literaturu a ostatní zdroje.

V Olomouci dne 30. dubna 2016

Barbora Melichárková

Dankbetuiging:

Ik wil graag mijn dank aan mijn begeleider, Mgr. Kateřina Křížová, Ph.D., betuigen voor haar adviezen en opmerkingen bij het schrijven van mijn masterscriptie.

Inhoud

Voorwoord	7
Inleiding.....	8
1 Het verleden en heden van het Vlaamse taallandschap.....	11
1.1 Onderdrukking van het Nederlands in de Spaanse en Oostenrijkse periode.....	11
1.2 Verdere verfransing tijdens de Franse periode.....	12
1.3 Pogingen tot hervernederlandsing in het Verenigd Koninkrijk	12
1.4 De taalstrijd vanaf de onafhankelijkheid van België en de Vlaamse Beweging	13
1.5 De standaardisering van het Nederlands in België	14
1.6 Het huidige Vlaamse taallandschap in het taalcontinuüm.....	18
2 Het fenomeen tussentaal	22
2.1 Gebruik van tussentaal en haar positie in het Vlaamse taalcontinuüm....	22
2.2 De verschillende termen en hun implicaties	23
2.3 Ontstaansfactoren	26
2.4 Een overgangsfase of de doeltaal?	29
2.5 Tussentalige kenmerken	30
2.5.1 Fonologische kenmerken	30
2.5.2 Morfologische kenmerken	32
2.5.3 Syntactische kenmerken	38
2.5.4 Lexicale kenmerken	42
2.6 Recente studies over tussentaal en hun bevindingen	43
2.6.1 Onderzoeken naar tussentaal m.b.t. de sociale en geografische variatie ..	43
2.6.2 Taalattitudeonderzoeken	45
2.6.3 Onderzoeken naar tussentaal in het onderwijs.....	48
2.6.4 Onderzoeken naar tussentaal in de Vlaamse media.....	49
2.6.5 Belangrijkste bevindingen uit de onderzoeken naar tussentaal	51
3 Corpusonderzoek naar het tussentaalgebruik van gasten in radiointerviews op de openbare zender	53
3.1 Het Corpus Gesproken Nederlands.....	53
3.1.1 Wat is Corpus Gesproken Nederlands	53
3.1.2 Verdeling van het corpus	53
3.1.3 Metadata.....	54
3.1.4 Verschillende soorten transcripties	54
3.2 Voorstelling van de radiokanalen en -programma's	56
3.2.1 Klara.....	57
3.2.2 Radio 1	57
3.2.3 Radio 2	58
3.3 Voorstelling van de sprekers	59
3.4 Afhankelijke variabelen.....	61

3.5	Onafhankelijke variabelen	62
3.5.1	Sprekersgebonden onafhankelijke variabelen	62
3.5.2	Contextgebonden onafhankelijke variabelen.....	63
3.6	Hypotheses	65
3.7	Tussentaalindex.....	65
3.7.1	Kenmerken voor het berekenen van de tussentaalindex.....	66
3.7.2	Werkwijze.....	67
4	Resultaten en analyses.....	69
4.1	Resultaten en analyses per kenmerk	69
4.1.1	Ge/gij systeem.....	71
4.1.2	Tussentalige tussenwerpsels	71
4.1.3	Adnominale flexie.....	71
4.1.4	Subjectsreduplicatie	72
4.1.5	Redundant dat	72
4.2	Resultaten en analyses per spreker	72
4.2.1	Alle sprekers	72
4.2.2	Bart Van den Bossche (TT index 16,8%).....	73
4.2.3	Ellen van Krunkelsven (TT index 11%).....	75
4.2.4	Chris Yperman (TT index 9,7%)	77
4.2.5	Dirk Pauwels (TT index 8,1%).....	79
4.2.6	Alex Callier (TT index 7,9%).....	81
4.2.7	Anne Theresa De Keersmaecker (TT index 7,7%).....	82
4.2.8	Bart De Pauw (TT index 7,4%)	83
4.2.9	Peter De Bie (TT index 6,6%)	85
4.2.10	Andrea Croonenberghs (TT index 6,5%)	87
4.2.11	Ingeborg Marx (TT index 4,1%).....	89
4.2.12	Tom Lenaerts (TT index 3,9%)	90
4.2.13	Rika Derwa (TT index 3%)	91
4.2.14	Gene Bervoets (TT index 2%)	93
4.2.15	Frans Buyens (TT index 0,7%).....	95
4.2.16	Dirk Huyge (TT index 0,5%).....	96
4.2.17	Jetty Roels (TT index 0,4%).....	97
4.2.18	Erwin Jans (TT index 0%)	99
4.2.19	Guy Joosten (TT index 0%).....	99
4.2.20	Michel D'Hooghe (TT index 0%)	100
4.3	Resultaten en analyses per factor	101
4.3.1	Resultaten en analyse per opleidingsgraad	101
4.3.2	Resultaten en analyse per beroepsgroep	101
4.3.3	Resultaten en analyse per sekse	101
4.3.4	Resultaten en analyse per programma	102
5	Conclusie	103
	Bronnenlijst	107

Resumé	116
Summary	117
Lijst van bijlagen.....	118
Anotace.....	147

Voorwoord

Hoewel het onderwerp van deze masterscriptie Vlaamse tussentaal is, ben ik zelf geen tussentaalspreker. Nog niet zo lang geleden wist ik niet eens dat er in Vlaanderen zoiets als tussentaal bestond. Alles begon voor mij toen ik vorig jaar naar België vertrok om er één semester aan de Vrije Universiteit Brussel door te brengen. Natuurlijk wist ik van tevoren dat er verschillen zijn in de Nederlandse en Vlaamse uitspraak en woordenschat. Om me daar beter op voor te bereiden, volgde ik voor mijn vertrek het nieuws van de Vlaamse zenders. “Tja, valt wel mee”, dacht ik. “Zo verschillend is het ook weer niet.” Later bleek dat ik me enorm had vergist. In het nieuws wordt Standaardnederlands gesproken, terwijl geen enkele Vlaming in het alledaagse leven werkelijk standaardtalig spreekt. Tot mijn grote verbazing spraken zelfs enkele van mijn Vlaamse studiegenoten ook tijdens de taallessen iets wat eerder leek op dialect. Toen ik hen vroeg wat voor een dialect het was, antwoordden ze meestal zoiets van: “Goh, da’s geen dialect zenne, da kan ik nie meer spreken, da’s gewoon de tussentaal hè!” De verdere uitleg over dit rare taaltje kreeg ik van professor Wim Vandenbussche tijdens de lessen van variatielinguïstiek. Dankzij zijn enthousiasme waarmee hij over tussentaal (en over veel andere dingen) vertelde, raakte ik ook snel geboeid door dit onderwerp. In het vak Synchronische studie van het Nederlands van professor Rik Vosters, dat een inleiding vormde voor corpuslinguïstiek, heb ik het Corpus Gesproken Nederlands¹ leren kennen. Vervolgens heb ik in mijn onderzoekspaper voor dit vak de tussentalige kenmerken van de gasten van Vlaamse televisieprogramma’s bestudeerd aan de hand van fragmenten uit het CGN. Tijdens het schrijven heb ik het idee gekregen om later mijn masterscriptie aan de tussentaal in de Vlaamse media te wijden. Dat is het moment dat ik het onderwerp voor deze scriptie heb vastgelegd.

¹ Verder wordt er de afkorting CGN gebruikt.

Inleiding

Sinds het laatste decennium van de vorige eeuw focussen taalkundigen zich steeds meer op een informele taalvariëteit van het Nederlands, die tot grote ergernis van velen in toenemende mate en in steeds meer formele situaties in Vlaanderen gebruikt wordt: de tussentaal. Een van de domeinen waar tussentaal steeds meer in doordringt is de gesproken media. Tussentaal is vaak te horen in fictieprogramma's. Dit fenomeen werd reeds uitgebreid beschreven door meerdere wetenschappers. Zo werd de tussentaal bijvoorbeeld in Vlaamse soaps (Geeraerts e.a., 2000), reality-shows (Zenner e.a., 2009) of in films en series (Van Hoof, 2012) onderzocht.

Sommige non-fictie genres incorporeren evenzeer tussentaal. Uit de onderzoeken van Lefevre (2011), Priels (2012) en Adam (2013) blijkt dat de televisiepresentatoren van zowel de commerciële als publieke omroep soms tussentaal hanteren. Een ander onderzoek, gericht naar het gebruik van de Nederlandse standaardtaal, Vlaamse tussentaal en codewisseling in het duidingsprogramma *De zevende dag* (Auman, 2009) heeft aangetoond dat zelfs in het genre van het actualiteitenprogramma op de openbare omroep – waar men eerder standaardtaal verwacht– ook tussentaal wordt gesproken.

Op de radio is er ook geregeld tussentaal te horen, en dat niet alleen in de reclamespots (Van Gijssel, Speelman en Geeraerts 2008, Yde 2012), maar ook in het taalgebruik van de radiopresentatoren op de openbare omroep (Saey 2010). Het taalgebruik van gasten van de radioprogramma's werd echter nog niet onderzocht.

Naar aanleiding van het laatstgenoemde onderzoek wordt in deze masterscriptie het taalgebruik van gasten van de interviewprogramma's op de Vlaamse openbare radiozender onderzocht. Daarbij werd gebruik gemaakt van audiofragmenten en transcripties van de radiointerviews uit het Corpus Gesproken Nederlands, een database van de hedendaagse Nederlandse taal die ongeveer negen miljoen woorden omvat. Met name het taalgebruik van negentien bekende Vlamingen wordt geanalyseerd die tussen 1999 en 2001 te gast waren in de radioprogramma's *Alinea*, *Ochtendkuren*, *De Nieuwe Wereld* en *Heldenmoed*.

Het onderzoek wil nagaan of de gasten in de radiointerviews, net zoals de gasten van de interviewprogramma's op de Vlaamse televisie, ook tussentaal gebruiken. Indien dat het

geval blijkt te zijn, wordt er verder onderzocht in welke mate tussentaal gebruikt wordt en welke concrete tussentalige kenmerken tegenwoordig het frequentst worden toegepast. Tevens worden de factoren achterhaald die de keuze voor tussentaal beïnvloeden. Zijn de persoonsgebonden factoren zoals opleidingsgraad, geslacht of beroep hier van belang of is het eerder het context van het gesprek waarvan de realisatie van tussentaal afhangt? Deze vragen staan in het onderzoek centraal.

De scriptie wordt in vier hoofdstukken verdeeld:

Het eerste hoofdstuk zal de taalgeschiedenis van Vlaanderen beschrijven vanaf de opsplitsing van de Zeventien Provinciën tot heden. Daarbij wordt er namelijk op de gebeurtenissen gefocust die tot de aparte ontwikkeling van het Vlaamse taallandschap leiden en die mogelijk met het ontstaan van het fenomeen tussentaal te maken hebben. Verder wordt het huidige Vlaamse taallandschap gekarakteriseerd waarbij verschillende taalvariëteiten uit het Vlaamse taalcontinuüm voorgesteld worden.

Het tweede hoofdstuk wordt geheel gewijd aan het fenomeen tussentaal. Eerst wordt er uitgelegd wanneer en door wie tussentaal tegenwoordig gebruikt wordt en welke positie zij op het Vlaamse taalcontinuüm inneemt (2.1). Tussentaal is gekend onder verschillende namen waarvan de vaakst gebruikte naam in het subhoofdstuk 2.2 wordt weergegeven. Verder zullen de ontstaansfactoren van tussentaal opgesomd worden (2.3). In 2.4 komen verschillende meningen van taalkundigen omtrent de tussentaal aan bod, namelijk de kwestie of het over een aparte taalvariëteit gaat of slechts een overgangsfase naar standaardtaal. Vervolgens (2.5) worden de vaakst voorkomende tussentalige kenmerken opgesomd en beschreven. Bij elk kenmerk worden ter illustratie voorbeeldzinnen vermeld die meestal uit het eigen corpus komen. Deze kenmerken komen op vlak van fonologie, morfologie, syntaxis en woordenschat voor. Het subhoofdstuk 2.6 geeft een overzicht weer van recente onderzoeken naar tussentaal (m.b.t. de sociale en geografische variatie, taalattitudeonderzoeken, onderzoeken naar tussentaal in het onderwijs en in de media) en somt vervolgens hun belangrijkste bevindingen op.

De methodologie van het onderzoek wordt uitgebreid beschreven in hoofdstuk 3. Omdat het onderzoek gebaseerd wordt op fragmenten uit het CGN, geeft het subhoofdstuk 3.1 informatie over het karakter en de structuur van dit corpus, inclusief een beschrijving van

de verschillende annotatielagen en metadata. Tevens zal hier uitgelegd worden op welke manier er met het corpus gewerkt werd en hoe de selectieprocedure van de programma's en sprekers verliep. Verder komt de beschrijving van de geselecteerde radioprogramma's (en kanalen waarop deze uitgezonden worden) (3.2) en de karakteristiek van de sprekers (3.3). In het subhoofdstuk 3.4 en 3.5 worden de onafhankelijke en afhankelijke variabelen van dit onderzoek vermeld. In 3.6 komen de hypothesen aan bod die op basis van de bevindingen uit de relevante literatuur werden opgesteld. Tenslotte wordt de methode voor de kwantitatieve analyse (de tussentaalindex) beschreven (3.7).

In hoofdstuk 4 worden de resultaten van het onderzoek weergegeven en besproken. Eerst worden de meest en de minst voorkomende tussentaalkenmerken weergegeven. Daarna volgt een analyse van elke spreker. De kwantitatieve analyse (tussentaalindex per spreker) wordt hier gecombineerd met de kwalitatieve (situationele) analyse waarin er wordt bekeken waarom de spreker aan codewisseling doet in deze specifieke situatie. Tenslotte wordt ook de invloed van de factoren opleidingsniveau, beroepsgroep, geslacht en soort radioprogramma op het tussentaalgebruik van onze sprekers ingeschat.

In de conclusie (hoofdstuk 5) worden de resultaten van het onderzoek opgesomd en zal er nagegaan worden of de bovengenoemde hypothesen overeenkomen met de resultaten. Tenslotte worden er conclusies getrokken uit de onderzoeksresultaten.

1 Het verleden en heden van het Vlaamse taallandschap

Het ontstaan van de Belgische tussentaal wordt vaak gelinkt met de (andere) manier waarop de taalstandaardisering in Vlaanderen verliep in vergelijking met Nederland. Daarom schetst het volgende hoofdstuk eerst de geschiedenis van het Nederlands in Vlaanderen vanaf de opsplitsing van de Zeventien Provinciën – de gebeurtenis die zorgde voor een koerswijziging van de ontwikkeling van het Nederlands. Daarna wordt het huidige Vlaamse taallandschap beschreven aan de hand van het Vlaamse taalcontinuüm.

1.1 Onderdrukking van het Nederlands in de Spaanse en Oostenrijkse periode

Tot de scheiding tussen Noord en Zuid in de 16^e eeuw verliep het standaardiseringsproces in beide gebieden zo goed als parallel. Na de val van Antwerpen in 1585 is de (taal)geschiedenis echter anders verlopen. Terwijl de standaardtaal in het Noorden zich verder ontwikkelde, stopte de standaardisatie in Zuid voor een lange periode. Enerzijds was het Zuiden in die tijd zowel economisch, cultureel als politiek verzwakt. Anderzijds gebruikte men zelfs twee standaardtalen, namelijk het Latijn als de taal van de katholieke kerk en de wetenschap en het Frans als de cultuurtaal, Verlichtingstaal en internationale lingua franca voor de hogere standen. Tijdens de Spaanse en de Oostenrijkse periode had het noordelijke deel van de Zuidelijke Nederlanden geen energie noch behoefte voor de standaardisering van het Nederlands. Het Nederlands, dat verbrokkeld was in talloze dialecten, genoot weinig prestige in vergelijking met het Latijn of het Frans. Het Nederlands was echter de moedertaal van het overgrote deel van de bevolking. Omdat de lagere standen vaak geen Frans verstonden, kon het Nederlands praktisch gezien niet helemaal verbannen worden uit het openbare leven. Ook bestond in Zuid-Nederland een rijke traditie van rederijderskamers en de zogenaamde volksletterkunde waarbij de volkstaal een grote rol speelde (Janssens & Marynissen 2008: 137-139). Tegen het einde van de 18e eeuw begonnen de intellectuelen interesse te tonen voor de Nederlandse taal, met de oprichting van de Brusselse *Académie* als bewijs, waar onder meer lezingen over de geschiedenis van het Nederlands werden gehouden (Van der Horst 2000: 564). In 1788 publiceerde de Brusselse advocaat Verlooy *Verhandeling op d'onacht der moederlyke tael in de Nederlanden* gepubliceerd waarin hij onder andere de onderdrukking van het Nederlands door het Frans benadrukte en het recht op het onderwijs in Nederland eiste (Janssens & Marynissen 2008: 137-139).

1.2 Verdere verfransing tijdens de Franse periode

De positie van het Nederlands in de Zuidelijke Nederlanden is verder verslechterd toen het gebied door Frankrijk in 1794 werd geannexeerd. De plaatselijke dialecten en regionale talen moesten worden vervangen door het Frans, de enige geschikte taal voor de verspreiding van de Verlichtingsideeën. Aanvankelijk wou de Franse taalpolitiek de nieuwe bevolking volledig verfransen. Dat bleek echter een onmogelijke taak aangezien meer dan de helft van hen analfabeet was en het niet gebruikelijk was om kinderen naar school te sturen. De taalpolitiek werd dan meer gefocust op de elite, met succes. Hoewel de inwoners van de Zuidelijke gewesten Nederlands bleven spreken, is het gelukt om de intelligentsia en de burgerij bijna volledig te verfransen. Met de verfransing wordt hier niet alleen de beheersing van de taal bedoeld, maar ook de overname van de Franse cultuur en de verlichtingsideeën die zich aan het einde van de 18^e eeuw vanuit Frankrijk naar Europa verspreidden (Janssens & Marynissen 2008: 140).

1.3 Pogingen tot hervernederlandsing in het Verenigd Koninkrijk

Tijdens het Verenigd Koninkrijk der Nederlanden (1814 – 1830) heeft het bedreigde Nederlands in Vlaanderen een boost gekregen door de taalpolitiek van koning Willem I, die op bevordering van het Nederlands was gericht. Willem wilde de economie vooruithelpen door de bevolking beter te ontwikkelen. Daarom streefde hij naar een toegankelijk onderwijs. Hiermee bedoelt hij dat de lessen in de volkstaal (Nederlands) zouden gegeven worden. Dankzij een aantal maatregelen en de invoering van de Noord-Nederlandse schoolwet van Van der Palm in Vlaanderen is het gelukt om de lagere scholen volledig te vernederlandsen. Hoewel de voertaal in het hoger onderwijs nog steeds het Frans bleef, werd aan de universiteiten van Luik, Brussel, Gent en Leuven in 1816 een leerstoel in de Nederlandse taal en letteren gevestigd. In 1814 werd Nederlands tot de officiële taal van het rijk uitgeroepen, maar het stond naast het Frans en bleef vrijblijvend. In 1819 ging het zogenaamde *Taalbesluit* van kracht waardoor het Nederlands een verplichte taal werd voor het gerecht en in de administratie in de Vlaamse provincies. Het verbod van het Frans in de administratie en in het gerecht werd door de verfranste adel en burgerij als een bedreiging beschouwd voor de positie van de Franse taal en cultuur in Vlaanderen (Janssens & Marynissen 2008: 141-142). Er werd zelfs over “een aanslag op vrijheid van taalgebruik” (Van der Horst 2000: 567) gesproken. Petities eisten de vrijheid van pers, onderwijs en de taal. In deze gespannen situatie werd Willem

gedwongen om het Frans in de administratie en in het gerecht weer toe te laten en de taalvrijheid te erkennen. Deze erkenning kon de revolutie echter niet afwenden. In 1830 werd de onafhankelijkheid van België uitgeroepen. Hoewel de periode van Willem's taalpolitiek te kort was om de vernederlandsing te voltooien, speelde die toch een sleutelrol in de redding van het Nederlands in Vlaanderen en België. De intellectuelen uit die tijd zijn later de stichters van de Vlaamse Beweging geworden (Janssens & Marynissen 2008: 142).

1.4 De taalstrijd vanaf de onafhankelijkheid van België en de Vlaamse Beweging

Toen België in 1830 onafhankelijk is geworden, werd taalvrijheid vastgelegd in de nieuwe grondwet. In de praktijk beschouwt de overheid echter alleen het Frans als de officiële taal in België. Dat betekent dat in het bestuur, de administratie, het gerecht, het leger en het middelbaar onderwijs Frans opnieuw verplicht werd. De alomtegenwoordige Franse taal begon zelfs het lexicon en de syntaxis van het Nederlands te beïnvloeden. De bedreigende situatie voor het Nederlands werd niet op prijs gesteld door de meeste Vlamingen. Er was echter een klein groep Vlaamse intellectuelen afkomstig uit de lagere middenklasse die zich tegen de verfransing hebben verzet. Dankzij de vroegere taalpolitiek van Willem I hebben ze genoten van Nederlandstalige onderwijs en de geschiedenis van hun moedertaal geleerd. Ze streefden naar de bevordering en emancipatie van het Nederlands, geïnspireerd door het gedachtegoed van de romantiek en het nationalisme, een beweging die de taal en de ontwikkeling van het volk verenigde. Deze intellectuelen, later bekend als de Vlaamse Beweging, waren actief vanaf de jaren dertig. Aanvankelijk richtten ze zich op de bevordering van het Vlaamse culturele bewustzijn door de Vlaamse geschiedenis en literatuur te delen met de Vlaamse medemens. Later werden ze ook actief op taalpolitiek vlak. Hun inspanningen werden beloond met enkele belangrijke resultaten tijdens de tweede helft van de 19^e eeuw. Zo werd in 1873 de *wet-Coremans* ingevoerd waarmee het recht op het Nederlands als voertaal in strafrechten werd vastgelegd. In 1898 werd de *wet-De Vriendt-Coremans*, de zogenaamde *Gelijksheidswet*, goedgekeurd die garandeerde dat het staatsbestuur, de rechtspraak en het staatsonderwijs naast het Frans ook in het Nederlands gevoerd moest worden en dat de wetteksten in beide talen gepubliceerd moesten worden. Daardoor werd het Nederlands een van de twee officiële talen van België geworden, naast het Frans. Toch is het Frans de meer prestigieuze taal gebleven die gesproken werd door iedereen

die op de maatschappelijke ladder wilde klimmen. De eerste taalwetten bleken dus niet echt effectief te zijn. Daarom richtte de Vlaamse Beweging vanaf het begin van de twintigste eeuw hun pijlen op erkenning van het Nederlands als de enige officiële taal in Vlaanderen. De eentaligheid moest op het zogenaamde territorialiteitsprincipe gebaseerd worden. Met andere woorden: de taal moest officieel erkend worden in de gebieden waar het door de meerderheid van de inwoners gesproken werd. Sinds de jaren dertig is het Nederlands dus in beginsel de enige officiële taal in Vlaanderen en Frans de enige officiële taal in Walonië, waarbij de Brusselse agglomeratie tweetalig is gebleven. Ook werd er naar de vernederlandsing van het hoger onderwijs gestreefd, namelijk de Rijksuniversiteit Gent en de Katholieke Universiteit van Leuven. Deze inspanningen werden echter vertraagd door de Eerste Wereldoorlog, maar vanaf de jaren dertig ging deze eis uiteindelijk in vervulling. Tussen 1962 en 1963 werden de taalgebieden wettelijk vastgesteld en in 1970 verankerd in de grondwet. Daardoor kon het openbare leven in Vlaanderen eindelijk vernederlandst worden (Van der Horst 2000: 572-575, Janssens & Marynissen 2008: 142-147).

1.5 De standaardisering van het Nederlands in België

De leden van de Vlaamse Beweging wilden niet alleen de status van het Nederlands vooruithelpen, ze waren ook van mening dat er een norm voor de taal vastgelegd moest worden. Hoe meer functies het Nederlands in het dagelijkse leven begon te vervullen, hoe groter de nood werd voor officiële schriftelijke standaardtaal. Daar waren de aanhangers van de Vlaamse Beweging het mee eens. Hun meningen verschilden echter over de vraag waarop die norm gebaseerd moet worden. Uit de verschillende stromingen bleken er twee het belangrijkste – de zogenaamde particularisten en de integrationalisten (Willemys 2003: 249-250). De particularisten wilden de nieuwe norm op de reeds bestaande Vlaamse schrijftaal baseren. Die bestond in Vlaanderen sinds de late Middeleeuwen en werd door de schrijvers, culturele verenigingen en in de lokale administratie gebruikt. Dit Nederlands was in grote mate door het Frans aangetast aangezien de teksten (vooral in de ambtelijke sfeer) uit het Frans vertaald werden. Ook bevatte de taal veel archaïsmen en dialectismen die particularisten als verrijkende elementen zagen. De aanhangers van het integrationalisme beschouwden deze op het Vlaams gebaseerde schrijftaal als ongeschikt om alle maatschappelijke functies te vervullen. Zij wilden zich daarentegen aansluiten bij de Noord-Nederlandse norm (Janssens & Marynissen 2008: 148).

Een van de discussie-onderwerpen tussen deze twee groepen was de spelling. In 1844 resulteerde de spellingoorlog in de overname van het systeem van het Noorden met lichte aanpassingen, de zogenaamde *Willems-spelling*. Dit was de eerste grote succes van de integrationalisten. Debatten tussen de particularisten en de integrationalisten werden gevoerd op de Nederlandsche Taal- en Letterkunde Congressen tussen 1849 en 1912. Op deze bijeenkomsten werden ook deskundigen uit Nederland uitgenodigd wat zorgde voor een versterkt contact tussen beide landen (Willemyns 2003: 253-254, Janssens & Marynissen 2008: 148).

Het feit dat de Noord-Nederlandse norm heerste in Vlaanderen is volgens Janssens en Marynissen (2008: 151-152) niet alleen aan de inspanningen van de integrationalisten te danken. Maatschappelijke veranderingen met betrekking tot de kleine burgerij in Vlaanderen speelden evenzeer een grote rol aan het einde van de 19^e eeuw.

Ambtenaren en leraren die een belangrijkere maatschappelijke rol begonnen te vervullen kwamen niet aan een baan omwille van onvoldoende kennis van het Frans, een noodzaak voor sociale promotie. Toen er gezocht werd naar de nieuwe Nederlandse cultuurtaal gaven ze eerder een voorkeur aan het noordelijke Nederlands dat in staat was om de Franse taal en cultuur te evenaren, in tegenstelling tot de verouderde Vlaamse schrijftaal. Tegelijkertijd verschilde deze taalvorm duidelijk van het dialect van het plebs, wat zorgde voor voldoende prestige. Vlamingen moesten deze Nederlandse norm weliswaar leren, net als het Frans, maar het was voor hen veel gemakkelijker omdat ze niet constant vergeleken werden met de moedertaalsprekers (Van der Horst 2000: 584).

Behalve de kleinburgerij had echter niemand behoefte aan de standaardtaal. Het volk blijft dialect spreken. Om het *Algemeen Beschaafd Nederlands*², de nieuw geïmporteerde standaardtaal, bij de hele bevolking te kunnen verspreiden ontstonden al in de negentiende eeuw verschillende taalplanningsinitiatieven. Eerst werd er vooral gepoogd om de bevolking ervan te overtuigen dat de noordelijke taalnorm gebruikt moet worden. De taalzuiveringsacties begonnen pas vanaf 1930 en de grootste inspanningen werden na de Tweede Wereldoorlog verricht, namelijk tussen de jaren 1950 en 1980 (Willemyns

² Het Algemeen Beschaafd Nederlands (afkorting ABN) is de benaming voor het begrip dat tegenwoordig als Algemeen Nederlands (AN) of Standaardnederlands aangeduid wordt. “Het is het Nederlands dat onder meer in het onderwijs, in de media en in het openbare leven wordt gebruikt” (Taaluniversum z.d.). De term ABN werd tot de jaren zeventig van de 20ste eeuw gebruikt.

2003: 294). De belangrijkste vereniging die voor de taalplanning zorgde was de Vereniging voor Beschaafde Omgangstaal (VBO) wiens voorganger al voor de Eerste Wereldoorlog gesticht werd. Vanaf 1951 had de ABO een eigen tijdschrift en organiseerde zij ook verschillende evenementen zoals abn-veertiendaagses, abn-weken, taalcongressen, welsprekendheidstoernooien, schrijfwedstrijden, debatavonden en cursussen. De belangrijkste doelgroep van de taalzorg waren de leerlingen en studenten. Vanaf de jaren vijftig zijn de zogenaamde ABN-kernen actief, dit zijn verenigingen die op de middelbare scholen de scholieren leren om beschaafd en zonder dialect te praten. Ter ondersteuning wordt behalve de tijdschriften ook propaganda en didactisch materiaal gepubliceerd en workshops en debatten georganiseerd. De ABN-kernen kregen tijdens de jaren zestig zelfs overheidssubsidies. Ook werden er reportages, reclamefilms en langspeelfilms geproduceerd die in scholen werden vertoond. Al deze activiteiten werden door de ABN-centrale gestuurd.

Sinds het einde van de jaren vijftig daalde geleidelijk aan de populariteit van deze verenigingen. Het belangrijkste medium voor het verspreiden van de taalverzorgende activiteiten is de televisie geworden. Enerzijds werd het taalgebruik op de radio en televisie bewaakt zodat de presentatoren “onberispelijk Standaardnederlands zouden spreken” (Van Hoof & Jaspers 2000: 101). Sindsdien is de nationale omroep BRT (later VRT) een voorbeeld van de juiste standaardtaal geworden. Anderzijds werden op de televisie en radio verschillende taalprogramma’s uitgezonden waar professionele linguïsten de Vlamingen hielpen om hun standaardtaalvaardigheid te verbeteren. Een voorbeeld hiervan was de radiokroniek *Voor wie haar soms geweld aandoet* of de televisierubriek *Het klankboord* en *Hier spreekt men Nederlands*. Er bestonden ook taalrubrieken in de kranten en tijdschriften en er werden verschillende taalzuiveringsboekjes, handboeken en naslagwerken uitgegeven zoals de *ABN-gids* en het *ABN-woordenboek* (Van Hoof & Jaspers 2000: 99-101).

Van Hoof en Jaspers (2012: 97) noemen de periode waarin de bovenbeschreven ABN-acties plaatsvonden als een periode van hyperstandaardisering: “een doorgedreven propagandistische, grootschalige, door taalwetenschappers ondersteunde, gemediatiseerde en decennialang in talloze maatschappelijke sectoren volgehouden ideologisering van het taalgebruik, die met moeite haar gelijke vindt in andere nationale contexten.” De taaltuiniers richtten zich vooral op de zuivering van de woordenschat. Er

werd ernaar gestreefd om de dialectismen, regionalismen, Franse leenwoorden, purismen en archaïsmen uit het Nederlands in Vlaanderen te verbannen. De houding tegenover dialecten was ambivalent. Enerzijds beschouwden sommige taalijveraars dialect als erfgoed en ze keurden het gebruik ervan goed indien het gebruikt werd in de gepaste context, namelijk in de privésfeer. Anderzijds hebben ze dialect uit deze context verjaagd en door het ABN vervangen. Er werd namelijk aanbevolen om het ABN zo veel mogelijk te oefenen om het onder de knie te krijgen, ook binnen het gezin en na het werk, onder de motto's "Als je niet *altijd* abn praat, doe je het *nooit* goed" (Van Hoof & Jaspers 2012: 107) of "Via het gezin gaat het abn erin" (Van Mechelen in Van Hoof en Jaspers 2012: 107). Ook werden dialecten beschouwd als een variëteit die alleen door minder beschaafden publiekelijk werd gebruikt, een taalvorm die de beschaving hindert en niet geschikt is als communicatiemiddel. Sommige dialectwoorden of Franse leenwoorden bestonden echter ook in de standaardtaal en werden door de taalzuivelaars aanbevolen.

Bij een doorsnee Vlaming resulteerde het in een gevoel van taalonzekerheid die gekenmerkt werd door de hypercorrecties en het gebruik van purismen. Het dialectverlies werd hoogstwaarschijnlijk ook versneld door de standaardiseringsacties. Ondanks de sterke taalzuivering die tussen de jaren vijftig en tachtig alomtegenwoordig was in heel Vlaanderen, is dus niet volledig gelukt om het taalgebruik in België aan de noordelijke variant van het Nederlands aan te passen. Voor veel Vlamingen bleef het ABN een onnatuurlijke en kunstmatig ingevoerde taal waar ze zich niet volledig mee konden identificeren. Van Hoof en Jaspers (2012: 122) concluderen dat de situatie waarin het Vlaamse taallandschap zich na het einde van de standaardiseringscampagne bevond een voedingsbodem vormde voor de verspreiding van de tussentaal.

1.6 Het huidige Vlaamse taallandschap in het taalcontinuüm

In Vlaanderen worden veel taalvariëteiten gebruikt die samen één grote talige ruimte vormen. Deze ruimte heeft de vorm van een continuüm waarin tussen de twee uiteinden (standaardtaal en dialect) ook tussenvormen en tussenvariëteiten zich bevinden. Deze situatie werd door de Duitse taalkundige Peter Auer (in Ghyselen 2011: 1) in zijn artikel over de typologie van talige repertoria in de Europese taalgebieden als *diaglossia* benoemd. Al deze variëteiten lopen in elkaar over en daarom is het niet altijd mogelijk om precieze grenzen te trekken. Verschillende auteurs onderscheiden binnen het taalcontinuüm minder of meer taalvariëteiten en gebruiken er verschillende namen voor. Omdat het om de bovengenoemde redenen moeilijk is om alle taalvariëteiten op te sommen, worden hier slechts degene beschreven die in de recentste onderzoeken genoemd worden.

In zijn artikel onderscheidt Geeraerts (2001: 338) drie lagen van het Belgisch Nederlands. De eerste en de bovenste laag is de Belgische variant van de Nederlandse standaardtaal. Geeraerts noemt deze variant ook het *VRT-Nederlands*, omdat de taal zoals die op de Vlaamse tv en radio gebruikt wordt als de norm geldt voor de correcte standaardtaalgebruik. Vlaamse dialecten vormen de onderste laag. Tussen die twee bevindt zich nog een tussenlaag waarvoor hij zelf de naam *soapVlaams* gebruikt “omdat het de taal is van de Vlaamse soapseries in contrast met de taal van het journaal” (Geeraerts 2001: 238) maar die ook als *Verkavelingsvlaams*, *Schoon Vlaams* of het vaakst als *tussentaal* bekend is. Deze drie variëteiten zullen nog meer in detail beschreven worden, waarbij tussentaal besproken wordt in een apart hoofdstuk. De tendensen omtrent het gebruik van deze taalvariëteiten komen ook aan bod.

Van Dale Groot woordenboek van de Nederlands taal (2014) definieert **standaardtaal** als een “taalvorm die als model of norm geldt.” Het is “geen geconstrueerde taal, maar een levende taalvariëteit” die beïnvloed wordt door verschillende maatschappelijke factoren. De standaardtaal wordt gebruikt door de elite, de zogenaamde “spraakmakende gemeente”. Het zijn bijvoorbeeld journalisten, schrijvers, leerkrachten, radio- en televisiepresentatoren, acteurs of politici wiens taalgebruik zowel onbewust als bewust door de rest van de samenleving geaccepteerd en overgenomen wordt. Standaardtaal vertoont in principe ook een zogenaamde *drievoudige algemeenheid*. Ten eerste gaat het om een taalvariëteit die in vergelijking met dialecten geografisch algemeen en neutraal

is. Dat wil zeggen dat een standaardtaal in het hele taalgebied verstaanbaar en daarmee bruikbaar is. Het gebruik van de standaardtaal verraadt ook de afkomst van de spreker niet. Ten tweede vertoont standaardtaal een *functionele algemeenheid*. Met andere woorden is die geschikt voor de gesprekken over alle onderwerpen in alle omstandigheden. Ten derde geldt bij standaardtaal een *sociale algemeenheid*. Op basis van het feit dat iemand standaardtalig spreekt kan er niet gezegd worden dat hij tot een bepaalde sociale groep behoort (Geeraerts 2002: 93).

In Vlaanderen wordt de Belgische variant van de Nederlandse standaardtaal gebruikt die gelijkwaardig is aan de standaardtaal zoals die gebruikt wordt in Nederland. Hoewel beide varianten grotendeels identiek zijn, vertonen die ook kleine verschillen, vooral op vlak van de uitspraak, maar ook met betrekking tot de woordenschat en grammatica (Taaluniversum, z.d.). Een voorbeeld van een variatie in uitspraak is diftongering waarbij lange klinkers (bv. beet) in Nederland als tweeklanken uitgesproken worden. In België, daarentegen, worden tweeklanken (bv. mij) als eenklanken uitgesproken (Dutch++, z.d.). Wat de woordenschat betreft gebruiken Nederlanders bijvoorbeeld het woord *pinpas*, terwijl in België *creditcard* wordt gebruikt (Taaluniversum, z.d.).

In Vlaanderen zijn tegenwoordig bepaalde tendensen omtrent het standaardtaalgebruik merkbaar. Enerzijds is de kennis van de standaardtaal in de laatste decennia sterk verbeterd, namelijk in de formele domeinen zoals de radio- en tv-journaals, verschillende informatieve programma's, gedrukte media, administratieve, wetenschappelijke publicaties etc. De Belgische vorm van het Standaardnederlands wordt door de meeste Vlamingen als hoogste taalvariëteit voor de officiële communicatie beschouwd en in deze context verwacht (De Caluwe 2012: 62). Anderzijds is het spontane standaardtaalgebruik de laatste jaren gedaald en steeds meer door tussentaal vervangen (Geeraerts 2012: 103).

Sommige taalkundigen beschouwen het ontstaan van de tussetaal als een *substandaardisering*. Dat betekent dat er in Vlaanderen zich een informele omgangstaal vormt die weliswaar geen standaardtalige status maar veel functioneler is in vergelijking met dialecten. De substandaardisering komt niet uitsluitend in Vlaanderen voor. In Nederland heeft zich bijvoorbeeld de informele omgangstaal gevormd die als *Poldernederlands* wordt genoemd. In vergelijking met de situatie in Nederland is de relatief grote afstand tussen de gewone spreektaal en het meest verzorgde taalgebruik opmerkelijk in het Vlaamse taallandschap (Geeraerts 2002: 90). Dit verschijnsel wordt

als de *taalkloof* benoemd. De informele spreektaal en de standaardtaal in Vlaanderen groeien dus ofwel uit elkaar ofwel divergeren ze. De divergentie kan ook tussen de informele variëteiten in Nederland en in Vlaanderen vastgesteld worden. Als we daar de formele standaardtaal in de beide landen mee vergelijken kan er vastgesteld dat deze ofwel vrij dicht bij elkaar liggen ofwel convergeren. Dat komt door het feit dat het standaardtaalgebruik in Vlaanderen opschuift in de richting van het Nederlandse standaardtaal, vooral wat de grammatica en het lexicon betreft (Janssens & Marynissen 2008: 202-203, Geeraerts 2002: 90).

In een recenter onderzoek (2005) voegt Willy Martin ook andere taalvariëteit toe aan het taalcontinuüm dat hij **substandaard** noemt. Het gaat om woorden en uitdrukkingen die vooral in de Vlaamse niet-dialectische spreektaal voorkomen en die door sommigen als niet correct beschouwd kunnen worden.³ Ook voegt hij toe dat de grenzen met substandaard en andere taalvariëteiten soms moeilijk te onderscheiden zijn (Martin in De Ridder 2007: 368).

De Ridder (2007) heeft het Vlaamse taalcontinuüm met nog twee andere taalvariëteiten uitgebreid, namelijk met informele standaardtaal en regiolect.

Onder de **informele standaardtaal** wordt hier een taalvariëteit begrepen die grote overeenkomsten met de standaardtaal vertoont, maar soms verschilt op vlak van fonologie. Het taalgebruik van nieuwsankers of presentatoren op de openbare omroep worden als voorbeeld van informele standaardtaal beschouwd. Hoewel hun taalgebruik meestal standaardtalig is, kan er aan de hand van de kleine fonologische afwijkingen bepaald worden wat de afkomst van de sprekers is (De Ridder (2007:13).⁴

Regiolecten zijn taalvariëteiten die weliswaar enkele dialectkenmerken vertonen, maar die gebruikt worden voor de communicatie binnen een bepaalde regio (De Caluwe 2002: 57). Zij zijn het resultaat van dialectnivellering waarbij dialecten binnen dezelfde grote dialectfamilie convergeren, oftewel steeds meer op elkaar lijken. Dat komt doordat ze hun

³ Bijvoorbeeld camionette in plaats van bestelwagen.

⁴ Saartje Vandendriessche, de omroepster van het eerste kanaal van de openbare omroep gebruikt af en toe een Antwerpse zwaar uitgesproken /i:/ (De Ridder (2007: 14).

primare kenmerken⁵ beginnen te verliezen. Zo ontstaat een regionaal dialect dat verstaanbaar is voor de gehele regio. De uitspraak van regiolect is nog steeds zwaar dialectisch getint en de sprekers zijn zich bewust van het niet-standaardtalige karakter ervan (De Caluwe & Van Renterghem 2001: 61 – 62).

“**Dialect** is een locale taalvariëteit, een van streek tot streek verschillende code die, met standaardtaal vergeleken, grote structuur- en functiever verschillen vertoont, en een veel geringer sociaal prestige geniet” (Willemyns 2005: 31). De dialecten in Vlaanderen werden tot de jaren 70 op regelmatige basis gesproken in informele situaties (Vandekerckhove in Ouysel 2012: 29). Sinds de tweede helft van de twintigste eeuw is het proces van dialectverlies begonnen. In plaats van dialect werden er steeds meer bovenregionale taalvariëteiten gebruikt. Dit dialectverlies gebeurt zowel functioneel als structureel. Met functioneel dialectverlies wordt bedoeld dat dialect in steeds minder situaties door steeds minder mensen gebruikt wordt. Bij structureel verlies worden typische lokale dialectkenmerken vervangen door standaardtalige kenmerken of kenmerken die algemener verspreid zijn (Vandekerckhove in Ghyselen & Van Keymeulen 2014: 118). Het dialectverlies gebeurt niet in alle delen van het taalgebied met dezelfde snelheid en intensiteit. In het algemeen blijven de sprekers in de perifere gebieden dialect langer gebruiken dan degenen die in het centrum leven. Ook mannen, laag opgeleiden en oudere mensen blijven dialect langer spreken.

⁵ ‘Primaire dialectkenmerken: zijn geografisch kleinschalig, vallen heel sterk op (ze zijn ‘saillant’) en bij nivelleringsprocessen (→ regiolect → substandaardtalige variëteiten) worden ze doorgaans het eerst achterwege gelaten’ (Taeldeman 2008: 40).

2 Het fenomeen tussentaal

2.1 Gebruik van tussentaal en haar positie in het Vlaamse taalcontinuüm

Tussentaal is de Vlaamse omgangstaal voor de mondelinge communicatie, die zich tussen dialect/regiolect en standaardtaal op het Vlaams taalcontinuüm bevindt. Het belangrijkste verschil tussen een regiolect en tussentaal is dat regiolecten gebruikt kunnen worden in een bepaalde regio, terwijl tussentaal geschikt is voor de bovengewestelijke communicatie (De Caluwe 2002: 57). Vanaf de jaren '80 is deze taalvariëteit in Vlaanderen aan een opmars bezig.

Tussentaal is verstaanbaarder en minder plat dan dialecten, maar tegelijk is het geen Standaardnederlands. Vlamingen gebruikten deze variëteit vooral in minder formele situaties zoals in gesprekken met familie, vrienden, kennissen en collega's. Tijdens de jaren '90 heeft tussentaal zich ook in de meer formele domeinen verspreid, bijvoorbeeld in tv-interviews. Kortom, de tussentaal wordt tegenwoordig "in vrijwel alle niet al te formele situaties" gebruikt (Janssens & Marynissen 2008: 196-197).

De standaardtaal, die gezien wordt als een vreemde, verplichte taalvariëteit voor formele situaties, wordt niet gebruikt als het niet noodzakelijk is. Tussentaal is dus een variëteit waarin de Vlamingen zich op hun gemak voelen (De Caluwe 2002: 61). De Caluwe (2002: 57) stelt ook vast dat tussentaal met haar supra-regionale karakter als een lingua franca dient. "Het is tegelijk niemands en allemans taal, [...] de taal van wie AN probeert te spreken zonder dat AN echt te beheersen. Maar het is tegelijk de taal van wie het AN wél beheerst, maar bewust kiest voor een tussentaal." Ook hoger opgeleide mensen maken dus in niet te formele situaties regelmatig gebruik van deze variëteit. De tussentaal wordt echter niet alleen in plaats van standaardtaal gebruikt. Zij neemt ook de functies van dialect of regiolect over. Degenen die geen dialect of regiolect kunnen of willen spreken, maken gebruik van tussentaal (Goossens in De Caluwe 2002: 60). "[...] het is dus moedertaal van veel dialectlozen en doeltaal van veel dialectsprekenden [...]" (Cajot in De Caluwe 2002: 60).

2.2 De verschillende termen en hun implicaties

De Vlaamse informele omgangstaal krijgt zowel van taalkundigen als van het lekenpubliek verschillende namen zoals tussentaal, Verkavelingsvlaams, Schoon Vlaams, soap-Vlaams, koetervlaams, sloddervlaams en dergelijke. Elke naam roept een andere connotatie en heeft een andere lading naargelang het beklemtoonde aspect. Net zoals meningen over deze taalvariëteit uiteenlopen, verschillen ook de namen. Taalkundigen zijn er daarom niet over eens welke benaming het meest geschikt en het meest neutraal is. In dit hoofdstuk zullen de meest gebruikte en besproken termen voorgesteld worden. Daarna wordt de benaming gekozen die in de scriptie consequent gebruikt zal worden.

De term **Verkavelingsvlaams** is voor de eerste keer verschenen in het boek *Het Belgisch labyrint of de schoonheid der wanstalgheid*, geschreven door journalist en schrijver Geert van Istendael in 1989. De titel verwijst naar de taal die “gesproken wordt in verkavelingen, in de nieuwbouwwijken in de buurt van grote steden, waar mensen uit verschillende streken bij elkaar wonen” (Van Istendael in Janssens & Marynissen 2008: 199). Van Istendael is geen linguïst en vermeldt dus geen concrete talige kenmerken. De manier waarop hij dit talige fenomeen beschrijft is eerder subjectief. Hij beschouwt Verkavelingsvlaams als een nieuwe talige trend die gekenmerkt wordt door de “arme woordenschat” en “karakterloze uitspraak” en die “uit angst voor dialect en uit angst voor het Nederlands is geboren een weerspiegeling van de Vlaamse intellectuele luiheid” is. Verder is van Istendael bezorgd dat deze “halftaal” een negatieve invloed zal uitoefenen op zowel het Standaardnederlands als op de Vlaamse dialecten (Istendael 1989: 108-109). Volgens Willemyns (in Van Ouytsel 2012: 75) is de definitie van van Istendael misleidend omdat die suggereert dat het om een nieuwe taalvariëteit gaat, wat niet waar is. Aangezien de term Verkavelingsvlaams vaag en sterk emotioneel gekleurd is, wordt deze niet in een wetenschappelijke context gebruikt (Van Ouytsel 2012: 75). Als deze term toch gebruikt wordt door taalkundigen, dan is het om de negatieve oordelen over deze taalvariëteit te beschrijven.

De naam **Soap-Vlaams**, bedacht door Geeraerts in 1999, heeft betrekking tot de taal die in de Vlaamse soaps gesproken wordt. Geeraerts heeft deze term gebruikt in zijn onderzoeken naar het taalgebruik in de televisieseries *Familie* en *Thuis* als een

tegenhanger tot het *VRT-Nederlands*, de benaming voor de standaardtaal dat wordt gesproken op de Vlaamse openbare televisie. Van Ouytsel (2012: 74) merkt enkele problemen met het gebruik van deze term op. Ook deze term heeft volgens hem een negatieve lading en bovendien suggereert hij dat de taal van de series het echte taalgebruik heeft beïnvloed, terwijl het precies andersom is. Omdat de informele omgangstaal in Vlaanderen niet alleen in soaps maar ook in andere domeinen voorkomt, is deze term in het algemeen niet geschikt.

Goossens had het in zijn studie uit 1970 over het **Belgisch Beschaafd**, later (2000) gebruikt hij de term **Schoon Vlaams**⁶ (Willemyns 2005: 27). De laatste term, Schoon Vlaams, is een benaming die al in de eerste helft van de twintigste eeuw gebruikt werd door de Vlamingen die hun dialect door een meer algemene taal, zeg maar een cultuurtaal, wilden vervangen. Goossens zelf beschouwt de term als neutraal in vergelijking met van Istendaels Verkavelingsvlaams of de in de academische wereld gebruikte term tussentaal. Toch blijkt uit zijn artikel in *Ons Erfdeel* dat hij niet bepaald neutraal staat tegenover wat hij met Schoon Vlaams bedoelt. Hij vindt “[...] dat Vlaanderen geen behoefte heeft aan een omgangstaal die geen cultuurtaal is. Het enige wat in het SV van cultuur getuigt, en wel aan een twijfelachtige, is dat het zich afzet tegen de natuur, d.w.z. de dialecten. En daar slaagt het, zoals we zagen, niet eens in” (Goossens 2000: 11-12). Volgens sommige academici is de term Schoon Vlaams op zich al subjectief omdat die “een niet-neutraal adjectief draagt” (Vancompernelle 2012: 24). Bovendien klinkt deze ironisch (Cajot 2012: 51).

De term die tegenwoordig zowel door de deskundigen als door leken doorgaans gebruikt wordt, is **tussentaal**. Deze term wordt in de jaren '90 door de Gentse academici ingevoerd, die daar een heel continuüm tussen het Standaardnederlands en de Vlaamse dialecten mee bedoelen dan gewoon een zelfstandige talige grootheid. Dezelfde opvatting deelt ook het Van Dale Groot woordenboek van de Nederlands taal (2014) waar deze definitie van tussentaal gebruikt wordt: “Benaming voor de informele spreektaal in Nederlandstalig België die geen dialect is, maar ook geen Algemeen Nederlands”. De Gentse academici

⁶ Rolland Willemyns (2005: 30) wijst erop dat er nog nagedacht moet worden wat het verschil tussen Belgisch Beschaafd en Schoon Vlaams is.

breiden de definitie nog verder uit: “Misschien hebben we hier zelfs niet eens met een aparte taalvariëteit te maken, maar veeleer met een verzameling kenmerken die op grond van opleiding, leeftijd, sekse, regio en zelfs van persoon tot persoon kunnen verschillen“ (Willemys & Vandebussche 2013: 302). Ook merken ze op dat “de uitspraakbasis van tussentaal weliswaar standaardtalig is, maar [...] dat vele lexicale, fonologische en morfo-syntactische kenmerken ontleend zijn aan de endogene dia/regiolecten enerzijds, aan het meest prestigieuze, Brabantse regiolect anderzijds” (Willemys & Vandebussche 2013: 303). Noch deze term blijkt echter neutraal te zijn zoals De Schryver in het boek *Manke usurpator* opmerkt: ”Tussentaal is een overbodige, negatieve, tendentieuze term met een willekeurige inhoud. Zoveel blijkt uit de vakliteratuur, maar ook uit de Vlaamse schoolboeken Nederlands voor het secundair onderwijs” (De Schryver 2012: 141). Hij is van mening dat de term tussentaal niet nodig is om de Vlaamse taalsituatie op een objectieve en heldere manier te kunnen beschrijven en pleit daarom voor de verbanning van deze benaming.

Hoewel het blijkbaar niet mogelijk is om één ideale term voor de bovenbeschreven taalvariëteit te vinden die helemaal los staat van de negatieve connotaties, lijkt het ons toch handiger om één term te kiezen. Zoals De Schryver (2012: 142) per slot van rekening opmerkt, worden “de woorden en dus ook vaktermen altijd in zekere mate stereotyperend, maar we hebben ze zoals andere stereotypen nodig om de werkelijkheid te kunnen ordenen”. In deze scriptie kiezen we voor de term tussentaal omdat die tegenwoordig het vaakst gebruikt wordt in de vakliteratuur. Daarmee bedoelen we hetzelfde concept als de Gentse academici en het Van Dale Groot woordenboek van de Nederlands taal, zoals hierboven wordt weergegeven.

2.3 Ontstaansfactoren

Het ontstaan van de tussentaal was het natuurlijke resultaat van de afwezigheid van een informele taalvariëteit in Vlaanderen (Cajot 2012: 39-42). De nood aan zo'n omgangstaal die voor iedereen verstaanbaar zou zijn, zelfs op het bovenregionale niveau, ontstond door toegenomen mobiliteit, de boom van de media en meer frequente contacten tussen verschillende regio's. Deze factoren hangen ook samen met lossere omgangsvormen en informatisering van de media. De tegenwoordig populaire realityshows creëren een nieuw soort mediafiguur "gewone mensen", wiens taalgebruik zich ver van het Standaardnederlands bevindt. Ook bekende Vlamingen, bijvoorbeeld politici, maken graag gebruik van lagere registers zodat zij populairder zouden worden bij hun kiezers (De Caluwe 2006: 24).

Het dialect, wat tijdens ABN-acties gestigmatiseerd werd en steeds meer aan het verdwijnen is, kon niet dienen als basis voor de informele mondelinge taal, ook omdat deze ongeschikt was voor bovenregionale communicatie. De geïmporteerde standaardtaal volstond ook niet om deze rol te vervullen, omdat die "stilistisch onvoldoende uitgebouwd was om de alledaagse domeinen aan te kunnen" (De Caluwe 2006: 25). Bovendien associëren Vlamingen de standaardtaal met afstandelijkheid en vormelijkheid.

Waar moest dan de omgangstaal vandaan komen? Er kon geen sprake zijn van overname van de informele norm uit Nederland. Behalve de mentale distantie tussen Zuid en Noord, bestond er geen traditie van de directe mondelinge contacten tussen Nederlanders en Vlamingen. Daardoor was de Nederlandse informele taalvariant niet bekend of bruikbaar voor Vlamingen. Tijdens de begindagen van de tussentaal probeerden sprekers hun dialectachtergrond te onderdrukken en zich eerder te laten inspireren door het geschreven woord en het taalgebruik op school en de radio. De taallose idiolecten die in het begin grote onderlinge verschillen vertoonden, werden langzamerhand genivelleerd. Zo ontstond in Vlaanderen een bovenregionaal mondeling uitdrukingsmiddel – de tussentaal (Cajot 2012: 39 – 42).

De Caluwe vermeldt als één van de bepalende factoren voor de verspreiding van tussentaal het feit dat de jongere generaties steeds minder in het dialect opgevoed worden. Veel ouders hebben beslist om in plaats van het dialect het Standaardnederlands te spreken thuis, maar omdat ze zelf de standaardtaal meestal niet volledig beheersten, werd er tussentaal gesproken (De Caluwe 2002: 60).

Van Hoof en Jaspers (2012: 98) zien tussentaal als een onverwachte neveneffect van de hyperstandaardisering die tussen de jaren '50 en '80 in Vlaanderen plaatsvond en die door de "nadrukkelijke correctie-ijver" gekenmerkt werd. In hun studie merken ze op dat de taalverzorgers de invloed van hun taalpropaganda hebben overschat en niet beseften dat de prescriptieve manier van taaladvisering tot de "allerlei vormen van passief of actief verzet, onbedoelde leereffecten, vervreemding en onzekerheid" zou leiden.

Een precies tegenovergestelde mening over het ontstaan van tussentaal heeft Goossens (2000: 4-7). Volgens hem is de opmars van de tussentaal een direct gevolg van de verminderde aandacht voor taalverzorging. Er bestaan geen ABN-acties meer die tijdens de jaren '50 en '60 van de vorige eeuw werden gevoerd. Noch in het onderwijs, noch in de media, is er tegenwoordig voldoende belangstelling voor de taalzorg. De openbare omroep, die in Vlaanderen als een drager van het correcte Nederlands geldt, is onder de invloed van concurrerende commerciële zenders die de zender dwingen om de educatieve programma's te verminderen waar het fatsoenlijke Nederlands werd gesproken. Integendeel, er wordt meer ruimte gegeven aan ontspanningsprogramma's waarin er geen correct taalgebruik te horen is. Er worden ook weinig tv-programma's aangeboden uit Nederland, waardoor de doorsnee Vlaming niet in contact komt met de Nederlandse informele spreektaal. Dat kan verklaard worden door het gebrek aan vraag van de Vlaamse kijkers, waarbij de rivaliteit tussen Vlamingen en Nederlanders een zekere rol speelt.

Ook Debrabandere (2005: 30) ziet een direct verband tussen het toenemende tussentaalgebruik en de afnemende ABN-acties, voornamelijk afwezig in het onderwijs. De nieuwe generatie leraren voelt zich niet verplicht om de standaardtaal te bevorderen en te verspreiden. Dat heeft volgens Debrabandere twee oorzaken. Ten eerste zijn ze onvoldoende opgeleid omdat er tegenwoordig in de lerarenopleiding weinig aandacht wordt besteed aan de correcte spelling en taalbeheersing. Het tweede argument heeft te maken met de invloed van de relatief nieuwe discipline binnen de taalwetenschap – de

variatielinguïstiek - die tolerant optreedt tegenover taalfouten en deze als varianten beschouwt.

De Caluwe (2011: 4-6) merkt op dat tussentaal ook op de basis- en middelbare scholen gesproken wordt door de leraren, wat blijkt uit het onderzoek dat werd gebaseerd op de opnames uit het Corpus Gesproken Nederlands en uit de observaties op scholen. Dit kan ook gezien worden als één van de bijdragende factoren tot de verspreiding van deze taalvariëteit.

Ook wordt de doorbraak van het tussentaalgebruik in Vlaanderen verbonden met ontwikkelingen op economisch en politiek vlak. Door de economische expansie en emancipatie van Vlaanderen in de laatste veertig jaar, is zowel de welvaart als het zelfbewustzijn van Vlamingen gestegen. Vlamingen wilden hun regionale identiteit uitdrukken door middel van een eigen taal “waarin ze zich op hun gemak voelen en zichzelf herkennen en waarmee ze zich van Nederland kunnen onderscheiden” (Janssens & Marynissen 2008: 197-198).

2.4 Een overgangsfase of de doeltaal?

Een andere zaak waar academici het oneens over zijn, is de vraag of tussentaal als een aparte taalvariëteit beschouwd mag worden, of slechts als overgangsfase naar de standaardtaal.

Cajot (2012: 50) is van mening dat de eerste stelling klopt. De term tussentaal is volgens hem enigszins ongelukkig gekozen. Het begrip tussentaal, zoals het door de Nederlandse academici gebruikt wordt, komt niet overeen met de Engelse *interlanguage* die iets anders betekent in de context van vreemdetalendidactiek. Hiermee wordt de beginfase van het leren van een vreemde taal bedoeld, een tussenstadium naar de volle beheersing van een taal (de doeltaal) waarin de vreemdetalalleerder nog fouten maakt. Cajot merkt op dat tussentaal, zoals die tegenwoordig door Vlamingen gebruikt wordt, geen streven is naar de hogere variëteit (standaardtaal) maar eerder de doeltaal vormt. Noch Van Hoof en Jaspers (2012: 98) zien tussentaal niet als “een tijdelijke overgangsvorm op weg naar een standaardtalig eindpunt”.

Geeraerts (2001: 337-344) daarentegen beschouwt tussentaal als een overgangsstadium naar de standaardtaal, omdat het standaardiseringsproces in Vlaanderen volgens hem nog niet voltooid is. Daarvan getuigt de unieke positie van tussentaal als de informele variëteit in Vlaanderen. De omgangstaal (tussentaal) in Vlaanderen vertoont veel meer verschillen met de standaardtaal in vergelijking met de relatie “informele spreektaal – standaardtaal” in Nederland.

2.5 Tussentalige kenmerken

Aangezien tussentaal een grote variatie vertoont, is het onmogelijk om al haar kenmerken op te sporen. Daarom bestaat er geen volledige lijst van deze kenmerken. In dit hoofdstuk zal er gepoogd worden om een overzicht van de meest voorkomende tussentalige kenmerken te geven. Tussentaal manifesteert zich op het vlak van de fonologie en fonetiek, morfologie, syntaxis en lexicon. Soms is het echter moeilijk om te onderscheiden tot welke categorie een bepaalde tussentaalkenmerk behoort. Zelfs de taalkundigen categoriseren de kenmerken op verschillende manieren. Deze scriptie zal de indeling volgens De Ridder (2007) volgen die de fonologische, morfologische, lexicale en syntactische kenmerken onderscheidt. De lijst van de tussentalige kenmerken is namelijk gebaseerd op de werken van De Caluwe (2002), Goossens (2000), De Ridder (2007), Taeldeman (2008) en Auman (2009). Waar mogelijk zal de beschrijving van de kenmerken verrijkt worden met informatie over hun gebruik in verschillende regio's. Bovendien worden bij elke kenmerk ter illustratie voorbeeldzinnen vermeld. Indien het kenmerk tenminste één keer voorkwam in het taalgebruik van onze sprekers, komen de voorbeelden uit het eigen corpus. Zo niet, werden de voorbeelden uit bovengenoemde werken gebruikt.

2.5.1 Fonologische kenmerken

De ingrediënten van tussentaal stammen zowel uit de standaardtaal als uit de dialecten. Wat betreft uitspraak, onderdrukken sprekers de herkenbare dialeckenmerken als ze een hogere variëteit willen hanteren. Volgens de verdeling van Taeldeman (2008), die de drie groepen van dialectkenmerken met betrekking tot de graad van bewustzijn en onderdrukbaarheid onderscheidt, worden met name de primaire en de secundaire dialectkenmerken onderdrukt. Wat meestal overblijft in de tussentaal zijn de zogenaamde tertiaire dialectkenmerken, oftewel regionale accenten. Dit soort kenmerken komen in vrij grote gebieden voor. Ze zijn niet zo opvallend als de primaire en de secundaire kenmerken en voor de meeste sprekers is het moeilijk om ze te onderdrukken. Een voorbeeld is de Brabantse scherpe uitspraak van de korte *i* en *u*. Er zijn ook andere fonologische tussentaalkenmerken die minder gebonden zijn aan een bepaalde regio en daardoor in het hele Vlaamse taallandschap te horen zijn. De volgende lijst van fonologische kenmerken wordt op De Ridder (2007: 40-41) en Auman (2009: 79-81) gebaseerd.

- 1) **h-procope (het wegvallen van een h-klank aan het begin van een woord)**
Bv.: Van Den Bossche: *We [h]ebben d'r dat niet op gezet. Ze zeggen altijd Van Den Bossche, ge [h]ebt zo aan den enen kant die melancholie en aan den anderen kant [h]et feest.*
- 2) **t-apocope bij korte functiewoorden en inhoudswoorden** (het wegvallen van een t-klank aan het einde van een woord)
Bv.: Van Den Bossche: *Dit is een leidje en da[t] zit in da[t] liedje dat da[t] zo moet.*
- 3) **apocope** (weglating) **van eind-schwa** als het volgende woord met een vocaal begint
Bv.: Van Den Bossche: *Ja als w[e] [h]et niet zouden doen zouden we niet eerlijk geweest zijn.*
- 4) **apocope van auslaut-d** in werkwoordstammen eindigend op /nd/
Bv.: Van Den Bossche: *Ik vin[d] dat niet erg.*
- 5) **syncope bij korte functiewoorden** (het wegvallen van een consonant of lettergreep in het midden van een lidwoord, voegwoord, voorzetsel en voornaamwoord)
Bv.: Van Den Bossche: *A[l]s ge nu zin hebt om u te amuseren...*
- 6) **invoegen van verbindings -n** tussen twee vocalen bij substantieven en werkwoorden
Bv.: *'t is toch maar een treintjen èh* (De Ridder 2007:41).
- 7) **progressieve i.p.v. regressieve assimilatie** (Een *d* aan het begin van een woord wordt als *t* uitgesproken onder invloed van de beginnende *t* van het voorafgaande woord.)
Bv.: Van Den Bossche: *Ik dacht **tat tie** voor het eerst aan de oppervlakte was gekomen in achtentachtig.*
- 8) **auslaut -t** (een *t* aan het einde van een woord) **wordt -d voor vocalen**
Bv.: Van Den Bossche: *...**dad** eigenlijk elf jaar was.*
- 9) **invoegen van klanken/lettergrepen** (meestal een doffe *e*)
Bv.: *Gedaan met **filemen*** (De Ridder 2007: 41).
- 10) **der, derover** (en gelijke woorden ontstaan door de verdoeffing van de vorm 'daar')
Bv.: Huyge: *Je komt terig en je haalt de vis **deruit**.*
- 11) **glijder j of w** (Een *d* die voor een lange vocaal staat en door een achtervoegsel – *e/-en* wordt gevolgd, wordt als *j* of *w* uitgesproken.)
Bv.: Marx: *En lukt het dan ook dan hebt ge wel een **goeie** voldoening.*

Sommige primaire en secundaire fonologische kenmerken komen echter vaker voor dan andere. Uit verschillende onderzoeken (De Caluwe 2006, De Ridder 2007, Auman 2009, Adam 2012) is gebleken dat vooral de *h*-procope en de *t*-apocope bij korte

functiewoorden zo vaak gebruikt worden dat ze niet meer meteen met tussentaal geassocieerd worden. Ook sprekers die anders standaardtaal hanteren, laten geregeld de beginnende *h* en *t* in het midden van een woord vallen.

2.5.2 Morfologische kenmerken

In vergelijking met fonologische kenmerken die vaak ook in de standaardtaal doordringen, worden de kenmerken op vlak van morfologie als de echte tussentalige markeerders beschouwd (De Ridder 2007: 32). Ze vallen meteen op en daarom proberen de sprekers die standaardtaal willen hanteren de morfologische afwijkingen te vermijden (Auman 2009: 67).

1) Het diminutief suffix –ke

In de standaardtaal worden verkleinwoorden of diminutieven gevormd door een toevoeging van het achtervoegsel *-je* (of *-kje*, *-pje*, *-tje* en *-etje*) (Haeseryn 2007).⁷ In tussentaal wordt echter een andere diminutievorming gebruikt, namelijk de uitgang *-ke* (en zijn allomorfen *-eke* en *-ske*). Het gaat om een typisch tussentalig kenmerk. In de meeste Vlaamse regio's (Brabant, Limburg en Oost Vlaanderen) komt deze diminutievering uit de lokale dialecten. Hoewel er in de West-Vlaamse dialecten, namelijk in het westen en noorden van deze regio, verkleinwoorden met de achtervoegsel *-je* gevormd worden, komt het *-ke* systeem ook in de informele omgangstaal van West-Vlamingen voor (Taeldeman 2008: 32).

2) Adnominale flexie

Een ander dialectogeen kenmerk van tussentaal is flexie in adnominale vormen. Meestal gaat het om verbuiging van de lidwoorden, adjectieven en sommige pronomina, namelijk possessiva (bezittelijke voornaamwoorden) en demonstrativa (aanwijzende voornaamwoorden). Soms worden ook interrogativa (vragende voornaamwoorden), telwoorden en enkele onbepaalde vnw. verbogen die onmiddellijk voor een zelfstandig of bijvoeglijk naamwoord staan. Hoewel deze attributieve woorden onveranderd blijven in de Nederlandse standaardtaal, krijgen ze in de tussentaal in sommige gevallen een andere vorm (Auman 2009: 69).

⁷ Sommige woorden kunnen echter alleen door de uitgang *-tjelje* gevormd worden. Dat is het geval bij de woorden die op *-n* of *-t* eindigen en door een lange klinker, een tweeklank of een doffe *e* voorafgegaan worden zoals bijvoorbeeld straat, spuit of kuiken (Vandekerckhove in Lefevre 2011: 145).

Wat betreft de verspreiding van dit kenmerk over de Vlaamse dialectgebieden is er een verschil in de frequentie tussen mannelijke en vrouwelijke substantieven die voor de adnominale woorden staan. Bij de mannelijke woorden komt flexie het vaakst voor en dat in alle vier dialectregio's in dezelfde mate, terwijl de flexie voor de vrouwelijke znw. niet zo frequent is en vooral in de regio's Brabant en Limburg voorkomt (Taeldeman 2008: 33).

Hieronder volgt het overzicht van de tussentalige vormen van de meest voorkomende adnominale woorden, merendeels gebaseerd op Auman (2009: 68-73, 101-103).

- **Adnominale flexie van bepaalde en onbepaalde lidwoorden**

Hoewel de lidwoorden in de standaardtaal in de meeste gevallen niet verbogen worden, komt in de tussentaal de flexie van lidwoorden vrij vaak voor.

Het onbepaald lidwoord dat een mannelijk zelfstandig naamwoord voorafgaat, kan in de tussentaal twee vormen krijgen. Als het voor een bijvoeglijk naamwoord staat of voor een zelfstandig mannelijk naamwoord dat met een klinker, een h, d, of t begint, heeft het de vorm *nen*. Het onbepaald lidwoord voor de andere mannelijke zelfstandige naamwoorden en bijvoeglijke naamwoorden krijgt de vorm *ne*. Op dezelfde manier worden bepaalde lidwoorden verbogen. Naargelang de anlautsconsonant van het volgende woord wordt de vorm *ne* of *nen* gebruikt.

Het vrouwelijke onbepaalde lidwoord heeft in tussentaal ook twee vormen. Als die voor een klinker of een h staat, verandert een in *e*. In alle overige gevallen krijgt die een *'n* vorm. Het vrouwelijke bepaalde lidwoord blijft in tussentaal onveranderd.

Het onzijdige onbepaalde lidwoord wordt in tussentaal verkort tot *'n* als het volgende woord met een h of met een klinker begint. In alle andere gevallen wordt *e* gebruikt. De onzijdige bepaalde lidwoorden worden in tussentaal tot *'t* verkort.

De meervoudsvormen van lidwoorden veranderen in tussentaal niet.

- **Adnominale flexie van ontkenkend lidwoord**

Parallel met de verbuiging van bepaalde en onbepaalde lidwoorden wordt ook het ontkenkend lidwoord *geen* verbogen. De flexie gebeurt alleen voor de woorden met mannelijke geslacht en heeft twee vormen: *genen* - als het daaropvolgende woord met een klinker, h, b, t of d begint, en de vorm *gene* voor alle overige woorden.

- **Adnominale flexie van bijvoeglijke naamwoorden**

De bijvoeglijke naamwoorden kunnen in de standaardtaal onverbogen (zonder -e) en verbogen (met -e) zijn. Na een bepaald lidwoord of een aanwijzend of bezittelijk voornaamwoord krijgt het bwn een uitgang –e, terwijl na een onbepaald lidwoord en bij het ontbreken van een lidwoord geldt er voor de onzijdige znw de uitgangloze vorm. In de adnominale flexie van bnw in de tussentaal is dit onderscheid echter niet van belang.

De bijvoeglijke naamwoorden die door een mannelijk znw. in het enkelvoud gevolgd worden, krijgen het suffix –e of –en als het zelfstandige naamwoord op een klinker, h, d of t begint. Als er een bnw. voor het vrouwelijke enkelvoudige znw. staat, krijgt het of de uitgangsvorm –e of blijft het zonder uitgang. Het eerste geval (uitgang op –e) doet zich voor bij de bijvoeglijke naamwoorden die op een p, t of k eindigen. De resterende bijvoeglijke naamwoorden voor een vrouwelijk znw zijn uitgangloos. De onzijdige znw. krijgen evenzeer geen uitgang. De meervoudsvormen kopiëren de regel voor de vrouwelijke woorden (uitgang op –e voor de bnw eindigend op p, t, k; de rest blijft zonder uitgang) (Goossens 2000: 10).

- **Adnominale flexie van de aanwijzende voornaamwoorden**

Wat betreft de flexie van de aanwijzende voornaamwoorden, komt die het vaakst voor bij de demonstrativa die verwijzen naar dichterbij gelegen subjecten en objecten. Zulke aanwijzende voornaamwoorden worden *proximalen* genoemd. In tussentaal wordt het proximale voornaamwoord *deze/dit* verbogen en krijgt het de vorm naargelang het geslacht van het daaropvolgende woord en de letter waarmee dit woord begint. Voor de mannelijke woorden die op een klinker, een h, b, d of t beginnen wordt de vorm *dezen* toegepast. Voor de resterende mannelijke woorden blijft de standaardtalige vorm *deze*. Voor de vrouwelijke en onzijdige woorden en in het meervoud wordt de vorm *dees* gebruikt. De aanwijzende voornaamwoorden die naar de verder afgelegen objecten en subjecten verwijzen, de zogenaamde *distalen*, veranderen in tussentaal hun vorm alleen voor de mannelijke woorden. Zo krijgt het voornaamwoord *die* de vorm *diejen* (voor de mannelijke woord die op een klinker, een h, b, d of t begint) of *dieje* (als het voor alle andere mannelijke woorden staat) (Auman 2009: 71).

▪ Adnominale flexie van de bezittelijke voornaamwoorden

In tussentaal zijn ook enkele vormen van het bezittelijk voornaamwoord verschillend van de standaardtaal.

Het gaat namelijk om de vorm *mijn* en *zijn* die in tussentaal voor de mannelijke woorden verbogen worden als *mijne/mijnen* en *zijne/zijnen*. Analoog met de bovengenoemde gevallen van de tussentalige flexie, wordt de langere vorm *mijnen* en *zijnen* voor de mannelijke woorden beginnende op een klinker, een h, b, d of t gebruikt (*mijnen dokter*, *zijnen buik*) en de kortere vorm geldt voor de rest (*mijne man*, *zijne papa*). Voor de onzijdige woorden die niet met een klinker, een h, b, d of t beginnen, kan het bezittelijk voornaamwoord *mijn* en *zijn* hetzelfde blijven als in de standaardtaal, of de verkorte vorm *mij/zij* krijgen.

Voor de tweede persoon enkelvoud worden in de standaardtaal enerzijds de meer vertrouwelijke vormen *je* (doffe vorm) en *jouw* (volle vorm), anderzijds de meer formele *uw* gebruikt. In tussentaal wordt de vorm *je/jouw* niet gebruikt. Voor de mannelijke woorden die op een klinker, een h, b, d of t beginnen wordt de vorm *uwen* gebruikt (*uwen dag*), voor de resterende mannelijke vormen geldt *u*, *uw* of *uwe* (*u/uw/uwe vriend*) en voor de vrouwelijke en onzijdige woorden en voor het meervoud wordt *uw* of *u* gebruikt (*u/uw vriendin*, *u/uw kind*, *u/uw vrienden*).

De tweede persoon meervoud ziet er in de tussentaal ook anders uit dan in de standaardtaal. Voor de mannelijke woorden die beginnen met een klinker, h, b, t of d geldt de vorm *ullen/ulderen*: *ullen/ulderen trein*, voor de resterende mannelijke woorden wordt *ulle/uldere* gebruikt: *ulle/uldere pastoor*. Voor de vrouwelijke, onzijdige woorden en woorden in het meervoud worden de vormen *ulle/ulder* gebruikt: *ulle/ulder tafel*, *ulle/ulder gezicht*, *ulle/ulder kinderen* (Auman: 2009: 101).

Op dezelfde manier worden in tussentaal bezittelijke voornaamwoorden *haar* en *hun* verbogen. In tussentaal veranderen beide vormen alleen voor de mannelijke woorden. De langere tussentalige vorm *haren* en *hunnen* gaan de mannelijke woorden vooraf die met een klinker, een h, b, d of t beginnen (*haren bril*, *hunnen auto*). De kortere *hare* en *hunne* staan voor de resterende mannelijke woorden (*hare neus*, *hunne collega*).

De eerste persoon in het meervoud krijgt in de tussentaal ook een andere vorm. Voor de mannelijke woorden die op een klinker, een h, b,d of t beginnen verandert de

standaardtalige vorm *onze* in *onzen* (*onzen auto*) Voor het meervoud en voor het vrouwelijke woord verandert *onze* in *ons* (*ons huizen, ons dochter*) (Auman 2009: 103).

3) Clitische vormen van persoonlijke voornaamwoorden

In tussentaal gedragen de persoonlijke voornaamwoorden zich in sommige gevallen clitisch. Dat betekent dat ze de clitische oftewel gereduceerde, onbeklemtoonde vorm aannemen en met een voorafgaande woord een eenheid vormen, waardoor ze samen als één woord uitgesproken worden. Het voorafgaande woord is dan meestal een werkwoord (De Ridder 2007: 43).

Bv.: Van den Bossche: *Hebt **de** het al gehoord?*

4) Afwijkend gebruik van lidwoorden en betrekkelijke voornaamwoorden *die* en *dat*

In tussentaal verwisselen de sprekers soms de bepaalde lidwoorden *de* en *het* (Auman 2009: 84).

Bv.: Pauwels: *Zij heeft een meisje gekozen **die** uit de Rietveld-academie komt.*

Ook betrekkelijke voornaamwoorden *dat* en *die* kunnen verkeerd gebruikt worden (Derudder 2014: 47).

Bv.: Pauwels: *Dat werk **die** hij maakt... En wij voelen dus ook dat er een publiek bestaat **die die** dat avontuur mee instapt.*

5) Afwijkende meervoudsvormen

In tussentaal komen soms onjuiste meervoudsvormen van de zelfstandige naamwoorden voor (De Ridder 2007: 43).

Bv.: Callier: *Gratis **ticketten** voor de openingsmatch, ja.*

6) Afwijkende werkwoordsvormen

Ook het werkwoord kan in tussentaal een verkeerde vorm krijgen. Er kan een *-n* toegevoegd worden aan de werkwoordsvorm van de eerste persoon singular indicatief. Ook in de imperatief kan het werkwoord een tussentalige vorm hebben als er een *-t* aan toegevoegd wordt (De Ridder 2007: 44).

Bv.: Bervoets: *Ik **doen** dat heel graag.*

7) Ge/gij-systeem

Een van de meest voorkomende tussentalige kenmerken is het zogenaamde *ge/gij* systeem. Het pronomen *gij* (en zijn onbeklemtoonde vorm *ge*) wordt in de tweede persoon enkelvoud in de positie van subject gebruikt in plaats van de standaardtalige beleefdheidsvorm *u* of het solidariteitspronomen *jij/je*. De persoonsvorm bij *ge/gij* heeft dan altijd een uitgang op *-t*, ook bij de inversie in de tegenwoordige tijd (*ge komt – komt ge*) en als een onregelmatig werkwoord bij *ge/gij* in de verleden tijd staat (*ge vondt – vondt ge*) (Taaladvies z.d.). Werkwoorden *zijn* en *mogen* vormen een uitzondering en worden op een aparte manier vervoegd (in het presens: *ge zijt, ge moogt*, in het preteritum: *ge waart, ge mocht*) (Haeseryn 1997).

Het *ge/gij* systeem wordt in heel Vlaanderen niet in dezelfde mate gebruikt. Dit kenmerk stamt uit de Brabantse dialecten en wordt het vaakst in de provincies Brabant, Antwerpen en Oost-Vlaanderen gebruikt. Maar ook in de provincies waar het dialect een andere vorm hanteert (*je* in het westelijke deel van West-Vlaanderen en *d(j)e* in het grootste deel van Limburg) duikt het aanspreekpronomen *ge/gij* op in de tussentaal (Taeldeman 2008: 34). Dat wijst volgens Taeldeman op de Brabantse sturing bij de uitbouw van tussentaal. Daarenboven merkt hij echter op dat de *ge/gij* vorm ook typerend was voor de archaische Belgisch-Nederlandse schrijftaal.

8) Alternatief gebruik van reflexieve pronomina

In de standaardtaal worden twee categorieën van de wederkerende (reflexieve) voornaamwoorden onderscheiden. Er zijn enerzijds de korte, zogenaamde neutrale vormen (in enkelvoud: *me/mij, je, u, zich*; in meervoud: *ons, je, u, zich, zich*), anderzijds lange ofwel *zelf*-vormen waar een neutrale vorm met het woord *zelf* gecombineerd wordt en meestal aan elkaar wordt geschreven (in enkelvoud: *mezelf/mijzelf, jezelf, uzelf, zichzelf*; in meervoud: *onszelf, jezelf, uzelf, zichzelf, zichzelf*) (Haeseryn 2007). In tussentaal daarentegen wordt dit systeem niet gebruikt. In enkelvoud worden de volgende vormen gebruikt:

1^e persoon ev. *mijn (m'n) eigen*

2^e persoon ev. *je eigen/u eigen*

3^e persoon ev. *zijn eigen (z'n eigen), hem*

haar eigen (d'r eigen)

De tussentalige meervoudsvormen zijn:

1^e persoon mv. *ons eigen*

2^e persoon mv. *jullie eigen*

3^e persoon mv. *hun eigen*

(De Cock 2013: 35).

9) Partitieve genitief zonder buigings –s

In combinaties van de woorden *iets, niets, wat, heel, weinig, wat, voor* met een bijvoeglijk naamwoord die een eigenschap of een toestand aanduidt, moet dit bijvoeglijk naamwoord (de zogenaamde partitieve genitief) een buigings-s (genitief-s) krijgen. Bijv.: *Iets gekkers kon je zeker niet bedenken?* (Haeseryn 1997). De Taaltelefoon (z.d.) vermeldt dat de weglating van de buiging –s (bv.: *iets lekker*) niet standaardtalig is, hoewel het in België vaak voorkomt.

2.5.3 Syntactische kenmerken

In de verschillende lijsten met tussentalige kenmerken vormen syntactische kenmerken de grootste groep. Toch blijkt uit meerdere onderzoeken dat Vlaamse sprekers deze kenmerken niet in zo'n grote mate gebruiken in vergelijking met de fonologische, morfologische of lexicale afwijkingen. Dat bevestigt bijvoorbeeld het onderzoek van De Ridder waarin van de 25 mogelijke syntactische kenmerken die ze vermeldt zelfs 23 door de helft van de sprekers niet gerealiseerd werden. Negen syntactische kenmerken kwamen in haar corpus helemaal niet voor. Daarom werden alleen de frequentste kenmerken gekozen die hier beschreven zullen worden. De lijst met syntactische kenmerken wordt op de werken van Taeldeman (2008) en De Ridder (2007) gebaseerd.

1) Pronominale subjectsreduplicatie

In tussentaal doet zich soms de verdubbeling van een persoonlijk voornaamwoord voor, wat betekent dat er in eenzelfde zin twee co-referentiële pronomina voorkomen. Dit verschijnsel komt voor “in zinnen met diverse woordvolgorde, in bijzinnen en in zinnen met rechte woordvolgorde” (De Vogelaer 2005: 175). “Het gaat om een combinatie van zwakke en sterke vormen van de persoonlijke voornaamwoorden in de subjectspositie, waarbij de sterke vorm optioneel is en de zwakke niet” (Taeldeman 2008: 35).

Bv.: *Ge moet **gij** dat vergeten zijn.* (Taeldeman 2008: 35).

Het tweede subject kan ook de vorm van een clitische persoonlijk voornaamwoord (Auman 2009: 84) krijgen.

Bv.: *Hebde gij zonder boter?* (De Ridder 2007:50)

Het persoonlijk voornaamwoord in subject kan zelfs verdrievoudigd worden, al gebeurt dit eerder uitzonderlijk. Dit kenmerk stamt uit bijna alle Vlaamse dialecten, behalve het Limburgs.

2) Redundant gebruik van *dat*

In tussentaal worden de onderschikkende woorden aan het begin van een bijzin (behalve *als* en *dat*) door een complementeerder *dat* gevolgd. De onderschikkende woorden zijn meestal vragende voornaamwoorden (*wie*, *wat*), vragende bijwoorden (*waar*, *wanneer*, *hoe*) en vragende voornaamwoordelijke bijwoorden (*waarvoor*, *waarmee*, *waarheen*, *waarvan*, *waarop*, *waardoor*, *waarbij* etc.).⁸ Ook de onderschikkende voegwoorden (*of*, *tenzij*, *wanneer* etc.) worden vaak door de redundante *dat* gevolgd. (Taeldeman 2008: 36). Volgens Taeldeman vormt dit syntactisch kenmerk een stabiel onderdeel van tussentaal en stamt het uit bijna alle Vlaamse dialecten, met uitzondering van een klein gebiedje in Zuid-Oost-Limburg.

3) Dubbele negatie

In de Nederlandse standaardtaal wordt de negatie (ontkenning) gevormd door één ontkenkend element te gebruiken. Dat kan ofwel een ontkenkend voorvoegsel (zoals *on-* in *onwaar*) ofwel een ontkenkend woord (meestal *niet*) zijn. Soms kan de zin ook twee ontkenkende elementen bevatten en toch standaardtalig zijn. Dit is echter alleen mogelijk onder de voorwaarde dat elk van deze ontkenkend elementen een verschillend bereik heeft (bijv. *Hij heeft de deur **niet** met opzet **niet** dichtgedaan.*).⁹ In tussentaal daarentegen wordt de dubbele negatie altijd toegepast, ook als de twee ontkenkend elementen hetzelfde bereik hebben en elkaars effect niet doen verdwijnen. In dit geval staan ze achter elkaar en functioneren ze als één ontkenkend element (Haeseryn 1997).

Bv.: Bervoets: *Ja zoals ik al zei rollen, eigenlijke rollen interesseren me niet echt, zeker **niet** in het theater **niet**.*

⁸ Sommige van de voornaamwoordelijke bijwoorden die samengesteld worden uit *waar* en een voorzetsel kunnen ook een relatiefzin inleiden (Taeldeman 2008: 36).

⁹ Daarnaast bestaat er nog een andere mogelijkheid waarbij het effect van het ene ontkenkend element geannuleerd wordt door het andere ontkenkend element (bijv. *Niet dat het **niet** belangrijk is.* = Het is wel belangrijk.)

Taeldeman (2008: 37) merkt op dat de dubbele negatie in heel Vlaanderen voorkomt.

4) Voor/van in beknopte bijzinnen

De standaardtalige beknopte bijzinnen, waarin het gezegde door een *te* + infinitief gevormd wordt, kunnen in bepaalde gevallen door het voegwoord *om* ingeleid worden. *Om* kan dan verplicht, facultatief of uitgesloten zijn. In de bijwoordelijke bijzinnen van doel (finale bijzinnen), van gesteldheid (resultatieve bijzinnen), van voorwaarde (conditionele bijzinnen), in de naamwoordelijke bijzinnen en in de vaste uitdrukkingen met *om* is het voegwoord *om* verplicht. In beknopte bijzinnen die functioneren als lijdend voorwerp bij werkwoorden zoals mededelen, berichten, verklaren (een vorm van zeggen) of merken, voelen, ervaren (een vorm van bemerken) is het gebruik van *om* uitgesloten. In de resterende gevallen is *om* facultatief. In de gesproken taal wordt *om* vaker gebruikt dan in de geschreven taal (Haeseryn 1997). In de Vlaamse dialecten en tussentaal wordt *om* vervangen door andere voegwoorden. De verplichte *om* wordt dan door het voegwoord *voor* vervangen. In plaats van de facultatieve *om* wordt het voegwoord *van* gebruikt (Taeldeman 2008: 38).

Bv.: Callier: *Ik heb geprobeerd van zo veel mogelijk uh onzen eigen stijl te handhaven zonder uh te te vervallen in in uh platte olé-olés.*

Bv.: De Pauw: *Ge moedigt mij aan voor naar andere vrouwen te...*

5) Het werkwoord gaan in plaats van zullen

Gaan en *zullen* zijn beide groepsvormende werkwoorden die een futurale betekenis kunnen hebben. Bij het werkwoord *gaan* onderscheiden we zo twee subtypes. Ten eerste heeft *gaan* een futurale betekenis in inchoatieve zinnen. Dat zijn zinnen die het begin van een situatie of een (geleidelijke) overgang uitdrukken zoals bijvoorbeeld: Ik voel de eerste druppels al: het gaat regenen. *Gaan* heeft ook de futurale betekenis als de uitgedrukte werking in de toekomst ligt, zoals in: *Ik ga ook eens meedoen aan dat telefoonspelletje.* Het futurale *gaan*, die eerder tot de gesproken taal behoort, kan echter niet altijd gebruikt worden, namelijk enkel in combinatie met de werkwoorden *hebben*, *zijn*, *gaan* of met een modaal hulpwerkwoord. In tussentaal kan deze vorm wel altijd gebruikt worden.

Bv.: *Aanstaande zaterdag ga ik niet thuis zijn* (Haeseryn 1997).

6) Het quotatieve van

De quotatiemarker *van* wordt in de gesproken taal vaak gebruikt voor het inleiden van de directe en indirecte rede. Van Den Toorn (1997: 529) geeft weer dat deze “typische spreektaalconstructie niet in verzorgde geschreven taal toegepast wordt.” Ook blijkt (Van Alphen 2006, Foolen 2006) dat deze constructie ook in parlementaire debatten en tv-

discussies geregeld voorkomt. Dat bevestigt ook het onderzoek van Sarah Auman (2009) die het gebruik van de quotatieve *van* in de tussentaal van zowel gasten als presentatoren van het debatprogramma *De zevende dag* heeft aangetroffen. Uit de enquête van Vlaamse Radio 1 in 2004 is gebleken dat de *ik-heb-zoiets-van* constructie door de Vlamingen als de meest ergerlijke taalfout beschouwd werd.

Van staat tussen de hoofdzin en bijzin en heeft de functie van inleider van een citaat. Daarom wordt het vaak door de taalhandelingswerkwoorden zoals denken, zeggen, vertellen enz. voorafgegaan. Aangezien geen citaat een neutrale constatering is en altijd een mening, attitude of gevoel van de spreker uitdrukt, zijn de quotes die door *van* gevolgd worden nooit van een neutrale aard. Bijvoorbeeld de zin *Ik/hij had zoiets van "wat een fijne verjaardag!"* is om deze reden niet gebruikelijk en zou door moedertaalsprekers eerder als ironisch gepercipieerd worden (Van Alphen 2006: 39). Ook in de indirecte reden is het gebruik van de *van* mogelijk zoals Verkuyl (1976) opmerkt. Daarvan getuigen de volgende voorbeelden uit Foolen (2006: 138):

Bv.: *Maar om nu te zeggen van dat het aansprekende muziek was nee. Ik denk dat hij duidelijk weet van wat hij wil.*

De bovengenoemde syntactische kenmerken (behalve het quotatieve *van*) beschouwt Taeldeman als dialectogene ingrediënten die geregeld gebruikt worden in de tussentaal. Daarnaast onderscheidt hij op het vlak van syntaxis de zogenaamde standaardtalige syntactische ingrediënten van tussentaal, de kenmerken die tot de Belgische variant van het Standaardnederlands behoren, waarvan sommige helemaal niet voorkomen in Nederland. Daarom worden ze door Nederlanders als incorrect of regionaal Vlaams beschouwd. Ze zijn weliswaar niet typisch tussentalig, maar als ze samen met typisch tussentalige kenmerken gebruikt worden, versterkt dit het tussentaalgebruik van de spreker. Het gaat bijvoorbeeld om de volgende kenmerken (Taeldeman 2008: 28):

7) De centrale positie van het voltooid deelwoord in een drieledige eindgroep

Bv.: *Dat het niet meer kan veranderd worden.*

8) De hypothetische moest-constructie

Bv.: *Door wie zou je hem vervangen moest hij ziek worden?*

9) Overbodig geweest/geworden na een passivum in de voltooide tijd

Bv.: *Hij is toen veroordeeld geweest geworden voor moord.*

10) Hulpwerkwoord moeten in negatieve zinnen i.p.v. hoeven

Bv.: Bervoets: *Ik zing graag, ook bijvoorbeeld jazz of croonen of zo. Dat doe ik ook graag. 't moet niet altijd alleen maar rock 'n' roll zijn.*

2.5.4 Lexicale kenmerken

Ten laatste manifesteert tussentaal zich door haar lexicale kenmerken. Het vaakst worden verschillende **onomasiologische woorden** (zoals *schoon* in plaats van *mooi* of *terug* in plaats van *weer*) en **tussenwerpsels** (*allé, awel, amai...*) gebruikt. Sommige van hen zijn ook geregeld in de andere taalregisters te horen, bijvoorbeeld in de informele standaardtaal. Dat is ook het geval bij **het gebruik van het aanwijzende voornaamwoord zo 'n in plaats van zulke** (*zo 'n* mensen) of bij **het verkeerd gebruik van bepaalde lidwoorden** (*de* land). Andere lexicale kenmerken, zoals de **persoonsnamen met de verkeerde uitgang -er** (*politiekers* in plaats van *politici*) worden als meer tussentalig beschouwd omdat ze meer opvallend zijn (De Ridder 2007: 60).

De Schryver (2012: 146) merkt op dat er in de vakliteratuur over tussentaal weinig aandacht besteed wordt aan de lexicale kenmerken. Hij somt alle woorden en uitdrukkingen op die Janssens (2004), De Caluwe (2006) en Geeraerts (2001) in hun publicaties als tussentalig aangeduid hebben. Het gaat om in totaal 20 woorden:

- nagel („spijker“)
- kleed („jurk“)
- hesp, kader („lijst“)
- park („kinderbox“)
- solden („koopjes“)
- stortbad („douche“)
- noemen („heten“)
- pinnekesdraad („prikkeldraad“)
- kieken („kip“)
- efkens („eventjes“)
- goesting („zin“)
- valling („verkoudheid“)
- dat doet zeer („dat doet pijn“)
- weeral („alweer“), kop (hoofd)
- ik heb schrik (ik ben bang)
- verschieten (schrikken)
- tas („kop“ koffie)
- seffens („dadelijk, meteen“)
- klappen („praten“)
- schoon („mooi“)

De Schryver beschouwt echter sommige van deze woorden eerder als algemeen Vlaamse informele taalelementen of dialectische woorden. Daarmee merkt hij op dat er geen criterium is waarmee een duidelijk onderscheid gemaakt kan worden tussen de tussentalige en niet-tussentalige woorden. Dit probleem komt in volgende hoofdstukken aan bod, namelijk in subhoofdstuk 4.7.2 dat de methodologie van het onderzoek beschrijft.

2.6 Recente studies over tussentaal en hun bevindingen

Zoals Plevoets (2008: 192) vermeldt, werden de eerste studies over tussentaal uit de jaren tachtig en negentig eerder theoretisch en beschrijvend. Tot het midden van de jaren '90 werd er vooral gediscussieerd of het gebruik van tussentaal in bepaalde contexten en domeinen geschikt was of niet. Sinds het begin van de eenentwintigste eeuw verschuift de aandacht van de taalkundigen eerder naar empirische onderzoeken naar tussentaal en de positie van het Belgische Nederlands in het algemeen. Tussentaal wordt vanuit verschillende invalshoeken bestudeerd. Niet alleen worden de talige kenmerken van tussentaal, haar opkomst en gebruik bestudeerd en beschreven, er wordt bijvoorbeeld ook de stilistische variatie onderzocht (Hoe het taalgebruik van een spreker in verschillende situaties verandert?) of de geografische variatie (Hoe verschilt het tussentaalgebruik van sprekers uit verschillende gebieden?) Naast onderzoeken die gebaseerd zijn op de data uit corpora, worden ook attitudeonderzoeken uitgevoerd om de houdingen van Vlamingen tegenover zowel de tussentaal als standaardtaal en dialecten. De belangrijkste bevindingen van de recente onderzoeken zullen hier vermeld worden.

2.6.1 Onderzoeken naar tussentaal m.b.t. de sociale en geografische variatie

Het onderzoek van Vandekerckhove (2004a) waarin het gebruik van tussentaal in verband met de geografische afkomst van de sprekers en hun leeftijd onderzocht werd, was een van de eerste onderzoeken met kwantificeerbare data. De basis voor dit onderzoek vormden de transcripties die opgenomen zijn in het Corpus Gesproken Nederlands. Namelijk de informele gesprekken tussen hoogopgeleide Vlamingen die vrienden of kennissen waren, werden gebruikt. Bij informanten werd het gebruik van het tussentalige kenmerk, pronomina *ge*, *gij*, *u*, *uw* (versus hun standaardtalige tegenhangers *je*, *jij*, *jou*, *jouw*) en het suffix voor verkleinwoorden *-ke*, *-ske* (versus *-je*) onderzocht. Uit het onderzoek blijkt dat het *gij*-systeem in het Vlaamse taalgebied dominant is. De tussentalige pronomina komen bij de sprekers uit de provincies Antwerpen en Vlaams-

Brabant het vaakst voor, wat tegelijk de gebieden zijn met het grootste dialectverlies in Vlaanderen. Ook werd er bewezen dat de jongere informanten vaker voor de niet-standaardtalige pronominum kozen dan de ouderen (Vandekerckhove 2004a: 990).

Het onderzoek van Koen Plevoets (2013) richt zich eerder op de status van de Vlaamse tussentaal. Hij heeft de invloed van deze drie sociale factoren op het taalgebruik van de Vlamingen onderzocht: beroepsgroep, opleidingsgraad en sekse van de sprekers. Ook hij heeft gebruik gemaakt van het Vlaamse deel van het Corpus Gesproken Nederlands. Uit zijn studie trekt hij de volgende conclusies: Er kunnen geen precieze grenzen bepaald worden tussen de tussentaal en informele standaardtaal en spreektaal waardoor tussentaal als “de informele spreekstijl in een geünificeerde standaardtaal” (Plevoets 2013: 224) gekarakteriseerd kan worden. Ook is uit de studie gebleken dat tussentaal vaker gesproken wordt in de spontane situaties en door de jongere generaties. Verder laat het onderzoek zien dat niet alleen de tussentaal maar ook de standaardtaal veel situationele variatie vertoont. Dat betekent dat standaardtaal als een voertaal voor elke situatie gebruikt kan worden. Standaardtaal is met andere woorden omnisituationeel (Plevoets 2013: 203). Deze bevinding weerlegt de theorie van de *taalkloof* waar sommige taalkundigen (Goossens 1999) voorstanders van zijn.¹⁰

Wat de verhouding tussen het tussentaalgebruik en de beroepsgroep betreft, werden de volgende bevindingen vastgelegd: mediafiguren en politici blijken de enige beroepsgroepen te zijn die standaardtaal spreken. Daaruit concludeert Plevoets dat de standaardtaal in Vlaanderen een mediataal is. Ook stelt hij vast dat de standaardtaal tegelijk een prestigetaal is omdat die het vaakst door de elite- ofwel bovenklassengroepen (managers, academici, hoger geschoolden, mediafiguren en politici) wordt gebruikt. Hoewel de positieve correlatie tussen het standaardtaalgebruik en de sociale klasse bestaat (hoe hoger de socio-economische status van de spreker is, hoe standaardtaliger hij spreekt), stijgt het gebruik van standaardtaal niet. Met andere woorden beheersen de elitegroepen wel de standaardtaal, maar ze gebruiken deze taalvariëteit niet altijd (Plevoets 2013: 205-207). Hetzelfde geldt voor de type scholing: de hoogopgeleide

¹⁰ Met deze taalkloof wordt in de literatuur een grote afstand bedoeld die tussen de formele registers (standaardtaal) en de informele omgangstaal in Vlaanderen bestaat (De Caluwe 2002: 65).

mensen spreken minder tussentalig in vergelijking met de laag- en middelbaar opgeleiden, maar ze maximaliseren hun beheersing van de standaardtaal niet. Ten laatste werd ook vastgesteld dat de Vlaamse vrouwen minder standaardtalig spreken dan de Vlaamse mannen. Aangezien een klassieke sociolinguïstieke visie op de gendervariatie stelt dat vrouwen geneigd zijn om meer prestigieuze varianten te kiezen, kan dit resultaat op een groeiende prestige van de tussentaal wijzen (Plevoets 2013: 223). Deze prestige weerspiegelt zich in het feit dat tussentaal ook massaal door de dominante groepen in Vlaanderen gesproken wordt.

In tegenstelling tot Plevoets richtte Van Laere (2003) zich in haar onderzoek op het taalgebruik van slechts één beroepsgroep in Vlaanderen, namelijk op het taalgebruik van politici. De onderzoekster transcribeerde fragmenten van radio en televisie waar 38 verschillende Vlaamse politici vooral in journaals, interviews en debatten optraden. Het ging meestal om een spontane en onvoorbereide spreektaal. Uit de analyses van de getranscribeerde fragmenten is gebleken dat er zelfs dialectische elementen in de spontane spreektaal van vele politici voorkomen (Van Laere 2003: 171). Dat staat in contrast met de bevindingen van Plevoets die vaststelt dat de beroepsgroep van politici het meest standaardtalig spreekt. Net zoals Plevoets heeft zij echter bewezen dat de jongere politici tussentaliger spraken dan de oudere generaties. Wat de gendervariatie betreft, was het taalgebruik van de vrouwelijke politici meer verzorgd, namelijk bij vrouwen uit een oudere generatie. De vrij hoge aanwezigheid van het tussentaalgebruik bij politici verklaart Van Laere door de informalisering van de politieke wereld aan de ene kant en aan de andere kant het omni-situationele karakter die de tussentaal onlangs heeft gekregen.

2.6.2 Taalattitudeonderzoeken

De taalattitudeonderzoeken die tegenwoordig uitgevoerd worden, verschillen van aard. Naast de traditionele taalattitudeonderzoeken worden ook situationele onderzoeken uitgevoerd. In situationele onderzoeken wordt onderzocht hoe taalgebruikers tegenover verschillende taalvariëteiten staan in verschillende contexten.

Zoals Vancompernelle in haar studie opsomt, blijkt zowel uit de oudere als uit de recentere onderzoeken dat de Vlaamse taalgebruikers standaardtalige fragmenten beter beoordelen dan de dialectische (Deprez, Geeraerts & De Sutter in

Vancompernelle 2012: 335). Aan de andere kant merkt Caluwe (2002:61) op dat de standaardtaal door de vele taalgebruikers als een formele variëteit wordt beschouwd die opgegeven wordt zodra de situatie meer informeel is. De geschiktheid van tussentaal voor informele situaties werd ook door het attitudeonderzoek van Impe en Speelman (2007) bewezen. Deze bevindingen zijn in strijd met de resultaten van Ghyselen's onderzoek (2009). Haar West-Vlaamse informanten beoordeelden elke vorm van tussentaal als negatief, inclusief hun eigen, West-Vlaams gekleurde tussentaal. De Antwerpse tieners uit het onderzoek van Impe (2010) daarentegen geven een duidelijke voorkeur aan hun eigen regionale tussentaalvorm, zelfs boven de standaardtaal. Ook de adolescenten uit het onderzoek van Vancompernelle (2012) hebben gelijke houdingen tegenover tussentaal en standaardtaal. Terwijl de Antwerpse tieners de formele tussentaal voor de meeste, ook vrij formele situaties als meer geschikt beschouwen dan de standaardtaal, waren de West-Vlamingen de enigen die standaardtaal beter beoordelen dan de tussentaal. Dat strookt met de uitkomsten van Vandekerckhove (2005) die in haar onderzoek opgemerkt heeft dat West-Vlamingen uit het Corpus Gesproken Nederlands in vergelijking met de sprekers uit andere regio's meer standaardtalig spraken. West-Vlaanderen is de meest dialectvaste regio in Vlaanderen (Vandekerckhove 2014: 102-106). Ook blijkt de formele tussentaal meer passend te zijn voor het onderwijs en in de media. Meisjes beoordelen deze taalvariëteit in het algemeen beter dan jongens, wat kan betekenen dat ze de formele tussentaal als een nieuwe norm beschouwen. Deze bevinding komt overeen met de bevindingen van Plevoets (2013).

In de masterscriptie van Jolien Demeyre (2012) werd de perceptie van taalvariatie bestudeerd bij zestien leerkrachten Nederlands uit het middelbaar onderwijs in West-Vlaanderen. Een van de markantste bevindingen uit dit onderzoek bleek het leeftijdsverschil in de perceptie van de taalvariëteiten. Terwijl de oudere leerkrachten een duidelijk verschil konden maken tussen de standaardtaal en de niet-standaardtalige variëteiten, vonden hun jongere collega's daarentegen weinig verschil tussen een lichte tussentaal en de standaardtaal.

Kirsten Rosiers (2010) heeft in het kader van haar afstudeerscriptie een onderzoek gedaan naar de taalattitudes bij leerlingen van lager en middelbaar onderwijs. Uit de antwoorden blijkt dat leerlingen de standaardtaal met een hoge status associëren. Ook werd er een positieve verband gevonden tussen de leeftijd van de respondenten en hun beoordeling

van de variëteiten. Hoe ouder de leerlingen, hoe negatiever ze zich stelden tegenover de tussentaal. Ook waren de oudere informanten beter in het onderscheiden van taalvariëteiten in verschillende situaties en herkenden ze vaker de afkomst van de spreker. Een andere interessante bevinding betreft de relatie tussen de waardering voor andere talen en de beoordeling van de intratalige variatie. Zo blijkt dat jongeren die graag vreemde talen leren ook positief staan tegenover verschillende taalvariëteiten binnen hun moedertaal.

Ook Jolien Toye (2010) is in haar attitudeonderzoek bij leerlingen tussen acht tot achttien jaar tot dezelfde conclusies als Rosiers gekomen. Ze heeft onder andere vastgesteld dat het vermogen om taalattitudes duidelijk te formuleren beter is bij oudere leerlingen. Bovendien hebben de oudere informanten de neiging om de taalvariëteiten op dezelfde manier als volwassenen te beoordelen. Ze hebben namelijk de tussentalige fragmenten als minder prestigieus beschouwd, maar tegelijk meer geschikt voor de solidariteitssituaties. Meisjes beoordeelden de standaardtalige fragmenten beter dan jongens, wat in contrast staat met de uitkomsten van het onderzoek van bijvoorbeeld Plevoets (2013) en Vancompernelle (2012).

Inge Van Lancker (2013) heeft het taalgebruik van kinderen tussen negen en tien jaar in de jeugdbeweging onderzocht. Ze richtte zich op hoe kinderen in situaties met verschillende hoevelheden van formaliteit spreken. Uit het onderzoek blijkt dat in de informele omgangstaal van kinderen fonologische kenmerken het vaakst voorkwamen, wat ook met de bevindingen van andere onderzoeken overeenkomt. Op basis daarvan formuleerde Van Lancker een hypothese dat de fonologische kenmerken mogelijk vaste elementen kunnen worden van de informele gesproken omgangstaal in Vlaanderen en dat op alle niveaus, inclusief de standaardtaal (Van Lancker 2013: 92). Ook stelde zij vast dat kinderen creatief kunnen omgaan met de taal en een onderscheid kunnen maken tussen verschillende situaties. Hoe informeler de situatie werd, hoe tussentaliger de kinderen spraken. Hoewel zowel jongens als meisjes thuis geregeld tussentaal gebruikten, werden er genderverschillen vastgesteld wat betreft het taalgebruik op de jeugdbeweging. Jongens spraken tussentaliger wanneer ze als stoer beschouwd wilden worden door andere jongens. Meisjes daarentegen probeerden op de jeugdbeweging standaardtaliger te spreken (Van Lancker 2013: 93).

2.6.3 Onderzoeken naar tussentaal in het onderwijs

Ook in het onderwijs wordt tussentaal geregeld gesproken, zowel door kinderen als door de leerkrachten, zoals blijkt uit meerdere studies.

Steven Delarue (2011: 16-17) heeft een onderzoek verricht naar het taalgebruik en de taalpercepties en -ideologieën van leerkrachten in het basis- en secundair onderwijs en is tot de volgende conclusies gekomen: er is een grote kloof tussen het taalbeleid van de overheid dat het Standaardnederlands in het onderwijs voorschrijft en het reële taalgebruik in de klas. Hoewel volgens de meeste leraren de standaardtaal in de klas hoort, blijkt dat ze deze taalvariëteit lang niet altijd hanteren. Verder vinden ze niet erg als kinderen tijdens de lessen tussentaal spreken, zolang ze niet naar dialect overschakelen.

Uit de onderzoeken van Walraet (2004) en Nachtigalová (2011) naar het taalgebruik van Vlaamse leerkrachten in het middelbaar onderwijs, beide gebaseerd op de fragmenten uit het Corpus Gesproken Nederlands, blijkt dat leerkrachten switchen tussen de verschillende taalvariëteiten. Deze codewisseling gebeurt functioneel, waarbij tussentaal in de minder formele of meer persoonlijke situaties gesproken wordt zoals grappen maken, verbazing etc. Verder spreken jongere leerkrachten tussentaliger dan de oudere (Walraet in De Caluwe 2012: 104-106; Nachtigalová 2011: 68).

Ook Jaspers (2005; 2006) onderzocht het tussentaalgebruik op school, hij richtte zich namelijk op Marokkaanse jongens in een secundaire school in Antwerpen. Hij spreekt over een talige sabotage aangezien de jonge Marokkanen wel standaardtaal beheersen, maar die expres niet spreken omdat ze zich gedwongen voelen om deze variëteit te gebruiken (Jaspers in Delarue 2011: 2-3).

2.6.4 Onderzoeken naar tussentaal in de Vlaamse media

Aangezien de verspreiding van de tussentaal in verband gebracht wordt met de informalisering van de Vlaamse media en de opkomst van de commerciële zenders, wordt de tussentaal ook vaak onderzocht in deze context.

Tussentaal in de fictieprogramma's

Er worden veel onderzoeken verricht naar het tussentaalgebruik in de fictieprogramma's aangezien deze taalvariëteit frequent voorkomt in dit genre.

Van de recentere onderzoeken kan bijvoorbeeld dat van Van Hoof en Vandekerckhove (2013: 59-60) genoemd worden waarin het tussentaalgebruik in de Vlaamse fictiereeksen in 1980 en nu vergeleken wordt. De kwantitatieve analyse heeft aangetoond dat er in de fictieseries van 30 jaar geleden weliswaar minder tussentaal gesproken werd dan vandaag, maar dat er toen nog series uitgezonden werden in puur dialect en dat er toen ook geregeld tussentaal te horen was.

Geeraerts et. al. (2000) hebben zich in hun onderzoek naar het tussentaalgebruik op twee concrete soaps gericht, namelijk de soaps *Thuis* en *Familie*, uitgezonden op het eerste kanaal van de openbare televisie. Zo blijkt dat het tussentaligheidsgehalte dat het taalgebruik van de personages samenhangt met hun sociale status en dat het scenario op een realistische manier het reële Vlaamse taalgebruik weerspiegelt.

Ook werd het taalgebruik in Vlaamse reality shows onderzocht. Zenner, Geeraerts en Speelman (2009) richtten hun onderzoek op het tussentaalgebruik van de participanten van reality TV programma *Expeditie Robinson*. Uit hun analyse is gebleken dat tussentaal geen universele variëteit is voor alle informele situaties, aangezien de Vlaamse deelnemers hun tussentaalgebruik konden aanpassen aan verschillende situaties. Het wel of niet realiseren van tussentaal hing nauw samen met de groepssamenstelling, namelijk dat Vlamingen in gesprek met Nederlanders hun tussentaalgebruik konden onderdrukken en daarmee zich naar hun taalgebruik konden accommoderen. Ook spelen emoties een rol. In de emotioneel gespannen situaties dook meer tussentaal op.

Verder werden er onderzoeken verricht naar ondertiteling van tussentaal op de Vlaamse televisie. Vandekerckhove, De Houwer, Remael en Niepe (2006: 512) hebben de ondertitelingsfrequentie van verschillende fictie- en non-fictieprogramma's onderzocht.

Uit hun onderzoek blijkt dat er een samenhang bestaat tussen de ondertiteling en genre, namelijk dat tussentaal in de Vlaamse fictie niet ondertiteld wordt, terwijl het bij non-fictie genres precies andersom is. Ook Derudder (2014: 70) heeft haar onderzoek aan ondertiteling van tussentaal gewijd, ze richtte zich namelijk op de intralinguale ondertiteling van tussentaal in Vlaamse realityseries. Ze is tot de conclusie gekomen dat ondertiteling in principe in standaardtaal gebeurt, maar sommige tussentalige kenmerken, namelijk de lexicale, worden behouden.

Tussentaal wordt ook gebruikt bij het nasynchroniseren van de tekenfilms voor kinderen. Zo hebben Grondelaers en Van Hout (2011: 230) in hun onderzoek naar de tussentaligheid in de *Bee Movie* vastgesteld dat er in de Vlaamse versie geregeld tussentalige kenmerken voorkomen. Naar aanleiding van hun onderzoek heeft Opsomer in haar scriptie (2013: 84-85) de Vlaamse tussentaal in meerdere Disneyfilms onderzocht. Ze is tot de conclusie gekomen dat tussentaal consequent toegepast wordt in situaties met een komische karakter of waar een personage met een lage sociale positie aan het woord is.

Van Gijssel, Spielman en Geeraerts (in Van Ouytsel 2012: 93) hebben tussentaal in reclamespots op radio en televisie onderzocht. Daaruit blijkt dat tussentaal vaker in radiospots voorkomt aangezien geluid de enige middel is dat op de radio gebruikt kan worden in vergelijking met televisie. Voor beide media gold dat de spots met dialogische minidrama's tussentaliger waren. De tussentaligste spots zijn degene die op jongeren en adolescenten gericht zijn. Dat wijst op een jong en rebels karakter van tussentaal. Ook het latere onderzoek naar de tussentaligheidsgraad in radiospots (Yde 2012) heeft aangetoond dat spots met dialogen tussentaliger zijn dan de monologische spots.

Tussentaal in de non-fictieprogramma's

Tussentaal wordt ook steeds meer in non-fictionele programma's gesproken, zowel op de televisie als op de radio, wat ook aandacht van de taalwetenschappers trekt.

Veel studies die zich op het taalgebruik in de niet fictionele programma's spitsten werden aan de Gentse universiteit uitgevoerd. Uit de masterscriptie van Lefevre (2012) die het taalgebruik van de televisiepresentatoren van de vier amusementsprogramma's heeft onderzocht, blijkt dat de presentatoren van de programma's op de publieke omroep VRT tegen verwachtingen in niet het standaardtaligst spraken. Noch hielden ze zich aan het taalcharter van de VRT. Een andere interessante bevinding is dat sommige kenmerken

die vroeger als typisch tussentalig beschouwd werden, namelijk de kenmerken op het vlak van fonologie, zo vaak in het taalgebruik van de sprekers voorkwamen dat die eerder tot de informele standaardtalige spreektaal gerekend kunnen worden. Carolien Saey (2010), die het taalgebruik van de radiopresentatoren op de openbare omroep onderzocht, is tot dezelfde conclusies gekomen. De presentatoren van amusementsprogramma's op de radio gebruikten vooral de fonologische kenmerken van de tussentaal en in mindere mate ook de kenmerken op vlak van morfologie. Bovendien stelde ze vast dat presentatoren tussentaal functioneel gebruiken.

Tussentaal wordt zelfs in de meer formele televisiegenres gesproken zoals uit het onderzoek blijkt van Sarah Auman (2009) dat zich toespitst op het taalgebruik van presentatoren en gasten in het duidingsprogramma van de VRT, *De Zevende Dag*. Een andere studie (Prieels 2012) richtte zich op het taalgebruik van de presentatoren van zes tv-programma's waarvan drie van de openbare omroep en drie van de commerciële zender. Deze studie heeft ook aangetoond dat tussentaal niet alleen het domein van de commerciële televisie is en dat de presentatoren van de VRT de hoogste score van tussentaal behaalden. De verschillen in de mate waarin de sprekers tussentaal hanteerden, hadden enerzijds te maken met de aard van het programma en de rol van de presentator, anderzijds met het fenomeen *codeswitching* ofwel afwisselen tussen de verschillende taalvariëteiten. Prieels stelde vast dat het schakelen naar de tussentaal of naar een andere niet-standaardtalige variëteit vaak functioneel gebeurt, namelijk wanneer de presentatoren zich in informele omstandigheden bevinden (Prieels 2012: 90-92). Ook uit het onderzoek van Adam (2013) naar het taalgebruik van acht presentatoren van de commerciële zender VIER blijkt dat de rol van de presentator en codewisseling het taalgebruik van de presentatoren beïnvloeden.

2.6.5 Belangrijkste bevindingen uit de onderzoeken naar tussentaal

Op basis van de resultaten van talloze onderzoeken die het fenomeen tussentaal bestuderen, kunnen enkele bevindingen veralgemeend worden. Zo blijkt tussentaal eerder een volledige taalvariëteit te zijn dan een tussenstadium naar de standaardtaal (De Caluwe in Auman 2009: 149). Tegelijk vertoont deze een grote variatie, zowel geografisch, sociaal als stilistisch waardoor haar precieze grenzen moeilijk te trekken zijn. Tussentaal wordt het meest in de provincies met het grootste dialectverlies, namelijk in Antwerpen en Brabant. De sprekers uit deze provinciën staan ook positiever tegenover tussentaal dan

de sprekers uit perifere taalgebieden, namelijk uit West-Vlaanderen. West-Vlamingen gebruiken deze variëteit ook minder vaak. De leeftijd blijkt een belangrijke factor te zijn bij de mate van het tussentaalgebruik. Bij jongere sprekers werd hogere tussentaligheid vastgesteld. Ook de opleidingsgraad en de socio-economische status beïnvloeden het tussentaalgebruik van de spreker. Hoe hoger de opleidingsgraad van de spreker, hoe beter de beheersing van zijn standaardtaal is, maar het kan niet gezegd worden dat hoogopgeleiden tussentaal vermijden. Wat beroepen betreft spreken de mediafiguren het meest standaardtalig. Bij politici zijn de uitkomsten van verschillende onderzoeken tegenstrijdig. Aan de ene kant wordt er door Plevoets vastgesteld dat politici één van de meest standaardtaligspreekende beroepsgroepen zijn, maar aan de andere kant blijkt uit een andere onderzoek (Van Laere 2003) dat ze in grote mate tussentalig spreken. Ook in de scholen in Vlaanderen wordt tussentaal meer of minder gesproken, en dat zowel door leraren als kinderen.

Het domein dat vaak verbonden wordt met het tussentaalgebruik is media. Zowel op de commerciële als openbare zenders is deze taalvariëteit te horen, vooral in de fictie genres (soaps, reclames) waarin die voor versterking van de authenticiteit dient. Maar ook in de non-fictie programma's duikt tussentaal op.

De situationele onderzoeken hebben aangetoond dat sprekers hun tussentaalgebruik naargelang de formaliteit, mate van de emotionaliteit en het taalgebruik van hun gesprekspartner aan de omstandigheden aanpassen en dat ze voortdurend aan codewisseling doen. Ook gebruiken ze tussentaal als een middel om een bepaald imago te creëren. Zo'n taalgedrag werd ook bij kinderen opgemerkt. Wat de talige kenmerken van de tussentaal betreft, worden fonologische kenmerken het vaakst gebruikt, die door de sommige onderzoekers de laatste tijd eerder als kenmerken van informele standaardtaal beschouwd worden en niet zozeer van de tussentaal. Het globale beeld dat uit de onderzoeken met betrekking tot attitude oprijst is dat Vlamingen weliswaar standaardtaal als een prestigieuze variëteit blijven beschouwen, maar in de praktijk eerder tussentaal gebruiken, zeker in niet al te formele omstandigheden. In informele situaties wordt tussentaal verwacht en gebruikt.

3 Corpusonderzoek naar het tussentaalgebruik van gasten in radiointerviews op de openbare zender

Dit hoofdstuk beschrijft de werkwijze van het onderzoek. Eerst zal de vorm van het Corpus Gesproken Nederlands besproken worden, de primaire bron met de spraakfragmenten en transcripties en de selectieprocedure van de fragmenten voor onze analyse. Vervolgens worden de radioprogramma's beschreven waaruit de fragmenten afkomstig zijn en ook wordt de groep van negentien sprekers gekarakteriseerd. Bovendien zullen de afhankelijke en onafhankelijke variabelen van dit onderzoek vastgesteld worden. Tenslotte worden de hypothesen geformuleerd.

3.1 Het Corpus Gesproken Nederlands

3.1.1 Wat is Corpus Gesproken Nederlands

Het Corpus Gesproken Nederlands is een database van de hedendaagse Nederlandse taal die ongeveer 9 miljoen woorden omvat, waarvan 3,3 miljoen gesproken door volwassen Vlaamse sprekers en ruim 5,6 miljoen woorden door de volwassen Nederlanders. Het corpus wordt gevormd door fragmenten en spraakopnames die orthografisch werden getranscribeerd. De orthografische transcriptie werd vervolgens aan het spraaksignaal gekoppeld. Verder zijn alle woordvormen gelemmatiseerd en voorzien van de woordsoortinformatie (de zogenaamde *part-of-speech-tagging*). Een deel van het corpus (ongeveer één miljoen woorden) wordt ook fonetisch getranscribeerd (Nederlandse Taalunie 2004).

3.1.2 Verdeling van het corpus

Het corpus bevat bijna dertienduizend gesprekken en monologen van moedertaalsprekers in Nederland en Vlaanderen in verschillende situaties. Naargelang de aard van de situatie worden de fragmenten in vijftien verschillende componenten opgedeeld (Van Eerten 2007: 2):

- a** spontane conversaties (face-to-face)
- b** interviews met leraren Nederlands
- c** telefoondialogen opgenomen met behulp van een telefooncentrale
- d** telefoondialogen opgenomen met behulp van een minidiskrecorder
- e** zakelijke onderhandelingen
- f** interviews en discussies uitgezonden op radio en televisie
- g** discussies, debatten, vergaderingen (vooral politieke)
- h** lessen (middelbare school met focus op leerkracht)
- i** spontane commentaren (onder andere sport) uitgezonden op radio en televisie
- j** actualiteitenrubrieken en reportages uitgezonden op radio en televisie

- k** nieuwsbulletins uitgezonden op radio en televisie
- l** beschouwingen en commentaren uitgezonden op radio en televisie
- m** missen, lezingen, plechtige toespraken
- n** colleges, voordrachten, lezingen
- o** voorgelezen teksten

Aangezien het doel van dit onderzoek is om het taalgebruik op de Vlaamse radio te analyseren, komen de fragmenten uit het Vlaamse deel van het corpus, namelijk uit de component f., d.i. *Interviews en discussies uitgezonden op radio en televisie*. Uit dit deel werden vervolgens de radiofragmenten geselecteerd waarin de sprekers min of meer voorbereid waren.¹¹

3.1.3 Metadata

Het Corpus Gesproken Nederlands (het onderdeel metadata) bevat ook bijkomende informatie over de sprekers en de fragmenten. Er werd ernaar gestreefd om bij elke spreker zoveel mogelijk informatie toe te voegen die relevant is bij een sociolinguïstisch onderzoek, zoals het geslacht, geboortjaar, geboorteplaats, opleidingsniveau, beroepsniveau en het beroep. Sprekers staan in het corpus niet gerangschikt onder hun naam, maar onder een unieke sprekerscode. Er wordt ook weergegeven hoeveel woorden het corpus bevat van een bepaalde spreker. De metadata met betrekking tot de fragmenten bevatten informatie over de aard van de fragment, het aantal woorden in het fragment, de duur van het fragment in seconden, de bron, het jaar van opname, de mate van voorbereidheid, sprekerscodes van alle sprekers die in het fragment voorkomen, mate van interactie tussen sprekers ea. Net zoals de sprekers, heeft elke fragment een unieke code (Van Eerten 2007: 5).

3.1.4 Verschillende soorten transcripties

Zoals eerder vermeld, bevat het CGN verschillende annotatielagen. Om de tussentaalkenmerken en hun standaardtalige equivalenten in de fragmenten te kunnen opsporen, hebben we gebruik gemaakt van zowel van de orthografische transcripties als van de POS-tagging. De geluidsfragmenten werden ook beluisterd. Dit hoofdstuk beschrijft ook hoe deze twee types transcriptie eruit zien.

¹¹ Deze informatie staat in het deel metadata.

Orthografische transcripties

Bij het maken van orthografische transcripties moesten bepaalde regels gevolgd worden. Daarom werd er een *Protocol voor orthografische transcriptie* (Goedertier & Goddijn 2000) opgesteld waarin de orthografische transcriptie gedefinieerd wordt en hoe deze gemaakt moet worden.

“Een orthografische transcriptie is een *woordelijke* neerslag van hetgeen er gezegd is. De transcriptie sluit nauw aan op het *geschreven* Nederlands. Op bepaalde punten wordt er echter afgeweken van de *Nederlandse spellingsregels* of wordt er extra informatie toegevoegd. De orthografische transcriptie bevat tevens een *oplijning op chunk-niveau*¹² en een aanduiding van de verschillende sprekers“ (Goedertier & Goddijn 2000: 1).

Bij het maken van orthografische transcripties is het niet de bedoeling dat versprekingen of foutieve grammatica verbeterd worden. Alles wat er gezegd is, moet woordelijk neergeschreven worden. Indien nodig, krijgt het woord één van de volgende codes (Goedertier & Goddijn 2000: 2):

- ***v** voor woorden uit een **vreemde taal** (bijv.: tomorrow*v)
- ***d** voor **dialectwoorden** (bijv.: kortewagen*d; keuje*d)
- ***z** voor **woorden** uit de standaardtaal die **zwaar dialectisch zijn uitgesproken**
- ***n** voor **nieuwe woorden** (bijv.: zerotolerantie*n)
- ***t** voor **nieuwe tussenwerpsels** (bijv.: amaai*t; hoppa*t)
- ***a** voor **afgebroken woorden** (bijv.: uitges*a; verpr*a)
- ***u** voor het weergeven van de **uitspraak** en **versprekingen** (bijv.: boink*u; gespreken*u)
- ***x** bij woorden waarvan u **niet** zeker bent of u ze **goed** heeft **verstaan**

Part of Speech Tagging

Bij de Part of Speech Tagging ofwel POS-tagging heeft elk woord in het corpus zijn woordsoortinformatie gekregen. Voor het project werd een speciale CGN-tagset ontwikkeld die in totaal 316 tags omvat en die bij tien woordsoorten (substantief, adjectief, werkwoord, telwoord, voornaamwoord, lidwoord, voorzetsel, voegwoord, bijwoord, tussenwerpsel) aansluit. De lijst die alle tags bevat, is een onderdeel van het document *Part of Speech Tagging en lemmatisering van het Corpus Gesproken*

¹² Oplijning op het chunk-niveau betekent dat elk fragment in stukjes verdeeld wordt die met de pauzes van een spreker overeenkomen. Zo ontstaan de zogenaamde chunks, stukjes spraak tussen 2 en 3 seconden die begrensd worden door de pauzes in het spraaksignaal.

Nederlands (Van Eynde 2004). Voor het taggen werd een automatische tagger gebruikt die aan elk woord de meest passende tag toekende. Alle resultaten dienen nadien nog manueel gecontroleerd te worden. Hieronder volgt een stukje van het fragment uit het CGN dat door de POS-annotatielaag verrijkt is.

Afbeelding 1: Fragment uit het CGN – de POS-annotatielaag

```
pau ref="fv600083.29" s="V60087">
<pw ref="fv600083.29.1" w="ja" pos="TSW()" lem="ja" wid="141336" lid="45366
<pw ref="fv600083.29.2" w="ze" pos="VNW(pers,pron,stan,red,3,mv)" lem="ze"
<pw ref="fv600083.29.3" w="zeggen" pos="WW(pv,tgw,mv)" lem="zeggen" wid="373968
<pw ref="fv600083.29.4" w="altijd" pos="BW()" lem="altijd" wid="619419" lid="13
<pw ref="fv600083.29.5" w="Van" pos="SPEC(deeleigen)" lem="_" wid="0" lid="0
<pw ref="fv600083.29.6" w="Den" pos="SPEC(deeleigen)" lem="_" wid="0" lid="0
<pw ref="fv600083.29.7" w="Bossche" pos="SPEC(deeleigen)" lem="_" wid="0" lid="0
<pw ref="fv600083.29.8" w="gij" pos="VNW(pers,pron,nomin,vol,2,getal)" lem="
<pw ref="fv600083.29.9" w="hebt" pos="WW(pv,tgw,met-t)" lem="hebben" wid="400
<pw ref="fv600083.29.10" w="zo" pos="BW()" lem="zo" wid="620657" lid="135624
<pw ref="fv600083.29.11" w="aan" pos="VZ(init)" lem="aan" wid="619353" lid="1
<pw ref="fv600083.29.12" w="den" pos="LID(bep,dial)" lem="de" wid="619608" li
<pw ref="fv600083.29.13" w="enen" pos="VNW(onbep,det,dial)" lem="een" wid="806
<pw ref="fv600083.29.14" w="kant" pos="N(soort,ev,basis,zijd,stan)" lem="kant"
```

Opmerking: Afkomstig van het *Corpus Gesproken Nederlands* (2006).

3.2 Voorstelling van de radiokanalen en -programma's

Nadat de fragmenten uit het Vlaamse deel van het corpus geselecteerd werden die deel uitmaakten van het component *Interviews en discussies uitgezonden op radio en televisie* en tevens min- of meer voorbereid¹³ waren, werd er bekeken uit welke programma's de fragmenten afkomstig zijn. Deze informatie was ook aanwezig in de metadata.

Het ging namelijk om deze vier radioprogramma's: Alinea (Radio Klara), Heldenmoed (Radio 1), De Nieuwe Wereld (Radio 1) en Ochtendkuren (Radio 2). Al deze programma's worden of werden op de Vlaamse openbare omroep uitgezonden.¹⁴ De opnames werden tussen de jaren 1999 en 2001 gemaakt. Nu volgt een korte beschrijving van de Vlaamse openbare radiostations en de vier bovengenoemde programma's.

¹³ De fragmenten die volledig voorbereid waren (bijv. wanneer een gast in de studio uitgenodigd werd om uit zijn boek voor te lezen) waren voor dit onderzoek niet van toepassing, aangezien tussentaal vooral in de spontane spraak voorkomt. De onvoorbereide fragmenten kwamen in dit deel van het corpus niet voor.

¹⁴ Het zou interessant kunnen zijn om ook de fragmenten van de commerciële radioprogramma's te analyseren, maar die zijn in het CGN helaas niet vertegenwoordigd.

3.2.1 Klara

Klara (een afkorting van *Klassieke Radio*) is een radiozender van de Vlaamse openbare omroep VRT die zich vooral op de klassieke muziek richt, maar waar ook wereldmuziek, etnische folk, jazz, avantgarde en zelfs experimentele electronica te horen zijn. Het doel van Klara is de verspreiding van kunst en cultuur onder het bredere publiek van de Vlaamse luisteraars. Dat doen ze door de concertcaptaties, verschillende evenementen en interviews met componisten en mensen die in de muziekindustrie werkzaam zijn. De centrale waarden van Klara, zoals die op de website van VRT (<http://www.vrt.be/>) vermeld zijn, zijn schoonheid, genot, inzicht en “slowness”. De twee kerngroepen van deze culturele radiozender zijn de zogenaamde rustzoekers en de meerwaardezoekers.

Alinea

Alinea was een live interviewprogramma dat vanaf 2000 tot 2005 op de radiozender Klara dagelijks uitgezonden werd. Elke middag tussen twaalf tot één uur werd er een gast uit de Vlaamse culturele wereld uitgenodigd met wie een lang gesprek gevoerd werd. De gesprekken werden telkens in vijf blokken van ongeveer zeven minuten verdeeld en in elk blok stond één bepaald onderwerp centraal. Tussen de blokken werd er klassieke muziek gedraaid. Het programma werd afwisselend door Chantal Pattyn en Werner Trio gepresenteerd (Vantuyghem 2000).

3.2.2 Radio 1

Het hoofddoel van Radio 1 is om informatie en actualiteiten te delen maar ook om het maatschappelijk debat te helpen vormen en de luisteraars met nieuwe inzichten te prikkelen. Behalve de nieuws- en actualiteitenprogramma's zijn er dus ook programma's die zich richten op cultuur, sport, wetenschap, satire, menselijke verhalen en muziek (VRT z.d.).

Heldenmoed

Heldenmoed is het cultuurmagazine van Radio 1 dat tussen 1998 en 2004 elke zaterdagavond in 120 minuten het nieuws uit de culturele wereld bracht. Tot 1999 werd het programma door moderator Frank Cools gepresenteerd, later nam Kurt van Eeghem de presentatie over. Een onderdeel van het magazine waren ook interviews met bekende Vlaamse artiesten en mensen die actief waren in de Vlaamse culturele wereld. Heldenmoed was vrij populair onder zijn luisteraars, een voorbeeld hiervan is de petitie met meer dan 2000 handtekeningen na de bekendmaking van de afschaffing van het programma in 2004 (iRadio 2013).

De Nieuwe Wereld

De Nieuwe Wereld was een ironisch actualiteitsmagazine dat doordeweeks van 11 tot 13 uur tussen 1997 tot 2005 uitgezonden werd op Radio 1. In 2002 werd het tot het beste radioprogramma in Vlaanderen uitgeroepen. Behalve het nieuws, dat op een satirische manier gepresenteerd en becommentarieerd werd, en de muziek van het vaste ensemble De Nieuwe Wereld-orkest, werden tijdens het programma ook bekende Vlamingen geïnterviewd. Het magazine werd eerst door Geertje De Ceuleneer, daarna door Friedl‘ Lesage en in de laatste maanden door Annemie Peeters gepresenteerd (Wikipedia z.d.).

3.2.3 Radio 2

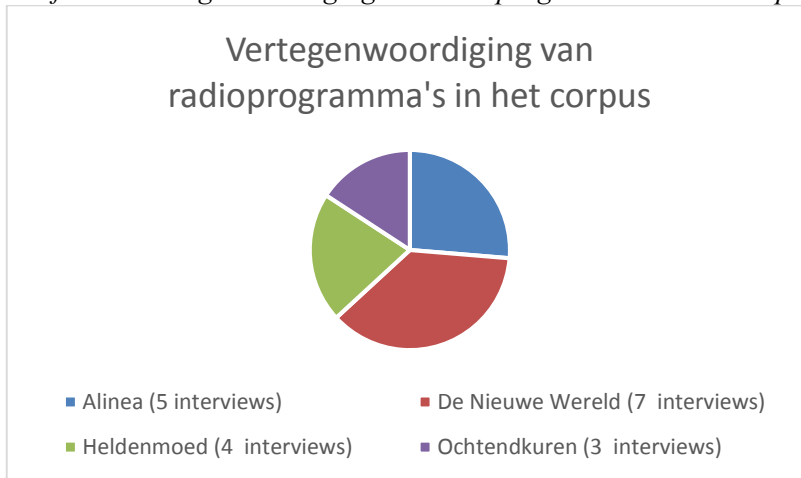
Radio 2, momenteel de meest beluisterde zender in Vlaanderen, richt zich tot een breed publiek door herkenbare, voornamelijk Vlaamse en Nederlandse muziek aan te bieden, vergezeld door een gevarieerd informatieaanbod en actuele topics die dicht bij het dagelijkse leven van mensen staan. Ook de maatschappelijk belangrijke thema’s komen hier aan bod. Radio 2 streeft ernaar om “een optimistisch ontspanningsnet te zijn dat de wereld veraf en dichtbij helpt te begrijpen en een houvast biedt, waarbij zijn centrale waarden vertrouwen, verbondenheid, openheid, relevantie en empathie zijn” (VRT z.d.).

Ochtendkuren

Ochtendkuren was een spraakmakende ontbijtshow die elke zaterdagochtend op Radio 2 uitgezonden werd. Vanaf 1990 tot 2004 werd het door het duo Dirk Somers en Luc Verschueren gepresenteerd. Het programma bracht wekelijkse actualiteiten en er werden bekende Vlamingen geïnterviewd op een eigen, verrassende manier (Van Banden 2013). De populaire radiotalkshow, die elke week meer dan een miljoen luisteraars bereikte, kreeg in de zomer 1995 en 1996 zelfs een televisieversie onder de naam Zomerkuren (iRadio 2004).

De verdeling van onze sprekers naargelang het programma waarin ze te gast waren laat het *Grafiek 1* zien:

Grafiek 1: Vertegenwoordiging van radioprogramma's in het corpus

3.3 Voorstelling van de sprekers

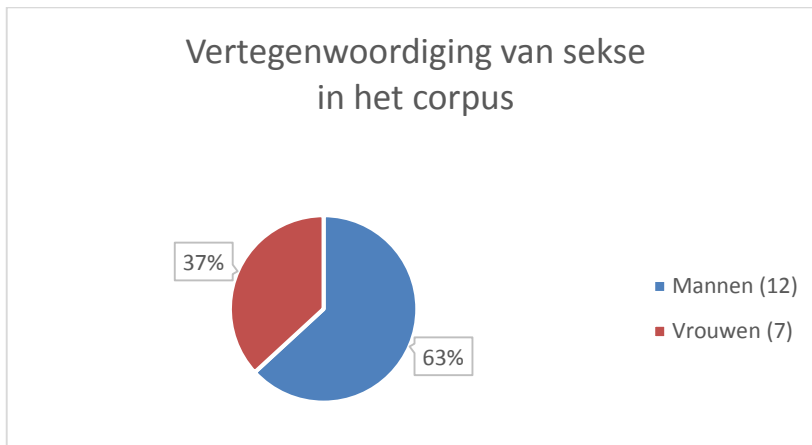
Uit fragmenten van de vier bovengenoemde radioprogramma's werden de geïnterviewde gasten geselecteerd die voldeden aan de voorwaarde van een minimaal aantal woorden. Het was belangrijk om te beschikken over een langer audiofragment van elke zodat de tussentaligheid ook kwalitatief berekend zou kunnen worden. Als minimum werd 1000 woorden per persoon vastgelegd, wat overeenkomt met ongeveer vijf minuten van spraak.

Negentien gasten voldeden aan deze voorwaarden.¹⁵ Het zijn allemaal meer of minder bekende Vlamingen, zowel mannen en vrouwen waaronder mensen met verschillende beroepen en een verschillend opleidingsniveau.

¹⁵ Nadere beschrijving van het achtergrond van elke gast en de informatie over de gespreksonderwerpen zijn in de *Bijlage 1* terug te vinden.

Verhouding tussen mannen en vrouwen uit onze corpus laat het *Grafiek 2* zien.

Grafiek 2: Vertegenwoordiging van sekse in het corpus

Onze sprekers hebben verschillende opleidingen gevolgd. Er werden dus zowel hoogopgeleide mensen als degenen die diploma lager of middelbaar onderwijs hebben behaald. De verdeling van de sprekers volgens het opleidingsniveau is als volgt:

Grafiek 3: Vertegenwoordiging van het opleidingsniveau in het corpus

Wat de professionele achtergrond van de sprekers betreft, werd er opgemerkt dat sommige van hen beroepen beoefenen waar ze dagelijks met de taal op het professionele niveau bezig zijn. In de metadata van het CGN worden ze met het label *OccH* (mediafiguren) aangeduid. Deze verdeling werd hier opgenomen. Het betreft de elf sprekers die in de *Tabel 1* staan.

Tabel 1: Sprekers wiens job een goede taalbeheersing vereist

Spreker	Beroep
Bart Van den Bossche	zanger, presentator
Chris Yperman	theaterauteur
Erwin Jans	dramaturg
Peter De Bie	theatermaker/kok
Guy Joosten	regisseur
Dirk Pauwels	artistiek medewerker
Gene Bervoets	acteur
Frans Buyens	regisseur
Andrea Croonenberghs	actrice
Tom Lenaerts	scenarist, producer tv
Bart De Pauw	scenarist, artistiek medewerker

Voor de overige acht sprekers is taal niet van zo'n groot belang bij het uitoefening van hun beroep. Dat wil echter niet zeggen dat ze de standaardtaal niet goed beheersen. Het gaat om deze sprekers:

Tabel 2: Sprekers wiens job een goede taalbeheersing niet vereist

Spreker	Beroep
Ellen Van Krunkelsven	biologe
Rika Derwa	landbouwster
Anne Theresa De Keersmaeker	choreografe, danseres
Jetty Roels	lesgever dans
Alex Callier	componist, zanger
Ingeborg Marx	athlete
Michiel D'Hooghe	voorzitter sportorganisatie/arts
Dirk Huyge	archeoloog

3.4 Afhankelijke variabelen

Afhankelijke variabelen zijn in dit onderzoek de tussentaalkenmerken die in het hoofdstuk 2.5 beschreven zijn. Er werd gezocht welke van deze kenmerken, en in welke mate, door de sprekers uit onze corpus gebruikt worden. Een uitzondering vormen de fonologische kenmerken, die achterwege worden gelaten bij de kwantitatieve en de kwalitatieve analyse. Daar zijn twee redenen voor. De eerste reden heeft met de alomtegenwoordigheid van deze kenmerken te maken. Zoals uit de vorige onderzoeken naar tussentaal is gebleken, worden de fonologische kenmerken (vooral de h-procope en de t-apocope bij de korte functiewoorden) zo vaak gebruikt dat ze door sommige

onderzoekers eerder als kenmerken van de informele standaardtaal worden beschouwd. Ze zijn dus niet typisch tussentalig. De tweede reden is meer praktijkgericht. Niet alle fragmenten uit het CGN zijn voorzien van de fonetische transcripties. Het is natuurlijk mogelijk om de fonetische transcripties zelf te maken, maar aangezien ik geen moedertaalspreker ben, kan ik de nuances in de uitspraak niet altijd goed onderscheiden. Daardoor zouden de resultaten niet representatief zijn. Alle overige kenmerken uit de lijst werden echter in de orthografische transcripties gezocht. Elk gevonden kenmerk werd die in de tekst gemarkeerd. Voor een voorbeeld van de orthografische transcriptie met de gemarkeerde tussentaalkenmerken, zie *Bijlage 3*.

3.5 Onafhankelijke variabelen

Meerdere factoren bepalen of de tussentalige kenmerken gerealiseerd zullen worden door de sprekers uit onze corpus of niet, en in welke mate dit zal gebeuren. De verschillen tussen de sprekers onderling (sprekersgebonden variabelen), zoals hun opleidingsgraad, beroepsgroep en geslacht, kunnen hier een rol spelen, evenals de situatie waarin ze zich bevinden (contextgebonden variabelen). Deze factoren wier invloed op het tussentaalgebruik van de sprekers hier onderzocht zal worden, vormen de onafhankelijke variabelen in ons onderzoek.¹⁶

3.5.1 Sprekersgebonden onafhankelijke variabelen

Opleidingsniveau

Onderzoeken hebben aangetoond dat de hoogopgeleide mensen minder tussentalig spreken dan de laag- en middelbaar opgeleiden. In onze corpus zijn deze drie groepen vertegenwoordigd wat een mogelijkheid biedt om deze stelling te testen.

Sekse

Ook met de factor geslacht wordt in verschillende onderzoeken rekening gehouden. Zoals eerder vermeld, kwam Plevoets (2013) tot de conclusie dat Vlaamse vrouwen minder standaardtalig spreken dan Vlaamse mannen. Hoewel er in onze corpus meer mannen zijn

¹⁶ Zoals reeds vermeld, worden in sommige studies naar tussentaal ook factoren *leeftijd* en *geografische afkomst van spreker* onderzocht. In dit onderzoek wordt de invloed van deze twee factoren niet nagaan. Bij de factor leeftijd zou het moeilijk zijn om de sprekers in de gelijk grote leeftijdsgroepen te verdelen. Wat de factor *geografische afkomst* betreft, zijn er in onze corpus slechts twee sprekers afkomstig uit de provincie West-Vlaanderen. Bovendien zou deze factor meer aandacht en ruimte verdienen dan in deze scriptie mogelijk is.

(zie *Grafiek 2*), kunnen wij toch bekijken of er enige significante verschillen te vinden zijn in het taalgebruik van beide seksen.

Beroepsgroep

Uit het onderzoek van Plevoets (2013) blijkt dat er ook verschillen in het taalgebruik op grond van sociale variatie zijn. Hij heeft namelijk vastgesteld dat mediafiguren en politici het meest standaardtaalig spreken. Dat kan verklaard worden door het feit dat de goede standaardtaalbeheersing in hun carrière cruciaal is. In ons onderzoek zullen we nagaan of het beroep van de spreker een invloed kan hebben op hun taalgebruik.

3.5.2 Contextgebonden onafhankelijke variabelen

In het onderzoek zal de invloed van de volgende contextgebonden factoren nagaan worden:

Radioprogramma

In het hoofdstuk 3.2 werden de vier radioprogramma's besproken waarin onze sprekers werden geïnterviewd. Elke programma richt zich, in overeenstemming met het kanaal waarop het wordt uitgezonden op een andere luisteraarsgroep en heeft ook andere doelen en waarden. Daarom is de kans groot dat de tussentaligheid van de gasten zal verschillen naargelang het programma waarin ze te gast waren.

Het gespreksonderwerp

In interviews komen verschillende onderwerpen aan bod. Uit de reeds vermelde onderzoeken blijkt dat de informatieve en serieuze onderwerpen eerder in de standaardtaal besproken worden, terwijl de informele gesprekken met lichtere thema's veeleer in tussentaal worden behandeld (Saey 2010: 57). Daarom zal ook in dit onderzoek deze factor in rekening worden gebracht.

- ***Factoren die tot codewisseling leiden***

Met de contextgebonden factoren hangt ook het fenomeen *codewisseling* samen. Deze term wordt in de sociolinguïstiek gebruikt om de constante afwisseling tussen meerdere codes - talen (interlinguale codewisseling) of taalvariëteitn (intralinguale codewisseling) binnen het gesprek aan te duiden (Wardough 2010: 101-120). Codewisseling valt te verklaren door het feit dat elke volwassen spreker doorgaans over meer dan één code beschikt wat betekent dat hij of zij voortdurend een keuze moet maken tussen verschillende codes (Wardough 2010: 98-99).

Uit de bovengenoemde onderzoeken naar het fenomeen codewisseling met betrekking tot de Vlaamse tussentaal is gebleken dat vooral factoren zoals solidariteit, accommodatie met de medespreker, keuze van het onderwerp of sociale of culturele afstand tussen de sprekers, emotionele toestand van de spreker enz. tot de codewisseling bijdragen. In dit onderzoek gaan we ook enkele van deze factoren onderzoeken.¹⁷.

De tussentaligheid van de spreker kan bijvoorbeeld door zijn of haar **emotionele toestand** beïnvloed worden. Zoals de sociolinguïst Bell (Bell in Wardhaugh 2006: 19) heeft opgemerkt, hebben sprekers de neiging om naar de variëteit te switchen die hen de minste moeite kost als ze sterke emoties ondervinden. Voor de meeste Vlamingen is deze variëteit de tussentaal (De Ridder 2007:81). Auman (2009: 98) heeft opgemerkt dat de gasten in het interviewprogramma *De zevende dag*, naarmate ze zich comfortabeler voelden, tussentaliger praatten. Dat komt doordat ze minder aandacht aan hun taalgebruik besteedden. Hetzelfde geldt trouwens ook omgekeerd: Als de spreker zenuwachtig is, praat hij als gevolg van zijn nervositeit minder standaardtalig. Het zal dus bekeken worden of ook onze sprekers aan codeswitching doen omwille van deze redenen.

Humor speelt evenzeer een rol bij de verandering van de taalvariëteit. De Ridder (2007: 90) heeft in haar onderzoek opgemerkt dat reporters in het fictieprogramma *In de gloria* naar tussentaal overschakelden in grappige situaties. Deze factor hangt trouwens nauw samen met de factoren gespreksonderwerp en emoties.

Als sprekers een verhaal vertellen, iemand citeren, parafraseren of immiteren, switchen ze vaak ook naar een andere variëteit. Dit fenomeen wordt met de term **narratieve codewisseling** aangeduid. De andere variëteit wordt gebruikt om meer realistisch te zijn en om het contrast tussen het verhaal en de realiteit te creëren (Giesbers in Saey 2010: 69). Of dit het geval is bij de negentien gasten van de radiointerviews zal in dit onderzoek ook bekeken worden.

¹⁷ Aangezien het taalgebruik van de presentatoren en andere gasten in dit onderzoek niet genalyseerd werd vanwege de beperkte omvang van deze scriptie, laten we verder de factoren *acommodatie* en *solidariteit met de gesprekspartner* buiten beschouwing. Noch de factor *sociale en culturele afstand* is hier dus van toepassing.

3.6 Hypotheses

Op basis van de resultaten van de reeds vermelde onderzoeken kan voorspeld worden dat het taalgebruik van de gasten in interviews op de openbare radio niet los zal staan van tussentaal. Ten tweede wordt er verwacht dat Vlaamse vrouwen standaardtaliger zullen spreken dan Vlaamse mannen. De derde hypothese betreft de invloed van het opleidingsniveau op het tussentaalgebruik. Namelijk wordt er verwacht dat de hoogopgeleide sprekers uit ons corpus standaardtaliger zullen spreken dan de mensen met een diploma lager of middelbaar onderwijs. De vierde hypothese luidt als volgt: Mensen die professioneel enigszins verbonden zijn met de taal, spreken standaardtaliger. De vijfde hypothese betreft de formaliteit, stijl van het programma en het gespreksonderwerp. In de programma's waar de waarden zoals ontspanning en humor belangrijk zijn en waar lichtere onderwerpen besproken worden, wordt een hoger tussentaalgebruik verwacht. Tenslotte wordt er verwacht dat er een samenhang bestaat tussen het gebruik van tussentaal en de emoties, humor en factoren verbonden met narratieve codewisseling.

3.7 Tussentaalindex

De tussentaalindex, oftewel het tussentalig gehalte van elke spreker, werd berekend om zo tot een kwantitatieve analyse te komen. Deze methode werd geïntroduceerd door Geeraerts, Penne en Vanswegoven (2000) en werd onder meer door Adam (2013) of Auman (2009) toegepast. De tussentaalindex per kenmerk is een procentuele verhouding tussen het aantal realisaties van een concrete tussentalige kenmerk door één spreker en het aantal mogelijke realisaties van het dezelfde kenmerk door dezelfde spreker in dezelfde context. Om bijvoorbeeld de tussentaalindex van het gebruik van het *ge/gij*-systeem door Bart Van den Bossche vast te stellen, werden eerst alle tussentalige varianten van het pronomen voor de tweede persoon enkelvoud in de subjectsvorm (zowel de pronomina *ge* als *gij*) opgezocht die hij in het fragment heeft gebruikt. Daarna werden ook alle varianten van dit pronomen opgezocht (*ge*, *gij*, *je*, *jij*). Omdat hij de tussentalige variant *ge/gij* 10 keer van de 23 mogelijke gevallen heeft gebruikt, bedraagt zijn tussentaalindex voor het *gij*-systeem 56,5% ($(10/23) \cdot 100 = 56,5$). Het gaat de facto om het berekenen van het gewogen gemiddelde. Naar analogie kan de tussentaalindex vastgesteld worden voor alle kenmerken die gebruikt worden door één spreker. De resultaten zullen op één cijfer na de komma afgerond worden.

3.7.1 Kenmerken voor het berekenen van de tussentaalindex

Er werd besloten om niet alle gevonden tussentaalkenmerken te gebruiken voor het berekenen van de tussentaalindex. Ten eerste zou het bij sommige tussentaalkenmerken te gecompliceerd zijn, ten tweede werden sommige kenmerken in onze corpus slechts één of enkele keren één keer aangetroffen. Neem bijvoorbeeld het syntactische tussentaalkenmerk *dubbele negatie* die alleen maar door één enkele spreker eenmalig werd gebruikt. Het zou de tussentaalindex per spreker hoe dan ook niet beïnvloeden. Daarenboven zou het zoeken naar alle mogelijke gevallen waarin dubbele negatie gebruikt kon worden (d.i. alle zinnen waar een negatielement voorkomt) tijdrovend en niet effectief zijn. In de reeds uitgevoerde onderzoeken werden evenzeer slechts enkele kenmerken gekozen waarvoor de tussentaalindex berekend werd. Daarom werd er geselecteerd na het beluisteren van alle fragmenten, doorlezen van de orthografische transcripties en markeren van de tussentaalkenmerken. Het kenmerk moest aan twee voorwaarden voldoen om meegeteld te worden in de tussentaalindex. Ten eerste moest het kenmerk voldoende vertegenwoordigd zijn in het corpus. Ten tweede moest het mogelijk (en realistisch) zijn om niet alleen alle vermeldingen van het tussentaalkenmerk in kwestie te kunnen optellen, maar ook alle mogelijke gevallen waarin het kenmerk wel gerealiseerd kon worden maar waarin de spreker voor de standaardtalige variant heeft gekozen. Uiteindelijk werden een vijftal kenmerken uitgekozen die onze sprekers het vaakst gebruiken en waarvoor ook de tussentaalindex berekend kon worden. Het gaat om de volgende kenmerken:

1. Ge/gij systeem
2. Tussentalige tussenwerpsels
3. Adnominale flexie (waarbij de adnominale flexie van de bepaalde, onbepaalde en ontkenkende lidwoorden en van de bijvoeglijke naamwoorden, aanwijzende en bezittelijke naamwoorden als één kenmerk beschouwd werd.)
4. Subjectsverdubbeling
5. Redundant gebruik van *dat*

Twee van de vijf kenmerken komen voor op het vlak van morfologie (adnominale flexie, *ge/gij* systeem). Twee andere kenmerken, namelijk redundant gebruik van *dat* en de subjectsverdubbeling, zijn syntactische kenmerken. Tussentalige tussenwerpsels, tenslotte, zijn een lexicaal kenmerk. De enige groep kenmerken die niet vertegenwoordigd is in onze corpus zijn de fonologische kenmerken. Hoewel ze geregeld

worden meegeteld in studies die met de tussentaalindex werken, hebben we om de bovengenoemde redenen besloten om ze in dit onderzoek niet te tellen.

3.7.2 Werkwijze

Het zoeken naar de tussentalige kenmerken en hun standaardtalige equivalenten gebeurde deels handmatig en deels door de zoekopdrachten uitgevoerd op basis van de POS-tagging werden uitgevoerd. Dankzij deze annotatielaag, die de gedetailleerde woordsoortinformatie over elke woord weergeeft, was het mogelijk om sommige tussentaalkenmerken met behulp van zoekacties te vinden. Als we bijvoorbeeld wilden weten hoe vaak een bepaalde spreker adjectieven op de tussentalige manier heeft verbogen, hadden wij de tag¹⁸ voor de tussentalige verbogen adjectieven nodig: *ADJ(dial)*. Voor het opstellen van de tussentaalindex moesten echter nog alle adjectieven opgezocht worden die in de tussentaal theoretisch verbogen konden zijn. Dat zijn adjectieven die voor een naam staan (de prenominale adjectieven). Zulke adjectieven worden in het CGN door deze twee tags aangeduid:

ADJ(prenom,basis,zonder) - adjectieven die voor namen zonder uitgang staan (bv. een mooi huis, een houten pot)

ADJ(prenom,basis,met-e,stan) - adjectieven die voor namen met uitgang staan (bv. mooie huizen, een grote pot).

Naar analogie met deze werkwijze werd de adnominale flexie van de bepaalde, onbepaalde en ontkenkende lidwoorden en van de aanwijzende en bezittelijke naamwoorden opgezocht. Bij de overige kenmerken kon er ook gezocht worden met behulp van tags. Bij de tussenwerpsels bleek de werkwijze echter moeilijker omdat er in het CGN geen onderscheid wordt gemaakt tussen de tussentalige en de standaardtalige tussenwerpsels. Daarom moest dit onderscheid eerst vastgesteld worden. Daarbij werd gebruik gemaakt van de lijst van de tussentalige interjecties die Derudder (2014: 95) voor haar onderzoek heeft opgesteld. Het gaat om de 10 volgende tussentalige tussenwerpsels die in haar corpus het meest frequent voorkwamen:

allee, allez, amai, awel, ewel, ça va, jong, jonge, merci, voilà.

¹⁸ De tag is een 'code' waarmee de woorden die tot hetzelfde woordsoort en die bepaalde kenmerken delen aangeduid worden.

Omdat er in onze corpus ook andere tussenwerpsels aangetroffen werden dan in het corpus waarmee zij heeft gewerkt, werden er ook verschillende naslagwerken geraadpleegd, namelijk *het Vlaams woordenboek* (<http://vlaamswoordenboek.be>), *Van Dale Elektronisch Groot woordenboek van de Nederlands taal* (<http://vowb.vandale.be.ezproxy.vub.ac.be>), *het Woordenboek der Nederlandsche Taal* (<http://gtb.inl.nl>) en *Taaladvies* (<http://taaladvies.net/>), een initiatief van de Nederlandse taalunie waarin de verschillende vragen over de taal- en spellingkwesties door de taaladviseurs en taaladviesdiensten uit Nederland en België beantwoord worden¹⁹. Al deze online woordenboeken en naslagwerken werden ook door Derudder (2014: 51) gebruikt. De lijst met alle tussentalige tussenwerpsels die in onze corpus werden aangetroffen, zijn samen met de lemmata uit de bovengenoemde naslagwerken te vinden in de *Bijlage 4*.

Nadat alle resultaten manueel werden gecontroleerd en de tussentaalindexen werden berekend, konden de data omgezet worden naar grafieken en tabellen.

¹⁹ Dezelfde naslagwerken werden gebruikt om de overige tussentalige woorden en uitdrukkingen te onderscheiden. Het overzicht ervan staat in de *Bijlage 6*.

4 Resultaten en analyses

In dit hoofdstuk worden de resultaten van het onderzoek gepresenteerd en geanalyseerd. Eerst wordt er bekeken welke tussentalige kenmerken die werden opgelijst in het theoretische deel (2.5), gebruikt werden door de sprekers uit onze corpus. Bij de vijf kenmerken waarvan de tussentaalindex berekend werd, zijn de resultaten ook in cijfers uitgedrukt. Vervolgens komen de profielen van de afzonderlijke sprekers aan bod waarin de kwantitatieve analyse (tussentaalindexen) gecombineerd wordt met de situationele analyse. Zo'n situationele analyse betekent dat het taalgebruik van elke spreker ook op microniveau wordt bekeken. Indien mogelijk worden er voorbeelden van de codewisseling gegeven. Er wordt ook de invloed van de opleidingsgraad, beroepsgroep sekse en het soort radioprogramma op het taalgebruik van de sprekers onderzocht.

4.1 Resultaten en analyses per kenmerk

In hoofdstuk 3.5 werd een lijst met in totaal 21 tussentalige kenmerken opgesteld die het vaakst voorkwamen in de vorige onderzoeken. Deze kenmerken werden vervolgens in onze corpus gezocht. De meeste kenmerken werden in verschillende mate door de sprekers gerealiseerd. Er zijn echter vier uitzonderingen die helemaal niet voorkomen in het corpus. Dat zijn de volgende kenmerken: *zo 'n* in plaats van *zulke*, persoonsnamen met de verkeerde uitgang *-er*, overbodig *geweest/geworden* na een passivum in de voltooide tijd en alternatief gebruik van reflexieve pronomina. Het meest gebruikte kenmerk (wat de absolute aantallen betreft) is adnominale flexie. Voor een overzicht van alle kenmerken en hun absolute aantallen binnen het corpus, zie de *Tabel 3*.²⁰

²⁰ De kenmerken die in het grijs staan, zijn de tussentaalindexkenmerken.

Tabel 3: Overzicht van alle tussentalige kenmerken gevonden in het corpus

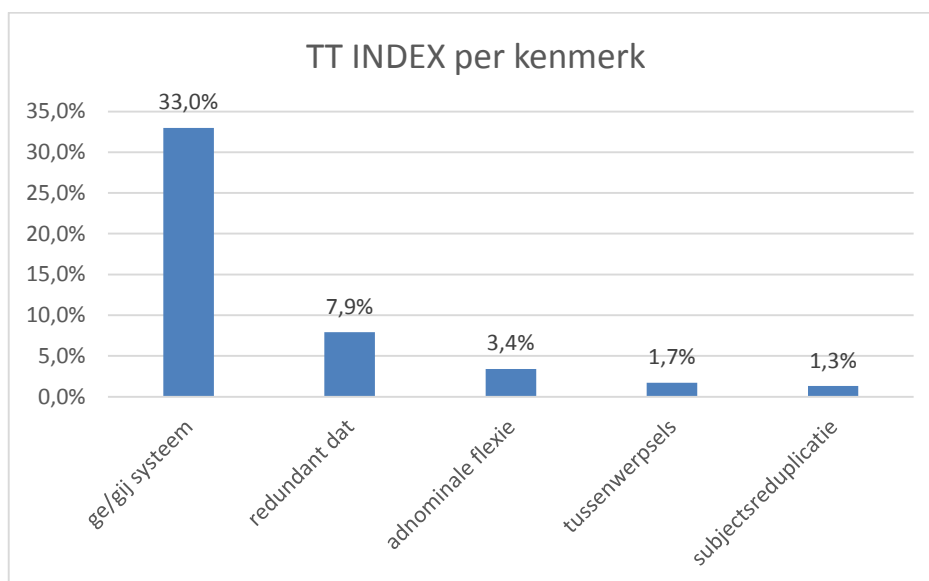
Tussentalig kenmerk	Aantal realisaties
1. Adnominale flexie	173
2. <i>Ge/gij</i> systeem	138
3. Tussentalige tussenwerpsels	58
4. Redundant <i>dat</i>	48
5. Onomasiologische varianten	47
6. Clitische vormen van het persoonlijke vnw.	18
7. Subjectsreduplicatie	9
8. Centrale positie van het voltooid deelwoord in een drieledige eindgroep	7
9. Verkeerde lidwoorden en betr. vnw. <i>die</i> en <i>dat</i>	7
10. Partitieve genitief zonder buigings <i>-s</i>	5
11. Diminutievring op <i>-ke</i>	4
12. <i>Voor/van</i> in beknopte zinnen	3
13. Verkeerde meervoudsvormen	3
14. <i>Moeten</i> in negatieve zinnen i.p.v. <i>hoeven</i>	2
15. Dubbele negatie	2
16. Verkeerde werkwoordsvormen	1
17. <i>Gaan</i> i.p.v. <i>zullen</i> in de futurale betekenis	1
18. <i>Zo 'n</i> in plaats van <i>zulke</i>	0
19. Persoonsnamen met de verkeerde uitgang <i>-er</i>	0
20. Overbodig <i>geweest/geworden</i> na een passivum in de voltooide tijd	0
21. Alternatief gebruik van reflexieve pronomina	0

Voor de vijf kenmerken waarop de tussentaalindex werd gebaseerd, konden wij ook de gewogen gemiddeldes berekenen.

Tabel 4: Tussentaalindexen per kenmerk

Tussentalig kenmerk	Aantal realisaties	Aantal mogelijke realisaties	Tussentaalindex per kenmerk
<i>ge/gij</i> systeem	138	419	33%
tussenwerpsels	58	3418	1,7%
adnominale flexie	173	5067	3,4%
subjectsreduplicatie	9	862	1%
redundant <i>dat</i>	48	605	7,9%

Grafiek 4: Tussentaalindexen per kenmerk

4.1.1 Ge/gij systeem

De cijfers tonen aan dat het meest relatief gebruikte kenmerk het *ge/gij* systeem is. Dertien sprekers uit onze corpus hebben het pronomen *ge/gij* in bijna één derde van alle mogelijke realisaties gebruikt. Het gebruik van dit pronomen ging altijd gepaard met de bijpassende persoonsvorm (bv.: *gij zijt, gij hebt, weet ge, moogt ge, ge kunt, als ge schoon waart*).

4.1.2 Tussentalige tussenwerpsels

Tussentalige tussenwerpsels vormen één van de frequentst gebruikte kenmerken in onze corpus. Ze werden namelijk door 13 sprekers (van 19) gerealiseerd. De tussentaalindex van dit kenmerk is echter vrij laag (1,7%). Dat komt doordat tussenwerpsels veelgebruikte woorden zijn (*ja, nee, uh, uhm* enz.). In overeenstemming met de werkwijze zoals beschreven in 5.4.2, werden de volgende 11 tussenwerpsels uit onze corpus als tussentalige aangeduid:

*allee, amai, astemblijft, awel, bon, enfin, jong, soit, voilà, wablijft, zenne*²¹

4.1.3 Adnominale flexie

Adnominale flexie is, net zoals de tussentalige tussenwerpsels, één van de kenmerken die in onze corpus vrij vaak voorkwam, maar wiens tussentaalindex vrij laag is (3,4%). Bepaalde en onbepaalde lidwoorden werden het vaakst verbogen (143 keer), gevolgd door bezittelijke voornaamwoorden (13 keer), aanwijzende vnw. (8 keer), adjectieven (5

²¹ De lijst van alle tussentalige tussenwerpsels met hun standaardtalige equivalenten en betekenissen uit de naslagwerken is in de *Bijlage 4* te vinden.

keer) en telwoorden (4 keer). Er werd geen geval van flexie bij ontkennende lidwoorden angetroffen.

4.1.4 Subjectsreduplicatie

Dit kenmerk kwam in onze corpus slechts 9 keer voor en werd door 7 sprekers gerealiseerd. In elk geval was er sprake van subjectsverdubbeling van het persoonlijke voornaamwoord ik.

Bv.: Roels: En ik besepte toen in mate van mijn leeftijd dan **van** ja dat weet **k ik** wel.

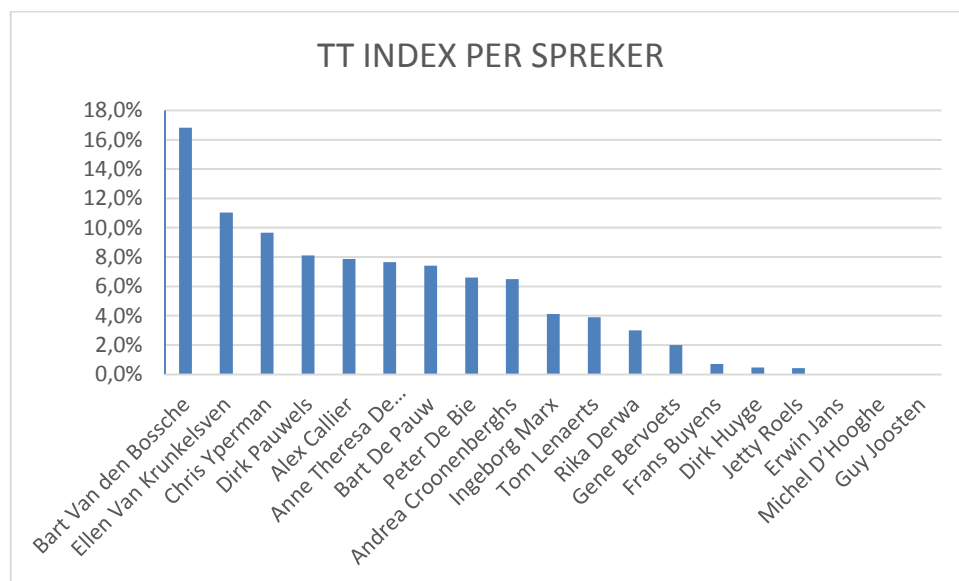
4.1.5 Redundant dat

Redundant *dat* is het vierde vaakst aangetroffen kenmerk uit het corpus (48 keer gebruikt door 10 sprekers) met de tweede hoogste tussentaalindex (7,9%). De complementeerder *dat* werd na de onderschikkende voegwoorden aangetroffen (214 keer), vragende voornaamwoord *wat* (145 keer), vragende bijwoorden *waar* (115 keer) en *hoe* (71 keer), vragende voornaamwoordelijke bijwoorden zoals *waarvoor*, *waarmee*, *waarheen*, *waarvan*, *waarop*, *waardoor*, *waarbij* etc. (44 keer), vragende voornaamwoord *wie* (15 keer) en vragende bijwoord *wanneer* (1 keer).

4.2 Resultaten en analyses per spreker

4.2.1 Alle sprekers

Grafiek 5: Tussentaalindexen van alle sprekers

Zoals uit het *Grafiek 5* blijkt, werd het hoogste tussentaalgehalte (16,8%) van alle sprekers behaald door de zanger en presentator Bart Van den Bossche. Twee sprekers

hadden een tussentaalindex hoger dan 10% (Bart Van den Bossche en Ellen Van Krunkelsven). Bij drie sprekers werd er geen enkel tussentaalindexkenmerk aangetroffen (Michiel D’Hooghe, Guy Joosten en Erwin Jans), waarvan de laatste spreker, Erwin Jans, ook geen overige tussentaalindexkenmerk heeft gebruikt. Op basis van de tussentaalindexen kan er dus niet gezegd worden dat de radiogasten in hoge mate tussentalig spreken, hoewel er in het taalgebruik van de meeste sprekers tussentalige kenmerken te vinden zijn.

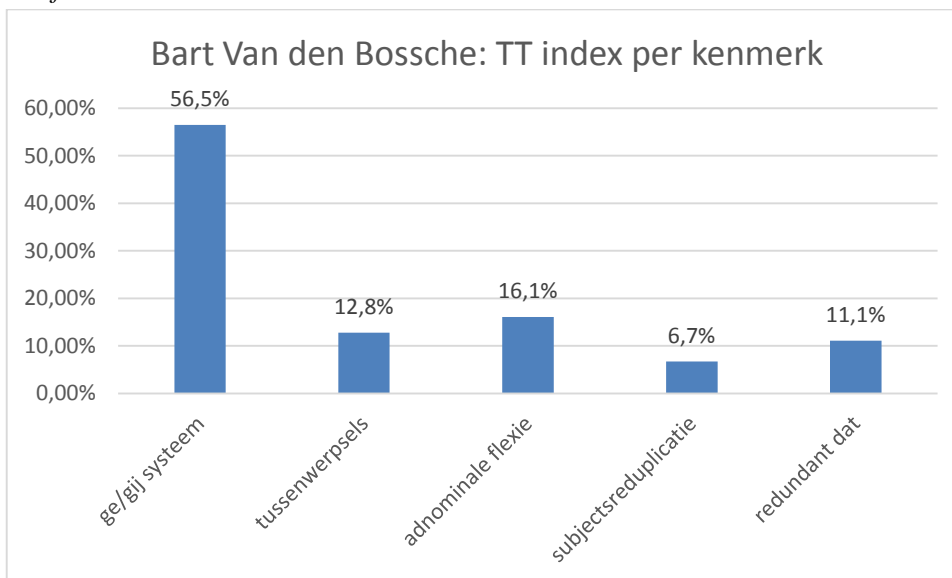
Hieronder volgen resultaten en analyses van de afzonderlijke sprekers. De sprekers worden aflopend gerandschikt volgens het behaalde tussentalige index.

4.2.2 Bart Van den Bossche (TT index 16,8%)

Tabel 5: Resultaten van Bart Van den Bossche

Tussentalig kenmerk	Aantal realisaties	Aantal mogelijke realisaties	Tussentaalindex per kenmerk
ge/gij systeem	10	23	56,5%
tussenwerpsels	6	47	12,8%
adnominale flexie	15	93	16,1%
subjectsreduplicatie	2	30	6,7%
redundant dat	1	9	11,1%

Grafiek 6: Tussentaalindex van Bart Van den Bossche

De zanger en presentator Bart Van den Bossche, te gast in de studio van Ochtendkuren, spreekt het tussentaligst van alle negentien gasten. Hij en Chris Yperman zijn de enige twee sprekers die alle tussentaalindexkenmerken van de tussentaalindex hebben toegepast. Dat betekent echter niet dat hij niet in staat is om het Standaardnederlands te spreken. Hoewel

hij in dit fragment meestal tussentalig spreekt, switcht hij in bepaalde situaties naar de standaardtaal. Dat doet hij als hij bijvoorbeeld uitleg geeft over de manier waarop de platenfirma's tegenwoordig functioneren:

BOSSCHE De platenfirma's, die hebben een soort systeem nu met de computer. Uh de uh ze zien hoeveel platen er per maand weggaan en op moment dat dat beneden een bepaald debiet gaat, is de huurprijs van de stockage in een loods waar die CD's liggen groter dan de winst die ze maken en dan worden die vernietigd.

Wanneer er later in het gesprek andere onderwerpen aan bod komen waarbij de zanger meer emotioneel betrokken is, duikt er plotseling tussentaal op in zijn spraak, zoals op het moment dat de presentator naar zijn familie vraagt:

BOSSCHE Liedjes maken niet nee nee dat gaat. Alleen 'k heb minder tijd om liedjes te maken, dat is erg.

V60080 Groot gezin?

BOSSCHE Ja amai ge moogt het xxx ge zegt daar iets.

V60080 Ja? Was d'r niets op komst uh rond deze tijd?

BOSSCHE D'r is al uh sinds uh een week en half is er een dochter geboren bij ons.

Van den Bossche ergert zich op een gegeven moment over commerciële muziek, wat een verandering van taalvariëteit als gevolg heeft. Hij schakelt dan over naar tussentaal. Met andere woorden: hij maakt gebruik van emotionele codeswitching.

V60079 Ik dacht platte commercie wat wat bedoelt die daarmee?

BOSSCHE Wel platte commercie is is eigenlijk toegeven aan aan aan mensen die die die zeggen van je moet dat zo en zo doen want dat is nu in, dat is een trend. Je gi zal... De platenbaas zei tegen mij: gi moet nen*d tweede*z Rob De Nijs worden. Ik zeg ja maar d'r is al nen*d Rob De Nijs.

In het bovenstaande fragment is er eigenlijk ook sprake van narratieve codeswitching aangezien Bart van den Bossche parafraseert wat iemand anders (en ook hijzelf) zei. Daarvoor gebruikt hij de quotatieve *van*, het pronomen *ge* en pronominale flexie om het verhaal zo realistisch mogelijk te vertellen. De narratieve codewisseling werd ook op andere plaatsen in het fragment aangetroffen, zoals bijvoorbeeld wanneer Van den Bossche aanhaalt wat zijn fans over zijn muziekstijl zeggen en hoe hij er zelf over denkt:

V60079 Ja. 't zijn twee CD's één vrolijke en een serieuze?

BOSSCHE Ja ze zeggen altijd Van Den Bossche gi hebt zo aan den*d enen*d kant die melancholie en aan den*d anderen*d kant het feest. En ik dacht van awel als ge nu zin hebt om om u te amuseren en om om een vrolijk de dag door te gaan leg dan den*d eersten*d CD op.

V60080 Mm-hu.

Het laatste voorbeeld van narratieve codeswitching is wanneer de zanger vertelt hoe zijn schoonvader reageerde op de geboorte van zijn eerste dochter:

V60080 Is het gelukt? Ah de eerste dochter ah. Jaja na drie zonen, na drie zonen is er eindelijk een dochter ja. Je hebt de truck gevonden.

BOSSCHE Ja mij*a mijn mijn schoonvader die zei eindelijk hebt **de***d **ne***d keer goed naar 't model gekeken als **ge** ze gemaakt hebt hè. 'k vond dat een mooie uitdrukking ja.

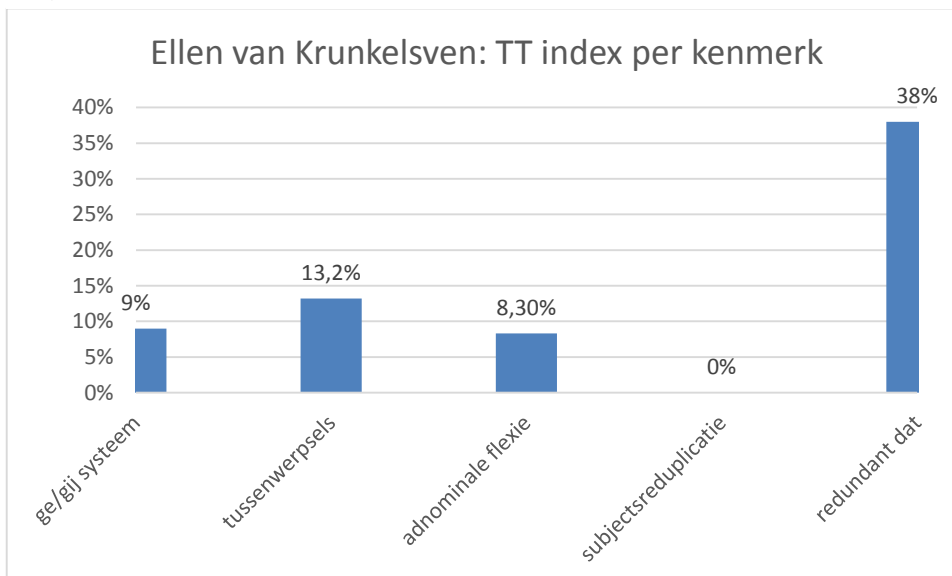
Behalve de reeds vermelde tussentaalindexkenmerken gebruikte Van den Bossche ook tussentalige tussenwerpsels (2 keer *awel*, 2 keer *amai*, 2 keer *allee*), subjectsreduplicatie: (*Moet 'k ik gaan zingen? Je hebt andere die zeggen awel als 'k ik honderdduizend frank heb, ik zou d'r ne keer zot mee doen.*), redundant dat (*waardoor dat je tijd krijgt om...*) en de clitische vorm van het persoonlijk voornaamwoord (*Hebt de het al gehoord?*).

4.2.3 Ellen van Krunkelsven (TT index 11%)

Tabel 6: Resultaten van Ellen Van Krunkelsven

Tussentalig kenmerk	Aantal realisaties	Aantal mogelijke realisaties	Tussentaalindex per kenmerk
ge/gij systeem	1	11	9%
tussenwerpsels	12	91	13,2%
adnominale flexie	16	192	8,3%
subjectsreduplicatie	0	20	0%
redundant dat	8	21	38%

Grafiek 7: Tussentaalindex van Ellen van Krunkelsven

Ellen van Krunkelsven behaalt met haar tussentaalindex van 11% de tweede hoogste score van alle sprekers. Dit vrij hoog percentage kan deels verklaard worden door de informele manier waarop het gesprek gevoerd wordt. Beide presentatoren, Dirk Somers en Luc Verschueren, spreken hun gast met het pronomen *je* aan en hoewel het interview

over een vrij vakkundig onderwerp gaat, (Ellen van Krunkelsven legt uit hoe ze in haar project ratten gebruikt om de landmijnen te ontdekken.) proberen ze met hun naïeve opmerkingen (*Ja, ik ik dacht eerst toen ik het hoorde ja, het is een eenvoudig systeem mijnengebied. Je laat de ratten los, af en toe een knalmijn weg en rat is ook weg. Maar dat is het dus niet?*) en grappige vragen (*Je praat altijd over zij als je over ratten bezig bent. Hoe komt dat? Zijn de mannen er weer niet goed in of zo? De mannelijke ratten?*) een ontspannen sfeer te creëren. Als gevolg wordt er tijdens het gesprek veel gelachen en naarmate het gesprek vordert, wordt het taalgebruik van van Krunkelsven steeds tussentaliger.

Ellen van Krunkelsven heeft echter niet alle tussentalige kenmerken gebruikt waarvan de tussentaalgehalte berekend is. Namelijk de subjectcreduplicatie komt in haar taalgebruik niet voor. Het vaakst aangetroffen kenmerk daarentegen, is het gebruik van redundant *dat* na de onderschikkende voegwoorden, vragende voornaamwoorden en bijwoorden. Van Krunkelsven heeft dit kenmerk in totaal acht keer gebruikt:

- *...het gebied waar **dat** de bonobo's zitten.*
- *'t is heel onduidelijk wat **dat** daar aan 't gebeuren is.*
- *Uhm ik veronderstel dat ze het redelijk goed maken omdat **dat** ook de houtwinning gestopt is en zo.*
- *Die ruiken die spli*a springstof en die blijft staan daar waar **dat** ze een mijn vindt.*
- *... 't is op dit moment een onderzoeksproject om te zien hoe haalbaar **dat** het is.*
- *Ik ik verbaas*a 't verbaast me nog altijd hoe **dat** die ratten dat toch nog kunnen vinden want het heeft amper geur.*
- *Dat is een tweede manier waar **dat** we ze op aan het trainen zijn.*
- *Dat kan op een snelle manier wegen uh uh weten of **dat** er op een weg een mijn ligt of zo dus.*

Wat de adnominale flexie betreft, gebruikt Ellen van Krunkelsven vooral verbuigingen van lidwoorden (bv.: *ne metaaldetector, ne persoon, nen hamster*). Één keer verbuigt ze ook een aanwijzend voornaamwoord (*op **dees** moment*). Op het vlak van het lexicon gebruikte van Krunkelsven meerdere keren twee tussentalige interjecties, namelijk *allee* (5 keer) en *enfin* (7 keer).

Behalve de tussentaalkenmerken, waarvan de tussentaalgehalte berekend werd, gebruikt ze ook andere kenmerken. In het fragment werden enkele tussentalige woorden aangetroffen, namelijk **rieken** (ruiken), **weeral** (alweer), **gelijk** (zoals).²²

- *En uhm, honden worden gebruikt omdat ze een goeie neus hebben dus. En die kunnen eigenlijk de springstof, de explosieven, zelf die in de mijn zitten kunnen die **rieken**.*
- *Dus dat ze niet afhankelijk zijn van **weeral** eens een Europees project of een Amerikaans project van me*a van ontminingsorganisaties die ho*a hopelijk langskomen om hun land te ontminen, maar iets dat eenvoudig is, dat niet hoogtechnologisch is.*
- *Ja zo ziet er wat uit met wangzakken **gelijk** nen*d hamster ja.*

Wat de overige syntactische kenmerken betreft, heeft Van Krunkelsven één keer het werkwoord *gaan* in de futurale betekenis gebruikt in plaats van *zullen*.

- *'t **gaat** waarschijnlijk niet de oplossing zijn die nu alles, al heel die mijnenproblematiek gaat oplossen...*
-

Ook heeft ze één keer de centrale positie gebruikt van het voltooid deelwoord in een drieledige eindgroep gebruikt:

- *...dat we een ontminingsmanier vinden die door Afrikanen **kan gedaan worden**.*

Het laatste aangetroffen kenmerk op het vlak van syntaxis is de quotatiemarker *van* (3 keer gebruikt).

- *Dus 't is niet dat dat een sterke geur heeft dat je daar nu aan riekt*d en dat je zegt **van** ha.*
- *Ze werd ze wordt, d'r worden een aantal geurstalen aangeboden en zij moet beslissen **van** ja of nee, er zit s*a springstof in, en als ze juist is krijgt ze eten.*

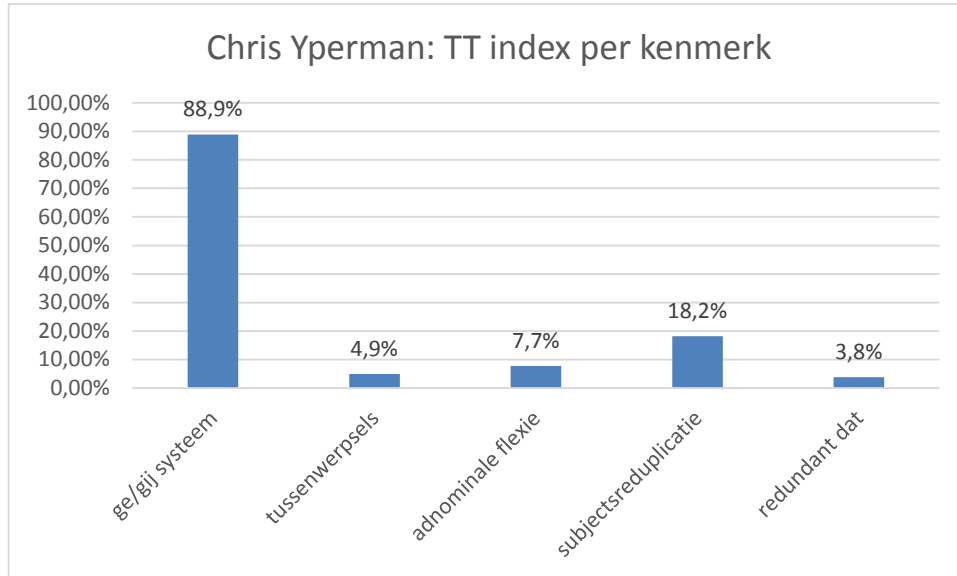
4.2.4 Chris Yperman (TT index 9,7%)

Tabel 7: Resultaten van Chris Yperman

Tussentalig kenmerk	Aantal realisaties	Aantal mogelijke realisaties	Tussentaalindex per kenmerk
ge/gij systeem	8	9	88,9%
tussenwerpsels	4	82	4,9%
adnominale flexie	8	78	7,7%
subjectsreduplicatie	1	12	18,2%
redundant dat	1	26	3,8%

²² Het overzicht van alle tussentalige woorden en hun standaardtalige equivalenten die in ons corpus werden aangetroffen is te vinden in de *Bijlage 6*.

Grafiek 8: Tussentaalindex van Chris Yperman

Chris Yperman, de Vlaamse schrijfster met wie een interview in het radioprogramma *Heldenmoed* werd gehouden, heeft een vrij hoge tussentaalgehalte (9,7%) in vergelijking met andere sprekers. Ze past het vaakst het *ge/gij* systeem toe (*Ja als ge dat leven kunt noemen ja. Ge komt nooit te weten of die vrouw uh nu geleefd heeft of niet. Ziet ge? Dat ge dat ge u afvraagt...*). Ze gebruikt ook af en toe tussentalige tussenwerpsels, namelijk *allee* (2 keer) en *awel* (2 keer). Er werd ook adnominale flexie gevonden in haar taalgebruik. In de uitdrukking ‘de een tegen de andere’ verbuigt ze bijvoorbeeld zowel beide lidwoorden als het adjectief en het telwoord: *den enen tegen den anderen*). De subjectsreduplicatie komt één keer in het fragment, (*stapte ne 'k ik*) net zoals het gebruik van *redundant dat* (*...maar ik weet niet of dat die zo interessant is om te vertellen.*).

Bovendien gebruikt ze diminutivering op *-ke* (*hofke*) en er zijn ook meerdere onomasiologische woorden terug te vinden (*chance* i.p.v. *geluk*, *schoonste* i.p.v. *beste*, *content* i.p.v. *tevreden*, *enregistreren* i.p.v. *registreren*).

Het tussentaalgebruik van Chris Yperman heeft mogelijk te maken met het onderwerp van het gesprek. Het interview gaat namelijk over het toneelstuk van Yperman, *In de Verdure*, waarin ze haar personages Vlaamse tussentaal laat spreken. Yperman legt uit dat ze van de Vlaamse spreektaal houdt omdat ze daarmee in haar drama's en boeken kan “benaderen hoe simpele mensen de dingen vertellen” (Yperman 2001). Daarom switcht ze naar de pure tussentaal als ze tijdens het interview de personages aan de hand van hun

uitspraken karakteriseert. De narratieve codewisseling heeft ze ook gebruikt toen ze vertelde waar de naam van haar laatste toneelstuk vandaan komt:

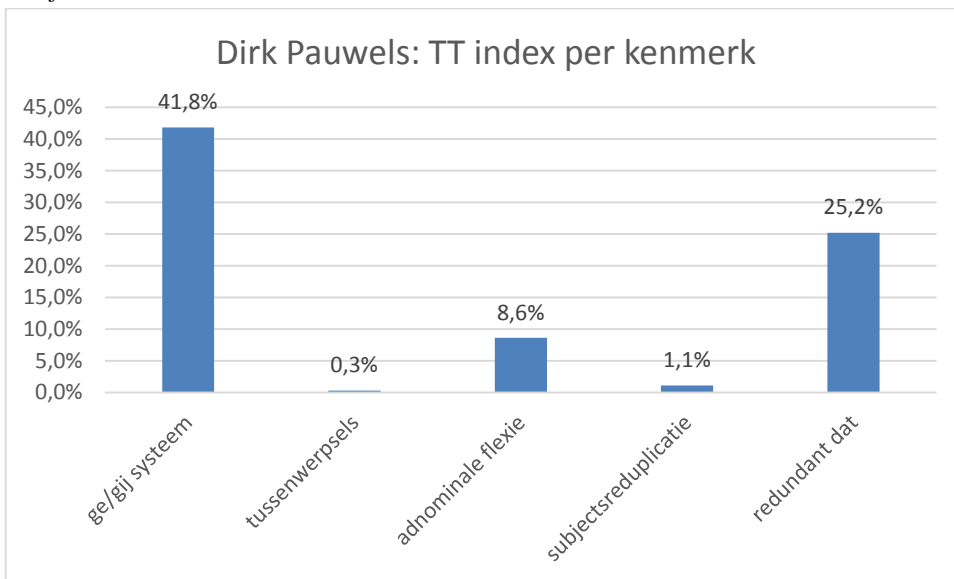
YPERMAN Ja **awel** uhm toen mijn dochter in de kliniek lag in Gent lag ze bij twee heel oude dames op de kamer en die waren nog niet zo **contenl** met daar te liggen. Vooral die ene niet omdat ze zich wat beter voelde als die andere en toen zei ze: Vroeger toen ik nog jong was had ik een **hofke** vanvoren en een **hofke** vanachter en als ik buitenkwam stapte **ne*d** **k*d ik** onmiddellijk in de verdure.

4.2.5 Dirk Pauwels (TT index 8,1%)

Tabel 8: Resultaten van Dirk Pauwels

Tussentalig kenmerk	Aantal realisaties	Aantal mogelijke realisaties	Tussentaalindex per kenmerk
ge/gij systeem	23	55	41,8%
tussenwerpsels	1	368	0,3%
adnominale flexie	45	523	8,6%
subjectsreduplicatie	2	181	1,1%
redundant dat	30	119	25,2%

Grafiek 9: Tussentaalindex van Dirk Pauwels

Dirk Pauwels, theaterdirecteur en theaterproducent, bevindt zich met zijn tussentaalgehalte van 8,1% tussen de meest tussentaligsprekende gasten. In ruim de helft van alle mogelijke realisaties past hij het *ge/gij* systeem toe en in één vierde van alle gevallen het kenmerk *redundant dat*. Pauwels gebruikte 45 keer de verbuiging van adnominale woorden. Deze zijn te vinden bij lidwoorden (bv. *'t jury*, *'t theater*, *nen tijd*, *ne mentor*, *nen tik*, *ne keer* ae.), adjectieven (*ne groten theatermaker*), aanwijzende voornaamwoord (*dezen acteur*) en bezittelijk voornaamwoord (*diejen acteur*). In twee gevallen gebruikt hij ook subjectsreduplicatie van het persoonlijke voornaamwoord ik. In het gehele interview is maar één tussentalige tusenwerpsel (*wablief*) aangetroffen.

Er is een breed scala van overige kenmerken terug te vinden in het taalgebruik van Dirk Pauwels. Zo werden er de volgende kenmerken aangetroffen:

- diminutivering met de uitgang *-ke* (*theaterzaalke*)
- verkeerde gebruik van lidwoorden (*dat werk die 't hij maakt; En uh zij heeft een meisje gekozen die uit de Rietveld-academie komt. ...dat er een publiek bestaat die die dat avontuur m*a mee instapt.*)
- clitische vorm van het persoonlijke vnv. (*En deze mensen zijn vooral uh wat dat de er niet moet van verwachten; dialoog die de met mensen voert; zoudt de*)
- centrale plaatsing van het voltooid deelwoord in een drieledige eindgroep (*...omdat die voorstelling niet meer uh door ons kon beïnvloed worden; En als we iets niet willen genoemd worden is een laboratorium.*)
- onomasiologische woorden (*efkens, gelijk welk, marcheren, meehebben*)
- quotatieve *van* (14 keer gebruikt)

Pauwels spreekt het tussentaligst als hij een verhaal vertelt, zoals in het volgende fragment. Hier is dus sprake van de narratieve codewisseling:”

PAUWELS En als **gg** dus over Kung Fu spreekt, is is Kung Fu daar een een heel mooi, een heel mooi voorbeeld van. Kung Fu is ontstaan uh tijdens het Victoria-festival. Wij hadden aan die mensen gevraagd uh **omdat we zagen van** van uh, voelden dat die mensen toch wel wel uhm interessant dachten in de dialoog die we hadden. Want Gent is toch ook een*x klein stadje waar **dat** waar **dat** iedereen iedereen kent.

V60388 Mm-hu.

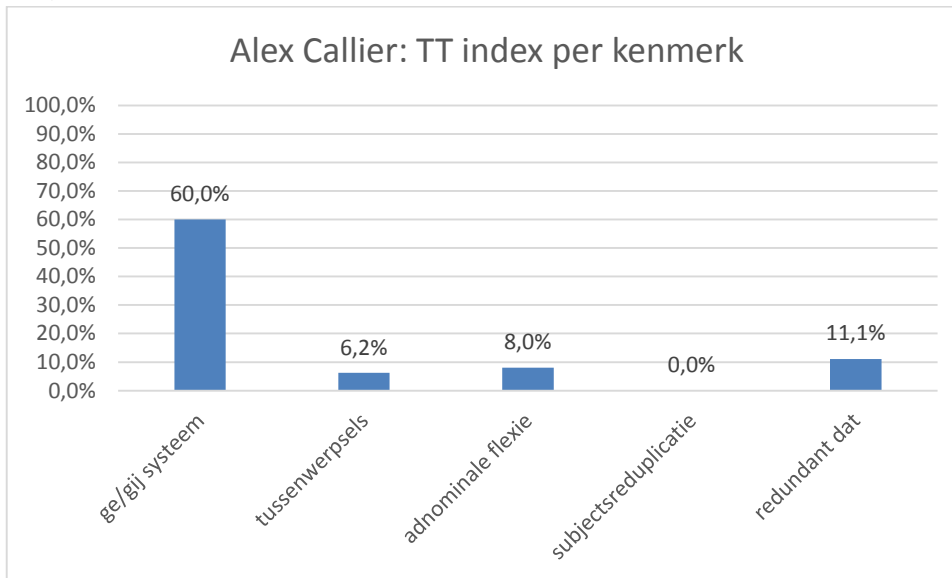
PAUWELS En toen hebben we gezegd **van** kijk we we geven u geen mogelijkheden. Uh doe iets. Zoekt u een plek en en en probeer maar. En dan hebben ze de eerste Kung Fu-aanzet gedaan uh in de Charlatan een een een een café, een een een beroemd, berucht café in Gent in het achterzaaltje. En we zijn toen binnen 't festival gaan kijken. We zaten dus op*x als haringen in een in in een ton op mekaar met met een veertig- vijftigtal mensen. En toen hebben we gezegd: van deze kwaliteit of deze potentiële kwaliteit die hierin zit daar is d'r meer mee te doen. En dan zijn we met die mensen gaan praten want de dialoog is zo belangrijk, dialoog die **de***d met mensen voert. Dat is iets anders dan koppen binnendoen*d van van ik ga **diejen***d acteur binnendoen*d en als ik **dezen***d acteur in mijn huis heb dan uh uh dan zal 't wel uh dan zal 't wel in orde zijn

4.2.6 Alex Callier (TT index 7,9%)

Tabel 9: Tussentalindex van Alex Callier

Tussentalig kenmerk	Aantal realisaties	Aantal mogelijke realisaties	Tussentaalindex per kenmerk
ge/gij systeem	3	5	60%
tussenwerpsels	6	97	6,2%
adnominale flexie	4	87	8%
subjectsreduplicatie	0	18	0%
redundant dat	1	9	11,1%

Grafiek 10: Resultaten van Alex Callier

De zanger Alex Callier is met zijn tussentaalindex van 7,9% de vijfde meest tussentaligsprekende gast. Zijn vrij hoog tussentaalpercentage kan te maken hebben met de stijl van het programma De Nieuwe Wereld. Het gaat om een ironisch actualiteitsprogramma en de interviews verlopen op een grappige, ontspannen manier. De presentatrice Friedl' Lesage spreekt Alex Callier aan met *je* en hij gebruikt meestal het tussentalige variant *ge* als hij het tegen haar heeft (bv.: *Ah ja omdat **gij** het **zijt** hé. **Weet ge** wat dat is?*). Callier blijkt niet zoveel aandacht te geven aan zijn taalgebruik. Hij spreekt zeer vlot en levendig en gebruikt vrij veel tussenwerpsels, waarvan ook enkele tussentalige:

*Ik weet het niet **zenne**.*

*Uh **awel** dat 'k het niet zou weten.*

***Awel** da 's nog niet zeker eigenlijk.*

***Awel** nee. Zoveel zoveel zoveel uh uh chauvinisme heb ik nog wel dat ik **efkes** wil meesupporteren voor de Belgische ploeg.*

***Awel** 'k zal 't doen.*

De adnominale flexie werd in 4 gevallen toegepast, namelijk bij onbepaalde lidwoorden (*ne d bol van één ton, ne meezinger, ne vliegende keeper*) en het bezittelijke vnv. (*onzen eigen stijl*). Één keer heeft Alex Callier redundant *dat* gebruikt (*In die elf minuten uh zitten sowieso het openingspektakkel waar dat 'k eigenlijk heel weinig over mag zeggen.*).

Van de overige tussentalige kenmerken gebruikte hij de volgende vier:

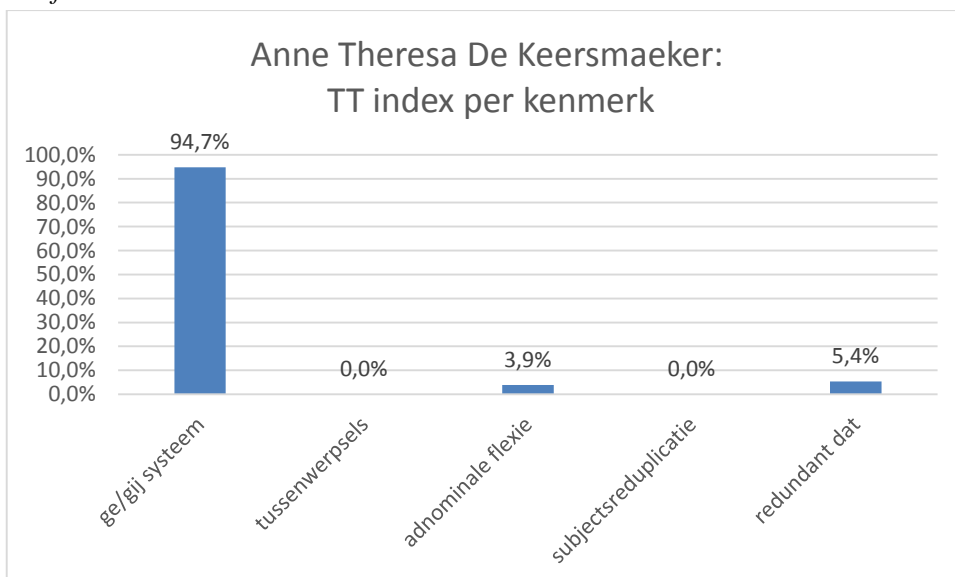
- afwijkende meervoudsvorm van het zelfstandige naamwoord (ticketten i.p.v. tickets)
- onomasiologische varianten (chance i.p.v. geluk, efkes i.p.v. eventjes)
- *van* in de beknopte zin i.p.v. *om* (*Ik heb geprobeerd **van** zo veel mogelijk uh onzen eigen stijl te handhaven.*)
- de quotatieve *van* (*Dacht ik zo **van** laten we ons allemaal verdraagzaam zijn.*)

4.2.7 Anne Theresa De Keersmaeker (TT index 7,7%)

Tabel 10: Resultaten van Anne Theresa De Keersmaeker

Tussentalig kenmerk	Aantal realisaties	Aantal mogelijke realisaties	Tussentaalindex per kenmerk
ge/gij systeem	54	57	94,7%
tussenwerpsels	0	300	0%
adnominale flexie	19	489	3,9%
subjectsreduplicatie	0	97	0%
redundant dat	2	37	5,4%

Grafiek 11: Tussentaalindex van Anne Theresa De Keersmaeker

Anne Theresa De Keersmaeker, de Belgische choreografe en danseres, kwam naar de studio van Radio Klara om over haar werk te praten in het cultuurprogramma Alinea. De

Keersemaeker heeft een tussentaalindex van 7,7%. Er moet echter wel rekening gehouden worden met de vertekening van het cijfer door de hoge score van het kenmerk *ge/gij* systeem. Net zoals de vorige speaker, Rika Derwa, gebruikt De Keersmaeker geen tussentalige tussenwerpsels. De meeste interjecties die in haar taalgebruik terug te vinden zijn, zijn de stopwoorden *uh*, *uhm*, de betekenisloze woorden gebruikt bij aarzeling. Dat gebeurt bij haar namelijk vrij vaak. De Keersmaeker spreekt heel rustig, ze denkt na voordat ze een antwoord geeft en met deze stopwoorden probeert ze wat extra tijd te winnen. Daarom is er geen plaats voor de emotioneel getekende tussentalige tussenwerpsels zoals bijvoorbeeld *allee*, *awel*, *voilà*. In sommige gevallen past ze het kenmerk adnominale flexie toe: behalve verbuiging van het bepaalde lidwoord *het* verbuigt ze ook twee pronominale adjectieven (*een helen hoop dingen*, *de laatsten tijd*). De subjectsreduplicatie komt in haar taalgebruik niet voor. Het syntactische kenmerk redundant *dat* gebruikt ze twee keer:

- *Uhm en anderzijds uhm uh het zijn strakke composities waarin men 't maximum, maar waar dat ook uh heel veel vrijheid laat.*

- *Uh dus dat dat is het het zoeken hoe dat ge verschillende manieren van communic*a communiceren communiceren*u communiceren?*

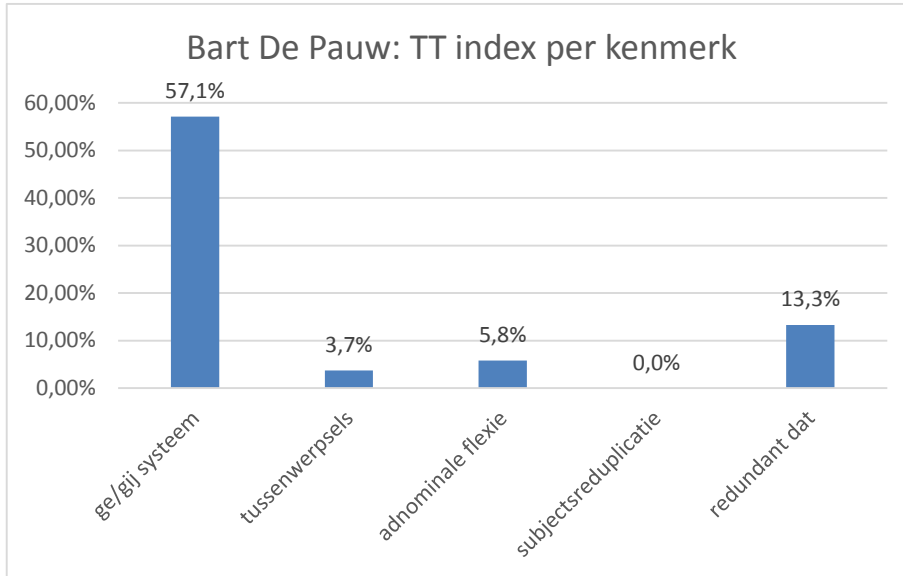
Behalve de bovengenoemde kenmerken zijn in haar taalgebruik enkele onomasiologische varianten terug te vinden (terug i.p.v. weer/opnieuw, goesting i.p.v. zin, plezant i.p.v. leuk, gelijk i.p.v. zoals). Bovendien heeft ze vier keer gebruikt gemaakt van de quotatieve *van*.

4.2.8 Bart De Pauw (TT index 7,4%)

Tabel 11: Resultaten van Bart De Pauw

Tussentalig kenmerk	Aantal realisaties	Aantal mogelijke realisaties	Tussentaalindex per kenmerk
<i>ge/gij</i> systeem	8	14	57,1%
tussenwerpsels	4	108	3,7%
adnominale flexie	6	103	5,8%
subjectsreduplicatie	0	30	0%
redundant <i>dat</i>	2	15	13,3%

Grafiek 12: Tussentaalindex van Bart De Pauw

Bart De Pauw, Vlaamse televisiemaker, scenarist en acteur, was samen met zijn collega Tom Lenaerts ondervraagd door Friedl' Lesage voor het radioprogramma De Nieuwe Wereld. Zijn taalgebruik is in vergelijking met Tom Lenaerts veel tussentaliger. De Pauw spreekt op een zeer spontane manier en is een geboren verteller en grappenmaker. Daardoor zijn in het interview talloze voorbeelden te vinden van de narratieve codewisseling omwille van humor:

V60043 Uhm. Dit lijkt allemaal heel romantisch maar wat is de grootste stomiteit die je in je huwelijk al hebt begaan?

DE PAUW Oké 'k ga eerlijk het is echt wel heel erg wat ik heb gedaan ja.

V60043 Ja?

DE PAUW Absoluut heel erg uhm waarom zeg ik dat eigenlijk hé? Oké nee ik ben ooit 'ns naar een uh een uh we waren op uh waren gaan draaien voor de Quizmaster straatinterviews en met de ploeg blijven plakken. In een café uh we hadden veel de wereld willen veranderen gaan eten in een Japans restaurant en ik heb daar iets gedronken, ik heb een klop van den**d hamer gekregen* en ik was zo zat als een snep. En ik ben ergens blijven slapen. En dat op zich was een veilige keuze in plaats van naar huis te rijden ware het niet dat de volgende dag het de verjaardag van mijn vrouw was.

V60043 Ja.

DE PAUW Dus en die wist dus absoluut niet waar dat 'k was. Dus ik ben daar met ne**d kater* uh en een paar excuses toegekomen en da 's het ergste ergste ik heb haar zoveel verdriet gedaan. Waarvoor spijt als ge luistert mag ik terug binnen? Het is nu toch ook al een tijdje geleden.

In dit fragment gaat het gesprek over de eerste liefde van Bart De Pauw, zijn lerares van de kleuterschool:

V60043 Heb je ze later nog teruggezien?

DE PAUW Nee eigenlijk niet nee.

V60043 Bij deze een oproep.

DE PAUW Ja nee hé Friedl' kom uh je brengt mij op slechte gedachten en ik ben getrouwd. Ge zegt het daarjuist en nu begint de*d mij in ene keer van...

V60043 Hé het mag niet, oké oké.

DE PAUW Ge moedigt mij aan voor naar andere vrouwen te... Wat is dat hier voor een programma zeg.

LENAERTS Wilde*x vrouwen eigenlijk.

DE PAUW Ik we*a ja ik zit hier ik zit hier mijn liefde en dan zeg ga ne*d keer naar Sandra

Delaruelle nog ne*d keer voor dat...

In het laatste fragment is er ook sprake van de emotionele codewisseling. De Pauw voelt zich blijkbaar overvallen door de vraag van Friedl' Lesage die hij niet zag aankomen en niet meteen weet welk antwoord erop te geven. Hij spreekt ook tussentalig als hij later in het gesprek een leuk antwoord verzint waarin hij parafraseert:

DE PAUW Het mooiste compliment dat ik ooit gekregen heb van een vrouw? Uhm... goh, nu overvalt de*d mij hoor. D'r zijn d'r zoveel hé. Nee ik ik heb geen. Nee ik zou 'k zou te hard moeten zoeken denk ik.

V60043 Geen eigenlijk.

DE PAUW Ja neen ma*a zo van uh amai ge hebt ne*d toffe vriend waar dat ge mee presenteert en uh amai dieje*d Tom da 's wel een leuke zeker en dat soort complimenten krijg k*d ik heel veel.

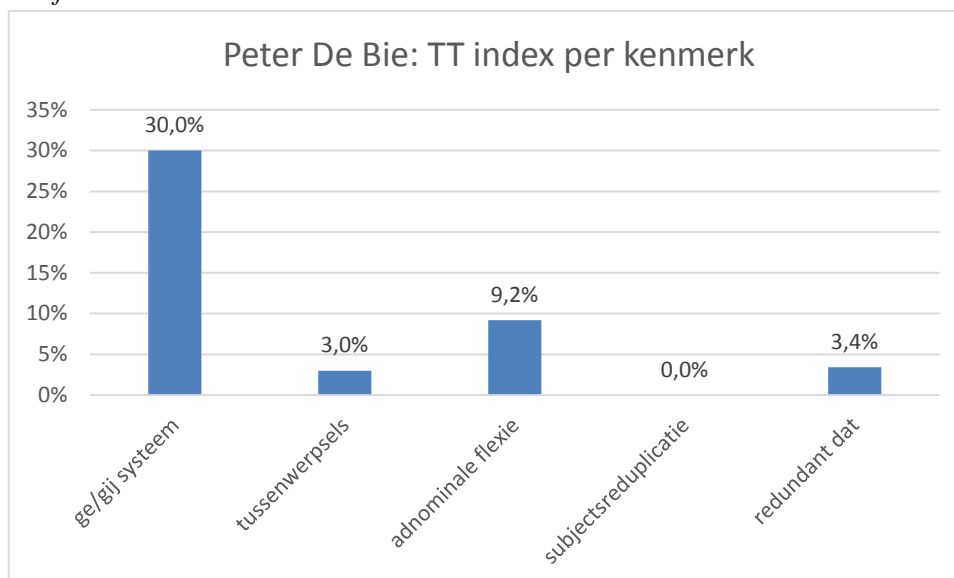
Wat de gebruikte tussentaalkenmerken betreft heeft hij behalve subjectsreduplicatie alle tussentaalindexkenmerken gebruikt. Bovendien vinden wij bij hem het gebruik van het woord *terug* i.p.v. *weer* (*Uh laat ons zeggen dat we terug in productie zijn gegaan.*), quotatiemarker *van*, clitische vorm van het persoonlijk vnv., redundant *dat* en het gebruik van *voor* i.p.v. *om* (*Ge moedigt mij aan voor naar andere vrouwen te...*).

4.2.9 Peter De Bie (TT index 6,6%)

Tabel 12: Resultaten van Peter De Bie

Tussentalig kenmerk	Aantal realisaties	Aantal mogelijke realisaties	Tussentaalindex per kenmerk
ge/gij systeem	3	10	30%
tussenwerpsels	4	135	3%
adnominale flexie	17	185	9,2%
subjectsreduplicatie	0	19	0%
redundant dat	1	29	3,4%

Grafiek 13: Tussentaalindex van Peter De Bie

Het tussentaalgebruik van Peter De Bie, de Vlaamse theatermaker en kok die in 2000 te gast was bij Kurt Van Eeghem in het radioprogramma Heldenmoed, bedraagt 6,6%. Hij heeft alle tussentaalindexkenmerken toegepast behalve subjectsreduplicatie. In drie gevallen heeft De Bie het vertrouwdeheidspronomen *ge* gebruikt. Voor de rest paste hij de standaardtalige tegenhanger *je* toe.

Ik gebruik appels bijvoorbeeld om een decor te maken en door **t** feit dat **ge** genoeg van hetzelfde gebruikt krijgt **de***d terug een indrukwekkend en heel rijkelijk gegeven.

Maar **ge** zult wel goe*d goe*d gegeten hebben.

Omdat uh toen Dirk Pauwels, uhm artistiek leider van **t** festival mij vroeg om een koningsmaal te bedenken voor uh Time Festival is 't eerste waar **dat ge** aan denkt een groot buffettafel of een rijkelijk opge-u-ge*a **enfin** rijkelijk gedekte tafel.

In het taalgebruik van Peter De Bie zijn, zoals bij de meeste sprekers uit het corpus, enkele tussentalige tussenwerpsels te vinden, namelijk *enfin* (3 keer) en *allee* (1 keer). De adnominale flexie is hier enkel terug te vinden bij een bepaald lidwoord *het*, maar dat wel 17 keer. Er is ook één geval van redundant *dat* in het fragment (*...is 't eerste waar **dat ge** aan denkt..*). Bovendien staat er één pronomen in clitische vorm (*krijgt **de***) en De Bie voegt ook in twee gevallen geen buigings –s toe aan de partitieve genitief:

*En wat voor mij zo interessant was aan uh het gestoorde element is dat een gestoord iemand voor mij soms in iets heel **klein** kan geloven*

*...om met kleine dingen uhm een heel, een heel iets heel **overvloe-vloedig** te maken.*

Er werden geen opvallende gevallen van codeswitching gevonden. De Bie spreekt vrij vlot en blijkt de vragen van presentator Kurt Van Eeghem met genoeg te beantwoorden.

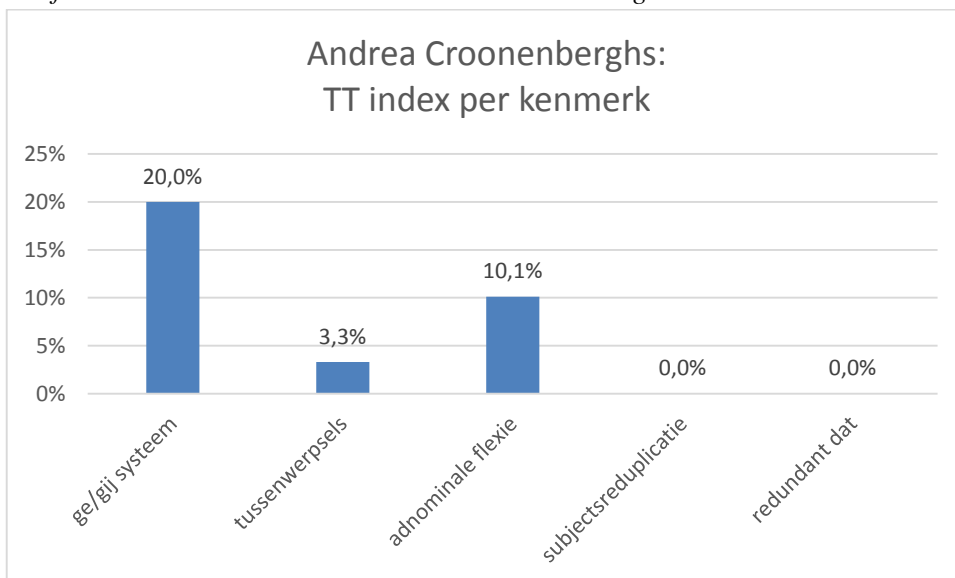
Het gesprek gaat immers over zijn artistieke project waar hij met passie over vertelt. Er komen af en toe tussentaalelementen voor in zijn taalgebruik omdat hij zich ontspannen voelt.

4.2.10 Andrea Croonenberghs (TT index 6,5%)

Tabel 13: Resultaten van Andrea Croonenberghs

Tussentalig kenmerk	Aantal realisaties	Aantal mogelijke realisaties	Tussentaalindex per kenmerk
ge/gij systeem	2	10	20%
tussenwerpsels	3	90	3,3%
adnominale flexie	14	139	10,1%
subjectsreduplicatie	0	35	0%
redundant dat	0	19	0%

Grafiek 14: Tussentaalindex van Andrea Croonenberghs

Actrice Andrea Croonenberghs, vooral bekend uit de Vlaamse politiserie *Flikken*, was te gast in *De Nieuwe Wereld*. Hoewel ze aan het begin van het gesprek waarschuwt dat ze de dag ervoor op de officiële voorstelling van de nieuwe reeks *Flikken* was op het filmfestival van Gent en dat haar slaaptkort hoorbaar zal zijn, valt het uiteindelijk wel mee. Croonenberghs behaalt de tussentaalindex van 6,5%, een gemiddeld resultaat vergeleken met andere sprekers. Van de tussentaalindexkenmerken heeft ze in twee gevallen de aanspreekvorm *ge* toegepast, verder werden er drie tussentalige tussenwerpsels aangetroffen (*allee*, *enmfijn*, *soit*) en enkele gevallen van adnominale flexie (verbuiging van lidwoorden: *ne acteur*, *ne geweldenaar*. *aan 't inbreken* enz. en verbuiging van het bezittelijke vnw.: *van mijnen tak*).

Andrea Croonenberghs gebruikt ook enkele onomasiologische varianten, zoals *camionette* i.p.v. *vrachtwagen*, *plezant* i.p.v. *aangenaam*, *gecapteerde* i.p.v. *opgenomen* en de uitdrukking *van zijnen tak maken* (*zich opwinden*).

Verder gebruikt ze één keer de clitische vorm van het persoonlijke voornaamwoord (*weet de wel*), enkele keren de quotatiemarker *van* en één keer het verkeerde lidwoord (*de moment*).

Croonenberghs spreekt in bepaalde situaties tussentaliger, bijvoorbeeld als ze aan het vertellen is. In het volgende fragment vertelt ze over haar ervaringen met politiemensen:

CROON. Daar heb ik vroeger werkelijk heel vervelende situaties meegemaakt. Met mensen die mijn die mijn identiteitskaart uh afnamen en die dat niet wilden terug uh geven omdat omdat uh La France indertijd, dat was de takelmaatschappij, de door iedereen gehate takelmaatschappij die was dan al gebeld en dan moest je wachten tot die d*a dat die d'r kwamen. En dan moest je t startgeld betalen en zo en dan dan heb ik toch ooit uh echt wel lelijk van mijnen*d tak*d staan maken zo dus dat was niet zo plezant eigenlijk. Maar ik herinner mij wel een keer dat ik inderdaad ook in de Huidevettersstraat met een met een hulpagent stond ruzie te maken en dat er toen een motard voorbijkwam en die man die had zoiets van kalm kalm dus die die kalmeerde ons en die heeft mij laten gaan.

Op een bepaald moment wordt ze door de presentatrice gevraagd of ze soms een positief gebruik maakt van het feit dat ze in een politiserie speelt als ze door echte politieagenten gestopt is. Dat ontkent ze resoluut. In deze zin switcht ze ook naar tussentaal. Er is hier met andere woorden sprake van de emotionele codewisseling.

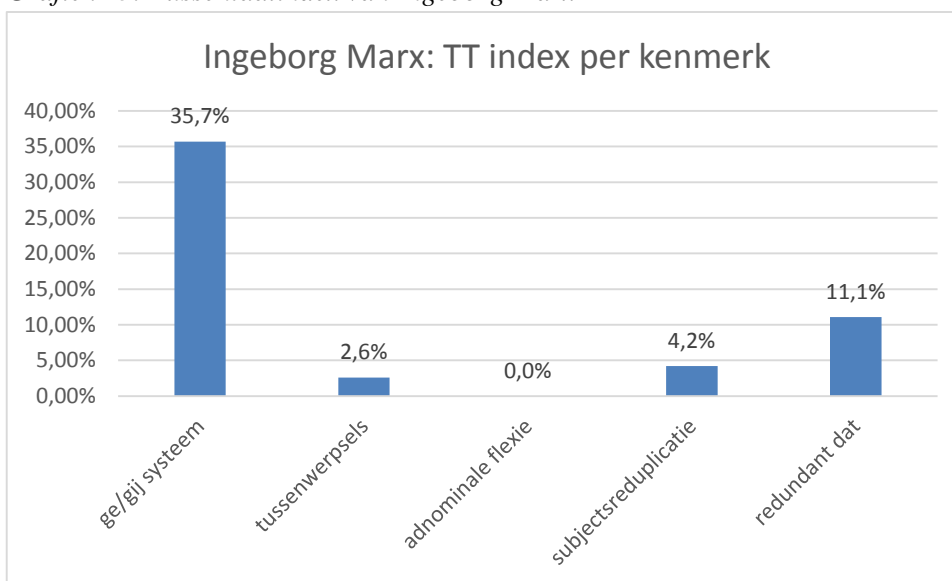
CROON. Nee zeek*a zeker niet ik denk dat als ge op ne*d moment ja dat het zich geweldig tegen u kan keren als ge dan denkt van uh...

4.2.11 Ingeborg Marx (TT index 4,1%)

Tabel 14: Resultaten van Ingeborg Marx

Tussentalig kenmerk	Aantal realisaties	Aantal mogelijke realisaties	Tussentaalindex per kenmerk
ge/gij systeem	5	14	35,7%
tussenwerpsels	2	77	2,6%
adnominale flexie	0	95	0%
subjectsreduplicatie	1	24	4,2%
redundant dat	1	9	11,1%

Grafiek 15: Tussentaalindex van Ingeborg Marx

De Vlaamse topsportster en de kinesitherapeut, die in het programma De Nieuwe Wereld door de presentatrice Friedl' Lesage ondervraagd werd, behaalt de tussentaalindex van 4,1%. In vijf gevallen gebruikt ze de aanspreekvorm *ge*. Ook zijn er twee tussentalige tussenwerpsels terug te vinden in het fragment, namelijk *wablief* en *alle*. Marx verbuigt geen pronominale woorden. De subjectreduplicatie en het gebruik van redundant *dat* komen in het fragemt één keer voor. Verder heeft ze drie keer de clitische vorm van het persoonlijke voornaamwoord (*dat hebt **de** in de eigen hand; dat hebt **de** ook wel natuurlijk in de hand, ja wat zegt **de** hier nu?*) en de quotatiemarker *van* gebruikt. Het laatste kenmerk quotatiemarker *van* past ze vooral toe als ze iemands woorden aanhaalt:

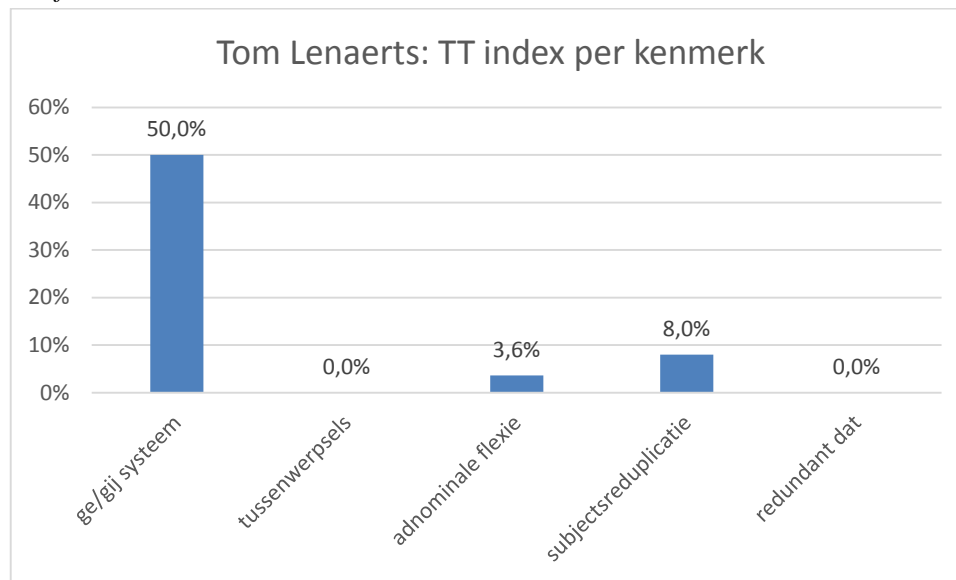
MARX En dan heeft mijn moeder ook wel gezegd van kind dat is niet voor iedereen weggelegd. En ik besefte toen in mate van mijn leeftijd dan van ja dat weet 'k*d ik wel maar 'k mag toch proberen zoiets zo. En ik ben altijd een doorzetter geweest en en uiteindelijk hadden ze mij toen gezegd van ja kijk dat gaat in het gewichtheffen zijn dan zou ik ook wel gezegd hebben ja wat zegt **de***d hier nu?

4.2.12 Tom Lenaerts (TT index 3,9%)

Tabel 15: Resultaten van Tom Lenaerts

Tussentalig kenmerk	Aantal realisaties	Aantal mogelijke realisaties	Tussentaalindex per kenmerk
ge/gij systeem	3	6	50%
tussenwerpsels	0	77	0%
adnominale flexie	4	111	3,6%
subjectsreduplicatie	2	25	8%
redundant dat	0	12	0%

Grafiek 16: Tussentaalindex van Tom Lenaerts

Tom Lenaerts werd samen met zijn collega Bart De Pauw ondervraagd door Friedl' Lesage voor het radioprogramma De Nieuwe Wereld. Als we de tussentaalindexen van de beide mannen vergelijken, zien we dat Lenaerts een lager percentage behaalt (3,9%) dan zijn collega. Hij paste drie kenmerken van de tussentaalindex aan toe, namelijk het *ge/gij* systeem, adnominale flexie (van lidwoorden en één bezittelijke vnw.) en twee keer subjectsreduplicatie. Voor de rest zijn er twee gevallen van de clitische persoonlijke voornaamwoorden terug te vinden. Hoewel Lenaerts tijdens het gesprek meestal standaardtalig spreekt, verandert hij op een gegeven moment van variëteit en switcht hij even naar de tussentaal als hij een verhaal vertelt en grappig wil overkomen. Er is hier namelijk sprake van narratieve codeswitching:

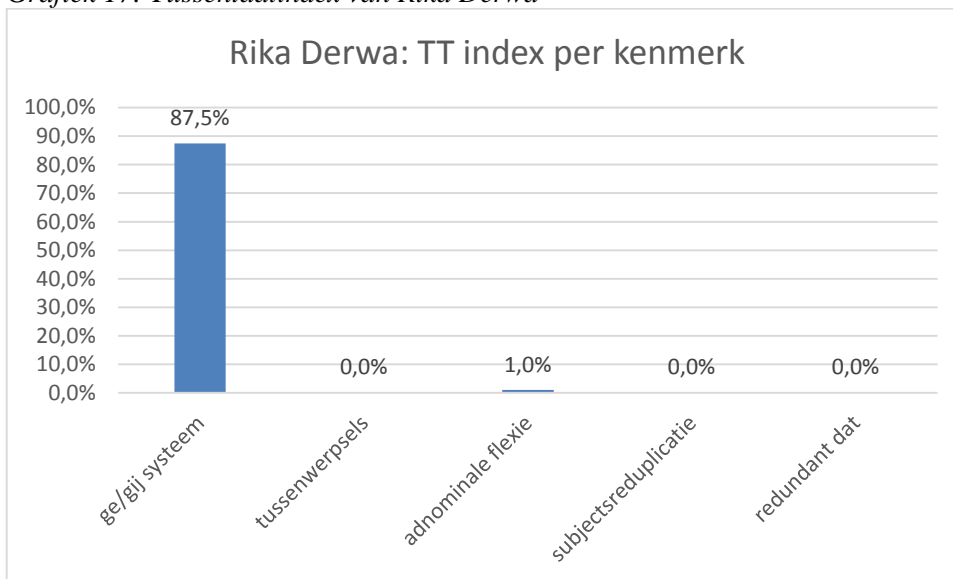
LENAERTS Ho nog niet zo lang geleden uh ging ik naar een vrouw. Uh we hadden daar een verborgen camera mee gedaan. En ik kom d'raan om te zeggen 't was maar een verborgen camera en ik zeg tegen die vrouw sorry mevrouw uh ik had niet gezien uh dat u zwanger was. En die mevrouw zei ik ben helemaal niet zwanger. En op dat moment dan uh... Ja dan begint **de***d dus **uwe***d schaapachtigste glimlach boven te halen en te zeggen ja maar het zou misschien nog kunnen gebeuren. Hoe wat wilt **de***d zeggen. **Ge** begint u probeert u d'r dan uit te praten en het wordt alsmaar erger. Ja echt fout.

4.2.13 Rika Derwa (TT index 3%)

Tabel 16: Resultaten van Rika Derwa

Tussentalig kenmerk	Aantal realisaties	Aantal mogelijke realisaties	Tussentaalindex per kenmerk
ge/gij systeem	14	16	87,5%
tussenwerpsels	0	90	0%
adnominale flexie	5	507	1%
subjectsreduplicatie	0	28	0%
redundant dat	0	2	0%

Grafiek 17: Tussentaalindex van Rika Derwa

Rika Derwa, Vlaamse varkensboerin, was te gast in het programma Ochtendkuren waar ze ondervraagd werd door de moderator duo Dirk Somers en Luc Verschueren. Haar vrij lage tussentaalindex (3%) heeft mogelijk te maken met het onderwerp van het gesprek. Er wordt namelijk gepraat over de dioxinecrisis en de gevolgen ervan op de landbouwsector. Aangezien Rika Derwa als landbouwster direct werd geraakt door deze crisis, is de toon van het gesprek niet bepaald vrolijk en de sfeer niet zo ontspannen als in het vorige fragment. Aan het begin van het interview, als ze uitlegt welke gevolgen de dioxinecrisis op de markt in het algemeen heeft, spreekt Derwa namelijk standaardtalig. Op het moment dat de presentator haar vraagt wat de gevolgen voor haar boerderij en familie zijn, wordt ze plotseling emotioneler en daardoor begint ze tussentaliger te spreken. Dat blijkt uit de onderstaande fragmenten.

V60079 Weegt dat nu op de familie zo'n situatie? Want u heeft ook kinderen en zo.
 DERWA 't is*z verschrikkelijk ja.
 V60080 Ja?
 DERWA Ja, dat kunt, ja uh **ge** l*a leeft daarmee, **ge** moet alle dagen gaan werken en **ge** zegt van ja God... Niemand niemand gaat werken en en zegt om **zijn***d baas alle morgenden vijfduizend frank te geven.
 V60080 Ja.
 DERWA **Ge** verwacht dus op het einde van de dag iets mee naar huis te nemen hè...
 V60080 Denkt u aan verkopen uh Rika of uh...
 DERWA Sommige dagen zou 'k willen dat ik ervan af was ja.
 V60080 Ja da 's ook niet eenvoudig waarschijnlijk in deze situatie.
 DERWA Daar kunt **ge** niet van afgeraken van als 't slecht gaat wil niemand dat. Of natuurlijk die echte uh de echte uitmelkers maar ja dan kunt je dan kunt **de***d d'r, dan kunt **de***d er altijd van af van geraken natuurlijk hè.

Rika Derwa heeft tijdens het gesprek drie van de vijf tussentaalindexkenmerken niet eens gebruikt. Één kenmerk, namelijk het *ge/gij* systeem past ze echter bijna consequent toe (...vind **ge** niet? Ja **ge** zit daarin en dat gaat vooruit hè. ...als **ge** het graag doet moet **ge** dat doen. Daar kunt **ge** niet van afgeraken...). Er werden ook vijf realisaties van de adnominale flexie gevonden, waarvan één verbuiging van een bezittelijk voornaamwoord (*zijn*en baas), één verbuiging van een telwoord (*ene* keer) en drie verbuigingen van een bepaald lidwoord (*aan 't* werken, *in 't* buitenland, *in 't* slop).

Op het syntactische vlak heeft Derwa twee kenmerken gebruikt, waarvan één keer het hulpwerkwoord moeten in een negatieve zin in plaats van *hoeven* (*Ik moest nooit echt veel meewerken op het bedrijf thuis, zeker niet in de varkens uh ja.*) en twee keer de quotatiemarker *van* (...en nu kunnen wij terug naar het buitenland toe met de bewijzen van *kijk uh het is in orde*. ...ge moet alle dagen gaan werken en **ge** zegt van *ja God*...)

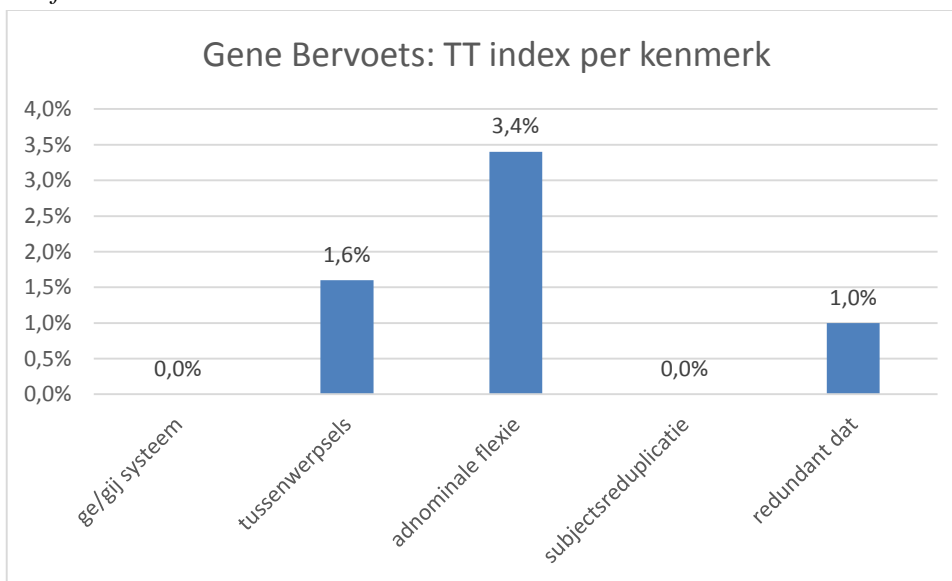
Wat de overige morfologische kenmerken betreft, komen clitistische vormen van het persoonlijk voornaamwoord vaak voor in haar taalgebruik (...dan kunt je, dan kunt **de** d'r, dan kunt **de** er altijd van af van geraken natuurlijk hè.). Verder heeft ze nog één keer een verkeerd lidwoord gebruikt (*op de einde van de dag* in plaats van op het einde). Het enige gebruikte lexicale kenmerk is de onomasiologische variant *terug* in plaats van *weer*, *opnieuw* (*Nu moeten wij dus terug uh proberen het vertrouwen te winnen in het buitenland.*)

4.2.14 Gene Bervoets (TT index 2%)

Tabel 17: Resultaten van Gene Bervoets

Tussentalig kenmerk	Aantal realisaties	Aantal mogelijke realisaties	Tussentaalindex per kenmerk
ge/gij systeem	0	58	0%
tussenwerpsels	9	564	1,6%
adnominale flexie	16	477	3,4%
subjectsreduplicatie	0	103	0%
redundant dat	1	103	1%

Grafiek 18: Tussentaalindex van Gene Bervoets

De tussentaalindex van acteur Gene Bervoets, geïnterviewd door Chantal Pattyn in het programma Alinea, is één van de laagsten (2,1%). Toch spreekt hij niet altijd standaardtalig. Op bepaalde momenten schakelt hij ook over naar tussentaal. Dat gebeurt vooral als het gespreksonderwerp hem enorm boeit, zoals bijvoorbeeld zijn passie – zingen:

BERVOETS Ik ik vind het fantasti*a ook om ook alle mogelijke genres hoor. Ik ik uh zing graag ook bijvoorbeeld jazz of uh of croonen of zo dat doe ik ook graag. 't moet niet altijd alleen maar rock 'n' roll zijn.

V60388 ja. Maar kost acteren meer moeite dan dan zingen?

BERVOETS Ja ja veel meer. Goh de teksten van buiten leren en uh en en honderd keren doen en uh pff... Ik ben nogal ne*d luie ja. Ik ben ne*d luiaard hè.

De emotionele codewisseling gaat gepaard met de narratieve, wanneer Bervoets vertelt hoe zijn acteurcollega's reageren op zijn deelname aan het entertainment TV programma Het Swingpaleis:

Uh zeg, dat Swingpaleis **joeng***d **astembliëft***d hè. Uh stopt er nu 'ns mee. Dan zeg ik nee, waarom zou ik dat doen. Ik **doen** dat heel graag. Ik vind dat echt een ongelooflijke kick om daar te zitten en en daarmee uit **den***d bol te gaan. En ik voel mij d'r goed bij. Waarom zou ik dan daarmee stoppen?

Behalve de tussenwerpsels uit het bovenstaande fragment (**joeng, astembliëft**) heeft Bervoets ook interjecties **allee, voilà, jong** en **bon** gebruikt. Adnominale flexie kwam uitsluitend voor bij lidwoorden (**ne** schildersezèl, langs **den** andere kant, **ne** mens, **den** aard, **ne** luiaard, **ne** goeien TV enz.). Er werd ook één geval van redundant *dat* aangetroffen (*de manier waarop dat die gasten bezig zijn*). Subjectreduplicatie en het ge/gij systeem kwamen niet voor in zijn taalgebruik.

Van de overige tussentaalkenmerken heeft Bervoets de volgende gebruikt:

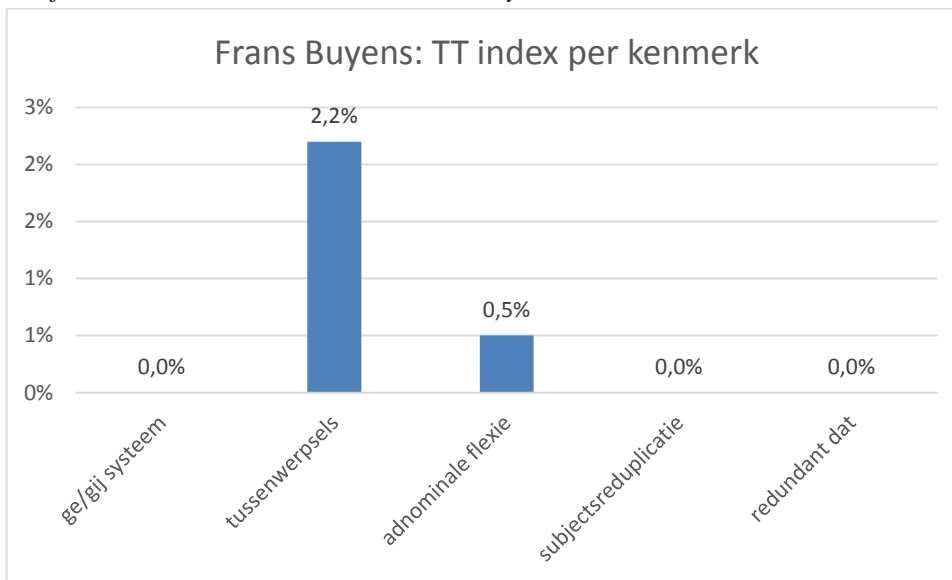
- diminutivering op –ke (**videoke**)
- uitdrukking **gelijk welk** in plaats van *welke dan ook*
- dubbele negatie (*Ja zoals ik al zei rollen, eigenlijke rollen interesseren me niet echt, zeker **niet** in het theater **niet**.*)
- het werkwoord moeten in neagtieve zin i.p.v. *hoeven* ('t **moet niet** altijd alleen maar rock 'n' roll zijn.)
- afwijkende werkwoordsvorm bij de eerste persoon singular indicatief (*Ik **doen** dat heel graag*). Bervoets is de enige spreker uit het corpus bij wie dit kenmerk werd aangetroffen.
- quotatieve van (*dat je niet uh iets hebt **van** we moeten nu absoluut de voorstelling maken; Als er ook nog gezegd wordt **van** ja we gaan echt iets maken; denk je **van** dit is echt wel oké...; Ik wil veel meer leren en veel minder uh zeggen **van** kijk zo moet dat en zo moet dat...*).

4.2.15 Frans Buyens (TT index 0,7%)

Tabel 18: Resultaten van Frans Buyens

Tussentalig kenmerk	Aantal realisaties	Aantal mogelijke realisaties	Tussentaalindex per kenmerk
ge/gij systeem	0	29	0%
tussenwerpsels	2	92	2,2%
adnominale flexie	1	220	0,5%
subjectsreduplicatie	0	34	0%
redundant dat	0	43	0%

Grafiek 19: Tussentaalindex van Frans Buyens

De tussentaalindex van Frans Buyens, Vlaamse regisseur en auteur die in het radioprogramma *De Nieuwe Wereld* te gast was, is zeer laag (slechts 0,7%). Van de tussentaalindexkenmerken gebruik hij alleen maar twee keer tussenwerpsel *enfin* en één keer vebruigt hij het lidwoord (*in 't begin*).

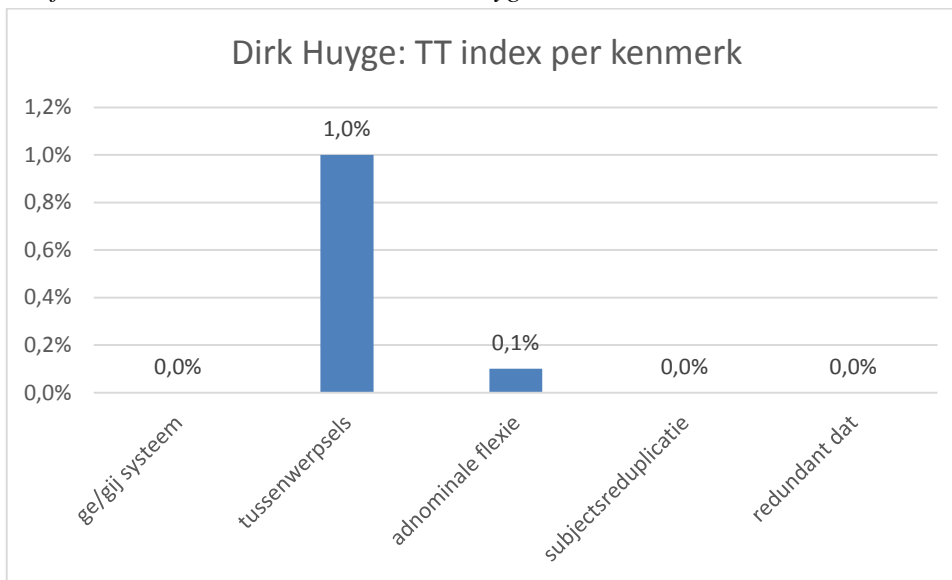
Verder gebruikt Buyens in één geval het verkeerde lidwoord (*de laatste twee jaar* i.p.v. *het laatste twee jaar*), één keer vergeet hij de buigings *-s* bij een partitieve genitief (*Iets erg* i.p.v. *iets ergs*). Bij Frans Buyens werd er geen codeswitching gevonden.

4.2.16 Dirk Huyge (TT index 0,5%)

Tabel 19: Resultaten van Dirk Huyge

Tussentalig kenmerk	Aantal realisaties	Aantal mogelijke realisaties	Tussentaalindex per kenmerk
ge/gij systeem	0	65	0%
tussenwerpsels	6	587	1%
adnominale flexie	1	711	0,1%
subjectsreduplicatie	0	102	0%
redundant dat	0	46	0%

Grafiek 20: Tussentaalindex van Dirk Huyge

Het tussentaalgehalte van de Belgische egyptoloog Dirk Huyge is ook één van de laagsten. Huyge was te gast bij het interviewprogramma Alinea op de zender Klara. Net zoals bij de andere gasten van dit programma werd er hier ook over een vakkundig onderwerp gesproken, namelijk over de rotskunst in Egypte en over het werk als archeoloog in het algemeen. Het onderwerp en het soort programma hebben het taalgebruik van Dirk Huyge mogelijk beïnvloed. Hij spreekt voornamelijk standaardtalig met af en toe een tussentalig kenmerk. Enkele keren heeft hij echter wel tussentalige tussenwerpsels gebruikt, namelijk *enfin* (5 keer) en *voilà* (1 keer) en slechts één keer verbuigt hij het aanwijzende voornaamwoord deze (*in dees werk*). Behalve deze twee kenmerken vinden wij in de fragmenten van zijn interview voorbeelden van de volgende kenmerken terug:

centrale plaatsing van het voltooid deelwoord in een drieledige eindgroep (2 keer gebruikt): - - *Dat is een deel van het hoofdstukje dat dat nog volledig moet geschreven worden.*

-...dat het allebei *uh* collecties zijn die door om het even welke toerist die België aandoet zouden moeten **gezien** worden.

Van i.p.v. om in beknopte zinnen: *Uh* het is 't is daarom ook belangrijk *uh* **van** aan *uhm* vulgarisatie te doen.

Tenslotte heeft hij in één geval dubbele negatie toegepast, het kenmerk dat in onze corpus slechts een paar keren werd aangetroffen.

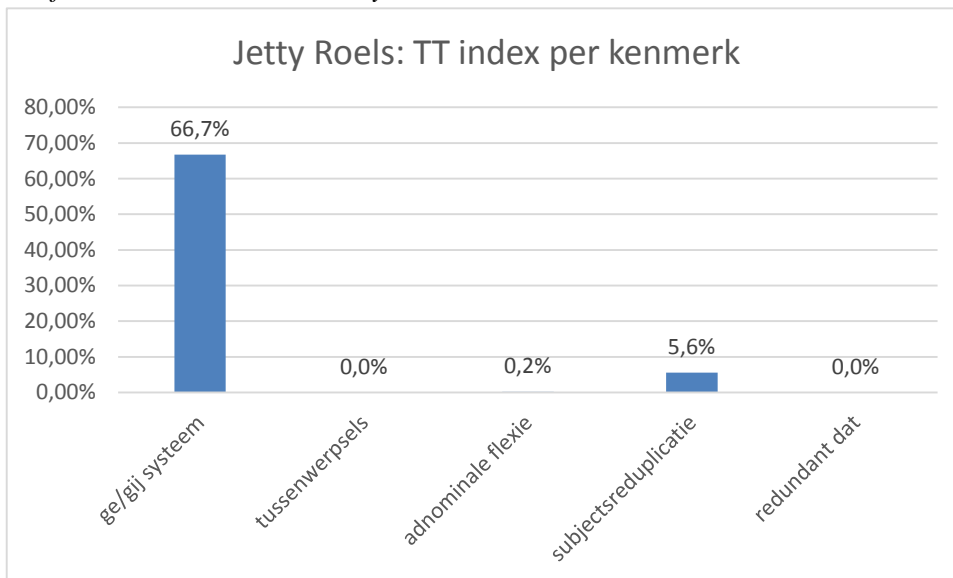
Het is zo dat er in het gebied van El-Hosh, dat daar *uh* tot nu toe geen *uh* archeologisch bodemonderzoek is *uh* gebeurd, dat er **geen** vindplaatsen ook **niet** *uh* bekend zijn.

4.2.17 Jetty Roels (TT index 0,4%)

Tabel 20: Tussentaalindex van Jetty Roels

Tussentalig kenmerk	Aantal realisaties	Aantal mogelijke realisaties	Tussentaalindex per kenmerk
ge/gij systeem	2	3	66,7%
tussenwerpsels	0	361	0%
adnominale flexie	1	516	0,2%
subjectsreduplicatie	1	18	5,6%
redundant dat	0	54	0%

Grafiek 21: Resultaten van Jetty Roels

Jetty Roels, lesgeefster Indische dans die in het cultuurprogramma Alinea te gast was, bevindt zich met haar tussentaalindex van slechts 0,4% tussen de meest standaardtalig sprekende gasten. Twee van de vijf tussentaalindexkenmerken, namelijk de tussentalige tussenwerpsels en redundant *dat*, heeft ze helemaal niet toegepast. Het tussentalige pronomen *ge* heeft ze slechts twee keer gebruikt. Één keer komt er subjectsreduplicatie

in haar taalgebruik voor (*Dus ik 'k was eigenlijk behalve mijn Indische vrienden uhm maar goed uhm.*) en er werd één geval van adnominale flexie gevonden. De overige kenmerken past ze evenzeer niet vaak toe. Er werd één lexicaal kenmerk gevonden (heten i.p.v. noemen), in twee gevallen gebruikt ze de partitieve genitief zonder buigings –s:

Het is iets heel boeiend ook uh om mee om te gaan want ik ben daar dus al jaren mee bezig.

Het dansen is is voor een hindoe iets iets heel uhm heel gewoon hè.

Van de overige syntactische kenmerken gebruikt ze de centrale plaatsing van het voltooid deelwoord in een driedelige eindgroep:

Ik zoek ook plekken waar ik met mensen kan bezig zijn die waar ik nog iets kan van leren hé...

Tenslotte werd er nog het gebruik van de quotatiemarker van gevonden:

Uh niet dat dat een soort hoop is uh maar maar ik ik denk van oké voor mijzelf is het dan gewoon beter om het zo te doen.

Hoewel Jetty Roels niet bepaald tussentalig spreekt, switcht ze in één situatie even naar tussentaal, namelijk wanneer ze vertelt over de specifieke voorwaarden van sommige van haar klanten. Hier is sprake van narratieve codeswitching. Ze gebruikt met andere woorden tussentaal om het echte taalgebruik van haar gasten weer te geven door gebruik van het quotatieve *van* en het pronomen *ge*.

ROELS Of gaat men bijvoorbeeld uh ja een een Indisch leraar verwachten omdat men uh graag met een Indische leraar lesgeeft en niet met een blanke bijvoorbeeld ja ja ja.

V60054 Da 's lekker exotisch.

ROELS Ja, want soms aan de telefoon krijg ik zo'n vraag van uh **ge** kunt kunt **ge** ons een ge*a een gekleurde leraar sturen?

V60054 Een echte.

ROELS Een echte, ja ja.

4.2.18 Erwin Jans (TT index 0%)

Tabel 21: Resultaten van Erwin Jans

Tussentalig kenmerk	Aantal realisaties	Aantal mogelijke realisaties	Tussentaalindex per kenmerk
ge/gij systeem	0	6	0%
tussenwerpsels	0	108	0%
adnominale flexie	0	125	0%
subjectsreduplicatie	0	34	0%
redundant dat	0	6	0%

Erwin Jans, de dramaturg van het Rotterdamse RO Theater en redacteur van het culturele tijdschrift Nieuwzuid, spreekt wellicht het standaardtaligst van alle sprekers. Niet alleen gebruikt hij geen enkel kenmerk van de tussentaalindexkenmerken, hij maakte ook geen gebruik van de overige kenmerken in het interview in Heldenmoed. De enige fout die hij maakt, komt in de uitdrukking ‘aan de andere kant’ voor, waar hij in plaats van *aan* het voorzetsel *langs* gebruikt: *langs de andere kant*. Volgens Taaladvies (z.d.) is het onduidelijk of dit verschijnsel “tot de standaardtaal in België gerekend kan worden”. Jans’ goede standaardtaalgebruik is niet verrassend gezien zijn beroep. Als theaterdramaturg en redacteur moet hij namelijk elke dag omgaan met taal. Bovendien gaat het gesprek uitsluitend over zijn werk en komen er geen emotioneel beladen onderwerpen noch verhalen aan bod, wat weinig ruimte biedt voor codewisseling.

4.2.19 Guy Joosten (TT index 0%)

Tabel 22: Resultaten van Guy Joosten

Tussentalig kenmerk	Aantal realisaties	Aantal mogelijke realisaties	Tussentaalindex per kenmerk
ge/gij systeem	0	10	0%
tussenwerpsels	0	63	0%
adnominale flexie	0	155	0%
subjectsreduplicatie	0	28	0%
redundant dat	0	33	0%

Guy Joosten, theater- en operaregisseur, behaalt net zoals Erwin Jans en Michiel D’Hooghe de tussentaalindex van 0%. Toch werden er twee overige tussentaalindexkenmerken in zijn fragment teruggevonden, namelijk het verkeerde gebruik van lidwoorden (*de probleem* i.p.v. het probleem en *de werk* i.p.v. het werk) en de afwijkende volgorde van de werkwoorden in een driedelige werkwoordelijke eindgroep waar het voltooid deelwoord centraal staat (*En ik denk dat die manier van berechten zeker eens in vraag*

moet gesteld worden ja.). Tijdens het interview wordt er over het oratorium van Igor Stravinsky gesproken dat geregiseerd werd door Guy Joosten. Joosten spreekt zeer technisch en gebruikt veel muziektermen. Voor dergelijke onderwerpen is standaardtaal sowieso beter geschikt.

4.2.20 Michel D'Hooghe (TT index 0%)

Tabel 23: Resultaten van Michel D'Hooghe

Tussentalig kenmerk	Aantal realisaties	Aantal mogelijke realisaties	Tussentaalindex per kenmerk
ge/gij systeem	0	18	0%
tussenwerpsels	0	81	0%
adnominale flexie	0	261	0%
subjectsreduplicatie	0	24	0%
redundant dat	0	13	0%

Baron Michiel D'Hooghe, de voormalige voorzitter van de Belgische voetbalbond en sportarts, is één van de twee sprekers wiens tussentaalindex 0% is bedraagt. Noch maakt hij vaak gebruik van de overige tussentaalkenmerken. Zijn taalgebruik is bijna perfect standaardtalig behalve enkele lexicale kenmerken, namelijk de volgende onomasiologische varianten:

- *Uh ik denk dat m'n vader het **kotsbeu** was om de zondag 's morgens om zeven uur te vertrekken naar weer eens de volgende wedstrijd.*
- *Uh ik had voor m'n Sinterklaas van m'n ouders een kleine accordeon gekregen en ik speelde daar de **ganse** dag op.*
- *En uiteindelijk heeft **gans** de Fifa dit standpunt bijgetreden.*

4.3 Resultaten en analyses per factor

Hieronder volgen de cijfers en analyses van de gemiddelde tussentaalindexen per sprekergebonden parameters: opleidingsgraad, beroepsgroep en de sekse. Aangezien de invloed van enkele contextgebonden variabelen, namelijk de emotionele toestand van de spreker, humor en de narratieve codewisseling, reeds geanalyseerd werden in het hoofdstuk 4.2 zal er in dit hoofdstuk alleen de contextgebonden parameter *type programma* geanalyseerd worden.

4.3.1 Resultaten en analyse per opleidingsgraad

De resultaten laten zien dat de sprekers uit ons corpus die een *universitaire of hogere opleiding* hebben gevolgd (11/19 sprekers) tussentaliger spreken dan de sprekers uit het *technisch onderwijs of ASO en lager of beroepsonderwijs* (8/19 sprekers).²³ De verschillen tussen deze twee groepen zijn echter niet zo groot (5% versus 4,4%).

4.3.2 Resultaten en analyse per beroepsgroep

Wat de factor beroepsgroep betreft, werd er verondersteld dat de sprekers voor wie de goede taalbeheersing in hun beroep van belang is, minder tussentalig zullen spreken. De resultaten wijzen echter op het tegenovergestelde. Het tussentaalgehalte van deze acht sprekers is gemiddeld 5,7%, terwijl er bij de overige 11 sprekers (voor wie in hun beroep een goede taalbeheersing niet van zo'n groot belang is) een gemiddelde tussentaalindex van 4,4% werd vastgesteld. Daarbij moet er echter opgemerkt worden dat de resultaten niet significant verschillen.

4.3.3 Resultaten en analyse per sekse

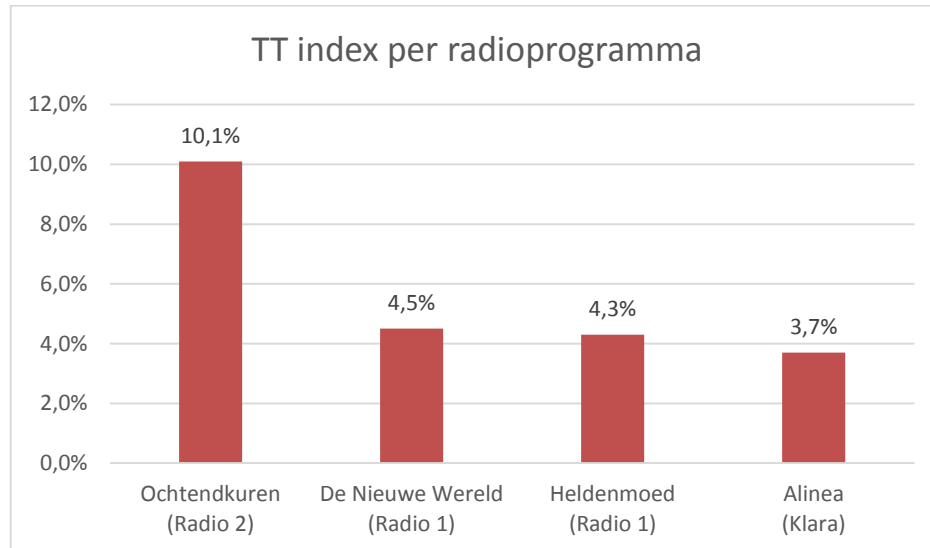
Als we het gemiddelde tussentaalgehalte per sekse berekenen, zien we dat de resultaten voor de mannelijke en vrouwelijke sprekers ook niet significant verschillen. Mannen uit ons corpus spreken gemiddeld 4,6% tussentalig, terwijl er bij de vrouwen een hoger gemiddeld tussentaalgebruik werd vastgesteld, namelijk 6%. De conclusies daarvan moeten echter voorzichtig worden getrokken. Zoals reeds vermeld is ons corpus te klein en bovendien zijn mannen en vrouwen niet in dezelfde mate vertegenwoordigd. Op basis van onze resultaten kan er dus niet met de zekerheid beweerd worden dat vrouwen in het

²³ Aangezien slecht één spreker uit ons corpus lager of beroepsonderwijs heeft gevolgd, werd er besloten om de twee opleidingsniveaus het technisch onderwijs of ASO + lager of beroepsonderwijs als één groep te beschouwen.

algemeen tussentaliger spreken. Wel kunnen we vaststellen dat zowel in het taalgebruik van de mannelijke als de vrouwelijke sprekers er tussentalige kenmerken zijn aangetroffen.

4.3.4 Resultaten en analyse per programma

Grafiek 22: Gemiddelde tussentaalindex per radioprogramma

Om het tussentaalgehalte per programma te verkrijgen werd telkens het gemiddelde van de indexen van sprekers uit éénzelfde programma berekend. De percentages luiden als volgt: Er wordt het tussentaligst gesproken in de spraakmakende ontbijtshow Ochtendkuren.²⁴ Het relatief hoge tussentaalgehalte komt overeen met het karakter van het programma en de doelen van een *optimistisch ontspanningsnet* Radio 2. Het laagste tussentaalgehalte werd door het culturele programma Alinea behaald. Dit programma wordt op radio Klara uitgezonden, de klassieke zender waar het in de eerste plaats niet om ontspanning gaat. Als we de interviews van Alinea inhoudelijk bekijken, merken we op dat de presentatoren eerder vragen stellen over het werk van hun gasten (zoals bij De Keersmaeker, Roels, Huyge, Pauwels en Bervoets), in plaats van vragen over hun persoonlijk leven. Het onderwerp van het gesprek beïnvloedt dus de keuze van de taalvariëteit. De programma's De Nieuwe Wereld en Heldenmoed (beide uitgezonden op Radio 1) zitten wat betreft het gemiddelde tussentaalpercentage in het midden.

5 Conclusie

Naar aanleiding van eerder gevoerde onderzoeken naar tussentaal in Vlaamse media werd er nu een corpusgebaseerd onderzoek verricht naar het tussentaalgebruik van gasten in radiointerviews op de Vlaamse openbare zender. Hoewel het taalgebruik van de gasten in de interviews op televisie al onderzocht werd, gebeurde dat tot nu toe niet voor de radiogasten. De hoofdvragen van het onderzoek luiden als volgt: Gebruiken gasten van de radiointerviews op de Vlaamse openbare zender tussentaal? Zo ja, welke tussentalige kenmerken passen ze het frequentst toe? Kan er achterhaald worden welke factoren de keuze om tussentalig te spreken, beïnvloeden? Tenslotte wilden we ook nagaan of onze bevindingen overeenkomen met de bevindingen uit eerdere onderzoeken. Om deze vragen te beantwoorden is er in deze scriptie als volgt te werk gegaan:

In het eerste hoofdstuk werd het verleden en heden van het Vlaamse taallandschap beschreven. Eerst werden de historische gebeurtenissen geschetst die het karakter van het huidige Vlaamse taallandschap hebben meegevormd. Vervolgens werden de verschillende taalvariëteiten beschreven die in Vlaanderen tegenwoordig gebruikt worden.

Het tweede hoofdstuk behandelde het fenomeen tussentaal vanuit verschillende invalshoeken. Het beschreef de positie van tussentaal, haar functie, verspreiding, verschillende benamingen, ontstaansfactoren en ook haar kenmerken. Op basis van de verschillende lijsten met tussentalige kenmerken die in de wetenschappelijke literatuur geciteerd worden, werden de vaakst voorkomende, in totaal 21 morfologische, syntactische en lexicale kenmerken geselecteerd en uitvoerig beschreven. Ter illustratie werden er bij elk kenmerk voorbeelden toegevoegd die in de meeste gevallen uit het eigen corpus afkomstig waren. Tenslotte werden vroegere onderzoeken naar tussentaal beschreven. De bevindingen uit deze onderzoeken vormden een uitgangsbasis voor het eigen onderzoek (hoofdstuk 3).

De methodologie van het eigenlijke onderzoek luidt als volgt: het onderzoek was gebaseerd op de audiofragmenten en hun transcripties waren afkomstig uit het Corpus Gesproken Nederlands, een database van het hedendaagse Nederlands die ook audiofragmenten van Vlaamse sprekers bevat. Uit het onderdeel van het CGN “interviews

en discussies uitgezonden op radio en televisie” werden fragmenten geselecteerd waarin de spraak minder of meer voorbereid was. De volledig voorbereide spraak was voor ons onderzoeksdoel niet relevant, aangezien tussentaal vooral in de spontane spraak voorkomt. Het was de bedoeling om het tussentaalgehalte van elke radiogast te berekenen. Daarvoor was het noodzakelijk om te beschikken over een langer stuk tekst per spreker. Er werd namelijk besloten om de gastsprekers die minder dan 1000 woorden gebruikten in het interview, uit te sluiten. Op deze manier hebben wij negentien gasten geselecteerd die in vier verschillende radioprogramma’s (Alinea, Ochtenkuren, De Nieuwe Wereld, Heldenmoed) geïnterviewd werden. Voor elke spreker werd de zogenaamde tussentaalindex berekend die het gewogen gemiddelde van de door hem gebruikte tussentalige kenmerken weergaf. Er werd een selectie gemaakt van alle eerder vermelde tussentalige kenmerken. Deze selectie diende als basis voor het berekenen van de tussentalige index. Er werden slechts vijf kenmerken uitgekozen die in het corpus voldoende vertegenwoordigd waren (*ge/gij* systeem, tussentalige tussenwerpsels, adnominale flexie, subjetsreduplicatie en redundant *dat*). Naast deze vijf kenmerken werd er ook naar overige kenmerken gezocht, maar hiervoor werden enkel absolute aantallen berekend. Alle kenmerken werden bovendien handmatig uitgezocht en gemarkeerd in de transcripties. Vervolgens werden de afhankelijke en onafhankelijke variabelen van dit onderzoek vastgesteld en op basis van het literatuuronderzoek werden hypothesen geformuleerd. Deze luiden als volgt:

- In interviews op de Vlaamse openbare radio wordt tussentaal gesproken.
- Vlaamse vrouwen spreken standaardtaliger dan Vlaamse mannen.
- De hoogopgeleide sprekers spreken standaardtaliger dan mensen met een diploma lager of middelbaar onderwijs.
- Mensen die professioneel enigszins verbonden zijn met de taal spreken standaardtaliger.
- De context (formaliteit en stijl van het radioprogramma, gespreksonderwerp) beïnvloedt het tussentaalgehalte van het gesprek. In minder formele programma’s en voor lichtere onderwerpen wordt er eerder tussentaal gekozen.
- Emoties, humor en factoren verbonden met narratieve codewisseling correleren met afwisseling van standaardtaal en tussentaal.

De resultaten en analyses (beschreven in hoofdstuk 4) zullen nu vergeleken worden met de bovenstaande hypothesen en geïnterpreteerd.

De kwantitatieve analyse heeft uitgewezen dat tussentaal doordringt in het taalgebruik van de gasten van de radiointerviews op Vlaamse openbare zender, zoals er dus verwacht werd. Bij alle sprekers uit het corpus (op één uitzondering na) zijn verschillende tussentalige kenmerken te vinden. De eerste hypothese van dit onderzoek werd dus bevestigd.

De vijf meest gebruikte kenmerken in ons corpus zijn adnominale flexie, *ge/gij* systeem, onomasiologische varianten, tussenwerpselen en redundant *dat*. Deze kenmerken werden zowel door mannen als door vrouwen uit ons corpus gebruikt. Hoewel de gemiddelde resultaten per geslacht niet significant verschilden, ligt de gemiddelde tussentaalindex van mannen lager dan de index van vrouwen wat indruist tegen de verwachtingen. De tweede hypothese werd dus weerlegd. Hierbij moet echter opgemerkt worden dat het corpus meer mannen dan vrouwen bevat en bovendien slechts uit negentien sprekers bestaat. Op basis van deze resultaten kan er dus niet vastgesteld worden dat een Vlaamse vrouw tussentaliger spreekt dan een Vlaamse man.

De resultaten over het opleidingsniveau laten zien dat de sprekers uit ons corpus met een diploma hoger onderwijs tussentaliger spreken dan de mensen met een diploma lager of middelbaar onderwijs. Deze hypothese blijkt bij onze sprekers niet te kloppen, maar ook hier zijn de verschillen niet erg groot. We moeten ons evenzeer realiseren dat het corpus slechts uit negentien sprekers bestaat, te weinig om een algemene tendens vast te stellen.

De hypothese omtrent de beroepsgroep en tussentaal blijkt in de context van dit onderzoek ook niet te kloppen. De cijfers laten zien dat de mensen uit ons corpus, wiens job een goede taalbeheersing vereist, gemiddeld tussentaliger spraken dan de sprekers uit de tweede beroepsgroep. Naar aanleiding van het onderzoek van Plevoets (2008) werd het tegenovergestelde verwacht. Dit resultaat hoeft echter niet per se betekenen dat deze sprekers de standaardtaal onvoldoende beheersen. Misschien vinden ze de standaardtalige variëteit overbodig in de context van het radiointerview. Daarom werd er besloten om ook de kwalitatieve analyse toe te voegen die de motivatie van de sprekers om tussentaal te gebruiken beter zou toelichten.

We wilden ook nagaan of er verschillen zijn in het tussentaalgebruik in de vier radioprogramma's. Er werd een hypothese geformuleerd dat de formaliteit en de stijl van het programma het tussentaalgebruik van de sprekers zou beïnvloeden. Er werd namelijk

verwacht dat de sprekers die terechtkwamen in programma's waar waarden zoals ontspanning en humor belangrijk zijn, meer geneigd zouden zijn om tussentalig te spreken. De cijfers bevestigden deze hypothese. Gemiddeld spraken de gasten van de spraakmakende ontspannende ontbijtshow Ochtendkuren het tussentaligst, terwijl de gasten van het cultuurmagazine Alinea op culturele zender Klara gemiddeld het minst tussentalig spraken. Er moet hier echter opgemerkt worden dat de vertegenwoordiging van de sprekers in de radioprogramma's niet gelijk was. Zo waren slechts drie sprekers uit het corpus te gast bij Ochtendkuren.

De kwalitatieve analyse, waarin er aandacht werd besteed aan het fenomeen intralinguale codewisseling (in dit geval codewisseling tussen standaardtaal en tussentaal) en de factoren die ertoe leiden, heeft aangetoond dat de sprekers uit ons corpus in de meeste gevallen tussentaal niet toevallig gebruiken. Als de spreker aan het vertellen was of iemand imiteerde, citeerde of parafraseerde, sprak hij tussentaliger. Andere factoren die tot het verhoogde tussentaalgebruik leidden, waren emoties, een ontspannen sfeer in de studio of grappige situaties. Er werd ook opgemerkt dat deskundige onderwerpen eerder in standaardtaal werden besproken. Deze bevindingen bevestigen onze laatste hypothese.

Het onderzoek sloot aan bij de vroegere onderzoeken naar tussentaal in andere mediagenres. Er werd namelijk vastgesteld dat ook binnen het genre van het radiointerview, meer bepaald het interview op de openbare radiozender, tussentaal doordringt. Deze tendens bevestigt bevindingen uit de vroegere onderzoeken en wijst op de stijgende populariteit van tussentaal in de Vlaamse media en daarmee ook in de Vlaamse maatschappij. De manier waarop er in de media gesproken wordt, is immers in zekere mate een afspiegeling van het reële taalgebruik, des te meer in het genre van radiointerviews waar gasten vaak vrij spontaan spreken. We kunnen vermoeden dat het tussentaalgehalte van interviews op de commerciële radiozenders nog hoger zou zijn. Het zou bijvoorbeeld interessant kunnen zijn om het taalgebruik van de gasten op de commerciële radio's te vergelijken met onze uitkomsten. Aangezien we nu een beeld hebben van het taalgebruik van negentien sprekers, zou er ook nagegaan kunnen worden of deze sprekers in andere, minder formele situaties anders zouden spreken. Dit zijn echter onderwerpen voor het vervolgonderzoek.

Bronnenlijst

Geschreven bronnen

Absilis, K., Jaspers, J. Jaspers, & S. Van Hoof (red.). (2012). *De manke usurpator: Over Verkavelingsvlaams*. Gent: Academia Press.

Auman, S. (2009). En op de zevende dag was er tussentaal. Een onderzoek naar het gebruik van de Nederlandse standaardtaal, Vlaamse tussentaal en codewisseling in De zevende dag (Masterproef). Vakgroep Nederladse Taalkunde, Faculteit Letteren en Wijsbegeerte, Universiteit Gent. Geraadpleegd op 13 februari 2016, van http://lib.ugent.be/fulltxt/RUG01/001/413/968/RUG01-001413968_2010_0001_AC.pdf

Cajot, J. (2012). “Waarom het Verkavelingsvlaams onvermijdelijk was.” In: K. Absilis, J. Jaspers, & S. Van Hoof (red.). *De Manke Usurpator: Over Verkavelingsvlaams* (39-66). Gent: Academia Press.

De Caluwe, J. & Van Renterghem, E. (2011). Regiolectisering en de opkomst van tussentaal in Vlaanderen, *Taal & Tongval* 63(1).

De Caluwe, J. (2002). Tien stellingen over functie en status van tussentaal in Vlaanderen. In: J. De Caluwe e.a. (red.), *Taalvariatie en Taalbeleid. Bijdragen aan het taalbeleid in Nederland en Vlaanderen*. Antwerpen/Apeldoorn: Garant.

De Caluwe, J. (2006). Pleidooi voor een herijking van het taalbeleid in Vlaanderen. Neerlandistiek in contrast. Handelingen Zestiende Colloquium Neerlandicum, 519- 529.

De Caluwe, J., & Devos, M. (red.). (2006). *Structuren in talige variatie in Vlaanderen*. Gent: Academia Press.

De Cock, T. (2013) Een grens overschreden? Geschreven tussentaal in publieke media (Masterproef). Vakgroep Nederladse Taalkunde, Faculteit Letteren en Wijsbegeerte, Universiteit Gent. Geraadpleegd op 13 april 2016, van http://www.scriptiebank.be/sites/default/files/webform/scriptie/Thesis_9.pdf

De Ridder, F. (2007). Vlaamse tussentaal op televisie: een analyse van het fictieve reportageprogramma In de Gloria. (Masterproef). Vakgroep Taalkunde, Faculteit Letteren en Wijsbegeerte, Universiteit Gent.

De Schryver, J. (2012), "Het einde van de tussentaal en de Vlaamse standaardtaaldiscussie". In: K. Absilis, J. Jaspers, & S. Van Hoof (red.). *De Manke Usurpator: Over Verkavelingsvlaams*. Gent: Academia Press.

De Vogelaer, G. (2005). *Subjectsmarkering in de Nederlandse en Friese dialecten* (Doctoraatsproefschrift). Universiteit Gent. Geraadpleegd op 4 maart 2016, van http://pubman.mpg.de/pubman/item/escidoc:403836:3/component/escidoc:403835/friese_vog

Delarue, S. (2011). Standaardtaal of tussentaal op school? De paradoxale dubbele kloof tussen taalbeleid en taalgebruik. *Studies van de BKL* 6(1), 1-20.

Demeyre, J. (2012). Ik denk zo altijd een beetje aan da tussentaaltje op tv. Een onderzoek naar perceptie van taalvariatie bij leerkrachten Nederlands in West Vlaanderen (Masterproef). Vakgroep Taalkunde, Faculteit Letteren en Wijsbegeerte, Universiteit Gent. Geraadpleegd op 8 februari 2016, van http://lib.ugent.be/fulltxt/RUG01/001/891/598/RUG01-001891598_2012_0001_AC.pdf

Derudder, G. (2014). Intralinguale ondertiteling van tussentaal: Een analyse van de ondertitelingswijze van tussentaal in Vlaamse realityseries (Masterproef). Vakgroep Taalkunde, Faculteit Letteren en Wijsbegeerte, Universiteit Gent. Geraadpleegd op 6 februari 2016, van http://lib.ugent.be/fulltxt/RUG01/002/162/705/RUG01-002162705_2014_0001_AC.pdf

Foolen, A., Van Alphen, I., Lammers, H., Mazeland, H., Pascual, E., & Hoekstra, E. (2006). Het Quotatieve "VAN". Vorm, Functie en Sociolinguïstische Variatie. *Toegepaste Taalwetenschap in Artikelen (TTWiA)*, 76, 137 - 149.

Geeraerts, D. (2001). "Een zondagspak? Het Nederlands in Vlaanderen: gedrag, beleid, attitudes". *Ons Erfdeel* 44, 337-344.

Geeraerts, D. (2002) "Rationalisme en nationalisme in de Vlaamse taalpolitiek". In: J. De Caluwe, D. Geeraerts, S. Kroon, V. Mamadouh, R. Soetaert, L. Top & T. Vallen (red.), *Taalvariatie en Taalbeleid. Bijdragen aan het taalbeleid in Nederland en Vlaanderen*. Antwerpen & Apeldoorn: Garant.

Geeraerts, D., A. Penne & V. Vanswegenoven (2000), *Thuis-taal en Familie-taal: taalgebruik in Vlaamse soaps*. In J. Taeldeman (red.), *Met taal om de tuin geleid. Opstellen voor Georges De Schutter*. Antwerpen: Universitaire instelling Antwerpen, 161-170.

Ghyselen, A. & J. Van Keymeulen (2014). Dialectcompetentie en functionaliteit van het dialect in Vlaanderen anno 2013. *Tijdschrift voor Nederlandse Taal-en Letterkunde* 130 (2), 117-139.

Ghyselen, A. (2009). Ne zelfzekere leraar of gewoon nen enthousiaste mens? Een matched-guise onderzoek naar de attitude tegenover tussentaal bij West-Vlamingen. *Taal en Tongval*, 61 (2), 83-113.

Ghyselen, A. (2011). Structuur en dynamiek van diaglossische taalrepertoria: een pleidooi voor meer empirisch onderzoek. *Studies van de BKL* 6, 1–18.

Goossens, J. (2000). De toekomst van het Nederlands in Vlaanderen. *Ons Erfdeel* 44, 2- 13.

Grondelaers, S. en R. Van Hout (2011). The Standard Language Situation in the Low Countries: Top-down and Bottom-up Variations on a Diaglossic Theme. *Journal of German Linguistics* 23 (3), 199-243.

Impe, L. & Speelman, D. (2007). Vlamingen en hun (tussen)taal: Een attitudineel mixed-guise onderzoek. In: *Handelingen van de Koninklijke Zuid-Nederlandse Maatschappij voor Taal- en letterkunde*, 61, 109-128.

Impe, L. (2010). Mutual intelligibility of national and regional varieties of Dutch in the Low Countries (Doctoraatsproefschrift). Katholieke Universiteit Leuven.

Lefevere, E. (2011). Tussentaal in de Vlaamse media. Een onderzoek naar het taalgebruik van televisiepresentatoren (Masterproef). Vakgroep Nederladse Taalkunde, Faculteit Letteren en Wijsbegeerte, Universiteit Gent. Geraadpleegd op 13 februari 2016, van http://lib.ugent.be/fulltxt/RUG01/001/786/734/RUG01-001786734_2012_0001_AC.pdf

Nachtigalová, A. (2011). Tussentaal: positie, kenmerken en gebruik door leerkrachten middelbare school (Masterproef). Ústav germanistiky, nordistiky a nederlandistiky, Filozofická fakulta, Masarykova univerzita. Geraadpleegd op 8 februari 2016, van http://is.muni.cz/th/178481/ff_m/diplomova_prace.pdf

Opsomer, G. (2013). "Pardon, ma, uw accent? Da's eel grappig!" Een kwantitatief en kwalitatief onderzoek naar Vlaamse tussentaal in Disneyfilms (Masterproef). Vakgroep Taalkunde, Faculteit Letteren en Wijsbegeerte, Universiteit Gent. Geraadpleegd op 7 februari 2016, van http://lib.ugent.be/fulltxt/RUG01/002/060/372/RUG01-002060372_2013_0001_AC.pdf

Rosiers, K. (2010). Tussen taal en tussentaal De attitudes van leerlingen in het lager en middelbaar onderwijs tegenover talige variatie in Vlaanderen. (Masterproef). Vakgroep Taalkunde, Faculteit Letteren en Wijsbegeerte, Universiteit Gent. Geraadpleegd op 8 februari 2016, van http://lib.ugent.be/fulltxt/RUG01/001/457/954/RUG01-001457954_2011_0001_AC.pdf

Saey, C. (2010). Taalgebruik op de radio. Tussentaal en code-switching bij presentatoren (Masterscriptie). Vakgroep Nederladse Taalkunde, Faculteit Letteren en Wijsbegeerte, Universiteit Gent. Geraadpleegd op 13 februari 2016, van http://lib.ugent.be/fulltxt/RUG01/001/457/813/RUG01-001457813_2011_0001_AC.pdf

Taeldeman, J. (2008). Zich stabiliserende grammaticale kenmerken in Vlaamse tussentaal. *Taal & Tongval* 60, 26-50.

Toye, J. (2010). Sociolinguïstische Monitoring bij Vlaamse Kinderen en Adolescenten: Een Attitudineel Mixed Guise Onderzoek (Masterproef). Vakgroep Taalkunde, Faculteit Letteren en Wijsbegeerte, Universiteit Gent. Geraadpleegd op 8 februari 2016, van http://lib.ugent.be/fulltxt/RUG01/001/457/945/RUG01-001457945_2011_0001_AC.pdf

Van Alphen, I. (2006). Ik had zoiets van "doei". Interactioneel sociolinguïstische aspecten van vancitaties. In: T. Koole, J. Nortier en B. Tahitu (red.) 2006, *Artikelen van de 5e Sociolinguïstische Conferentie*. Delft: Eburon, 29-42.

Van den Toorn, M.C. (1997). Nieuwnederlands (1920 tot nu). In M.C. van den Toorn, J.A. van Leuvensteijn, W.J.J. Pijnenburg, & J.M. van der Horst (red.), *Geschiedenis van de Nederlandse taal*. (479-562). Amsterdam: Amsterdam University Press.

Van der Horst, J. & Van der Horst, K. (2000). *Geschiedenis van het Nederlands in de twintigste eeuw*. Den Haag/Antwerpen: Sdu Uitgevers/Standaard Uitgeverij.

- Van Eerten, L. (2007). "Over het Corpus Gesproken Nederlands". *Tijdschrift Nederlandse Taalkunde* 12(3): 194-215.
- Van Hoof, S. & Vandekerckhove, R. (2013). Feiten en fictie. Taalvariatie in Vlaamse televisiereeksen vroeger en nu. *Nederlandse Taalkunde*, 18(1), 35-64.
- Van Lancker, I. (2013). De conceptualisatie van 'tussentaal'. Een onderzoek naar het taalrepertoire van kinderen in de jeugdbeweging. In De Caluwe, J., S. Delarue, A. Ghyselen, & C. Lybaert (red.), *Tussentaal. Over de ruimte tussen dialect en standaardtaal in Vlaanderen* (81-94). Gent: Academia Press.
- Van Ouytsel, J. (2012). *Dialectverlies of dialectretrival? Actueel taalgedrag in Vlaanderen*. Gent: Academia Press.
- Vancompernelle, H. (2012). *Normgevoeligheid - Attitude van Vlaamse jongeren ten aanzien van het Standaardnederlands, de tussentaal en het dialect*. Gent: Academia Press.
- Vandekerckhove, R. (2004 a). 'Waar zijn je, jij en jou(w) gebleven?' J. de Caluwe, G. de Schutter, M. Devos & J. van Keymeulen (red.), *Schatbewaarder van de taal Johan Taeldeman Liber Amicorum*. Gent, 981-993.
- Vandekerckhove, R. (2004 b). Tussentaal als nieuwe norm? Situationele geschiktheidsoordelen over Vlaamse taalvariëteiten. *Internationale Neerlandistiek* 52(1), 102-106.
- Vandekerckhove, R. (2005). Belgian Dutch versus Netherlandic Dutch: New patterns of divergence? On pronouns of address and diminutives. *Multilingua* 24, 379-397.
- Vandekerckhove, R., De Houwer, A., Remael, A., & Van den Niepen, I. (2006). In T. Koole, J. Nortier, & B. Tahitu (red.), *Vijfde sociolinguïstische conferentie* (491-513). Delft: Eburon.
- Verkuyl, H.J. (1976). Het performatieve van. *Spektator* 6, 481-483.
- Wardhaugh, R. (2010). *An introduction to Sociolinguistics: Sixth Edition*. Chichester: Wiley-Blackwell.
- Willemyns, R. & W. Daniëls (2003). *Het verhaal van het Vlaams. De geschiedenis van het Nederlands in de Zuidelijke Nederlanden*. Antwerpen: Standaard Uitgeverij.
- Willemyns, R. (2005). Verkavelingsbrabants. Werkt het integratiemodel ook voor tussentalen? *Neerlandica extra Muro* 43. 30.

Willemys, R., & W. Vandenbussche (2013). “Eene zoete en aengenaeme Tael”. Over taalvariatie in West-Vlaanderen. In H. Brand, B. Groen, E. Hoekstra, & C. van der Meer (red.), *De tienduizend dingen. Feestbundel voor Reinier Salverda* (301-316). Ljouwert: Fryske Akademy & Afûk.

Yde, E. (2012). Taalgebruik in reclame. Over tussentaal, standaardtaal en code-switching in Vlaamse radiospots (Masterproef). Vakgroep Taalkunde, Faculteit Letteren en Wijsbegeerte, Universiteit Gent. Geraadpleegd op 8 februari 2016, van http://lib.ugent.be/fulltxt/RUG01/001/891/640/RUG01-001891640_2012_0001_AC.pdf

Zenner, E., Geeraerts, D. & Spielman, D. (2009). Expeditie Tussentaal: Leeftijd, identiteit en context in “Expeditie Robinson”. *Nederlandse Taalkunde*, 14(1), 26-44.

Internetbronnen

Alex Callier (z.d.). In *Wikipedia*. Geraadpleegd op 7 maart 2016, van https://nl.wikipedia.org/wiki/Alex_Callier

Andrea Croonenberghs (2016). Biografie. Geraadpleegd op 12 maart 2016, van <http://andreacroonenberghs.com/biografie/bio/>

Anne Theresa De Keersmaeker. (z.d.). In *Wikipedia*. Geraadpleegd op 7 maart 2016, van https://nl.wikipedia.org/wiki/Anne_Teresa_De_Keersmaeker

Corpus Gesproken Nederlands (2006). Beschikbaar via <https://corpus1.mpi.nl/ds/asv/?0>

De Nieuwe Wereld (radioprogramma). (z.d.). In *Wikipedia*. Geraadpleegd op 6 maart 2016, van [https://nl.wikipedia.org/wiki/De_Nieuwe_Wereld_\(radioprogramma\)](https://nl.wikipedia.org/wiki/De_Nieuwe_Wereld_(radioprogramma))

De Reactor – platform voor literaire kritiek (z.d.). Erwin Jans. Geraadpleegd op 14 februari, van http://www.dereactor.org/critici/detail/erwin_jans

Dioxinecrisis. (z.d.). In *Wikipedia*. Geraadpleegd op 7 maart 2016, van <https://nl.wikipedia.org/wiki/Dioxinecrisis>

Dutch++. (z.d.). *Variatie in het Nederlands. België en Nederland: uitspraakverschillen*. Geraadpleegd op 10 januari 2015, van <https://dutchplusplus.ned.univie.ac.at/node/55>

Frans Buyens et Lydia Chagoll (z.d.). *Biografie van Frans Buyens*. Geraadpleegd op 24 maart, van http://www.buyenschagoll.be/html/ndls/bio_frans_n.htm

Gene Bervoets (z.d.). In *Wikipedia*. Geraadpleegd op 17 maart 2016, van https://nl.wikipedia.org/wiki/Gene_Bervoets

Goedertier, W. & S. Goddijn (2000). Protocol voor orthografische transcriptie. Interne publicatie CGN-project. Geraadpleegd op 2 februari 2016, van http://lands.let.ru.nl/cgn/doc_Dutch/topics/version_1.0/annot/orthography/info.htm#protocol

Haeseryn W. (1997). Algemeen Nederlandse spraakkunst. *Blijven. Gaan. Komen*. Geraadpleegd op 24 februari, van <http://ans.ruhosting.nl/e-ans/18/05/04/03/03/body.html>

Haeseryn W. (1997). Algemeen Nederlandse spraakkunst. *Buigings-s*. Geraadpleegd op 23 februari, van <http://ans.ruhosting.nl/e-ans/06/04/02/01/body.html>

Haeseryn W. (1997). Algemeen Nederlandse spraakkunst. *Het achtervoegsel –je en varianten*) Geraadpleegd op 12 februari, van <http://ans.ruhosting.nl/e-ans/12/03/01/04/02/01/body.html>

Haeseryn W. (1997). Algemeen Nederlandse spraakkunst. *Negatie. Algemene indleiding*. Geraadpleegd op 24 februari, van <http://ans.ruhosting.nl/e-ans/29/01/body.html>

Haeseryn W. (1997). Algemeen Nederlandse spraakkunst. *Om*. Geraadpleegd op 24 februari, van <http://ans.ruhosting.nl/e-ans/10/03/02/03/body.html>

Haeseryn W. (1997). Algemeen Nederlandse spraakkunst. *Zijn (wezen)*. Geraadpleegd op 22 februari, van <http://ans.ruhosting.nl/e-ans/02/03/06/05/body.html>

Hellemans, F (2015, 7 oktober). Vlaamse schrijfster Chris Yperman (80) overleden. *Knack*. Geraadpleegd op 17 februari 2016, van <http://www.knack.be/nieuws/boeken/vlaamse-schrijfster-chris-yperman-80-overleden/article-normal-615411.html>

Hillaert, W. (2011). Dirk Pauwels zit met een serieus probleem. *Rekto verso*. Geraadpleegd op 27 februari 2016, van <http://www.rektoverso.be/artikel/dirk-pauwels-zit-met-een-serieus-probleem>

i-Radio Vlaamse radiportal (2004, 13 augustus). *Debat over rol van de openbare omroep komt op gang*. Geraadpleegd op 15 februari 2016, van <http://www.iradio.be/item/debat-over-rol-van-de-openbare-omroep-komt-op-gang>

i-radio Vlaamse radiportal (2004, 28 februari). De Ochtendkuren van Radio 2 op zaterdag zijn voorbij. Geraadpleegd op 31 maart 2016, van

<http://www.iradio.be/item/de-ochtendkuren-van-radio-2-op-zaterdag-zijn-voorbij>

Laika (2001, 17 april). *Blauw Vier wordt Laika*. Geraadpleegd op 26 februari 2016, van

<http://www.laika.be/NL/over/pers/198>

Laika (2015, 21 januari). *Theater met een smaakje*. Geraadpleegd op 26 februari 2016,

van <http://www.laika.be/NL/aromagic/pers/275>

Laika (z.d.). *COUPE ROYALe*. Geraadpleegd op 26 februari 2016, van

<http://www.laika.be/NL/coupe-royale>

Liekens A. (red.). (z.d.). *Vlaams woordenboek. Geraadpleegd in januari - april 2016*,

van <http://vlaamswordenboek.be>

Michel D'Hooghe. (2009, 12 maart). *De Morgen*. Geraadpleegd op 19 april 2016, van

<http://www.demorgen.be/plus/michel-d-hooghe-b-1412185571210/>

Opera ballet Vlaanderen (z.d.). *Bio Guy Joosten*. Geraadpleegd op 27 februari 2016, van

<https://operaballet.be/nl/het-huis/bio/guy-joosten>

Taaladvies (z.d.). *Gij had / hadt*. Geraadpleegd op 13 maart 2016, van

<http://taaladvies.net/taal/advies/vraag/343>

Taaltelefoon. (z.d.). *Iets mooi / iets moois*. Geraadpleegd op 3 maart 2016, van

<http://www.taaltelefoon.be/iets-moois-iets-mooi>

Taaluniversum. (z.d.). *Wat is standaardtaal? Algemeen. Wie bepaalt wat standaardtaal*

is? Geraadpleegd op 10 januari 2015, van

http://taaladvies.net/taal/advies/tekst/85/#wie_bepaalt_wat_standaardtaal_is

Tom Lenaerts (z.d.). In *Wikipedia*. Geraadpleegd op 17 maart 2016, van

https://nl.wikipedia.org/wiki/Tom_Lenaerts

Van Banden. P. (2013, 24 mei). Somers & Verschuere[n] nog één keer samen morgenvroeg. Geraadpleegd op 21 maart 2016, van

[http://muziekmuseum.skynetblogs.be/archive/2013/05/22/somers-verschuere\[n\]-nog-een-keer-samen-morgenvroeg.html](http://muziekmuseum.skynetblogs.be/archive/2013/05/22/somers-verschuere[n]-nog-een-keer-samen-morgenvroeg.html)

Van Dale Elektronisch Groot woordenboek van de Nederlands taal, 14e editie (2014). Utrecht/Antwerpen: Van Dale Uitgevers. Beschikbaar via <http://vowb.vandale.be.ezproxy.vub.ac.be>

Van Eynde, F. (2000). Part-of-speech tagging en lemmatisering. Interne publicatie CGN-project. Geraadpleegd op 4 februari 2016, van http://lands.let.ru.nl/cgn/doc_English/topics/version_1.0/annot/pos_tagging/info.htm

Vantuyghem, P. (2010, 2 december). Chantal Pattyn begint een nieuwe Alinea. *De Standaard*. Geraadpleegd op 19 april 2016, van http://www.standaard.be/cnt/dst02122000_054

VRT. (z.d.). *Radio 1*. Geraadpleegd op 15 februari 2016, van <http://www.vrt.be/wat-doen-we/netten/radio1>

VRT. (z.d.). *Radio 2*. Geraadpleegd op 15 februari 2016, van <http://www.vrt.be/wat-doen-we/netten/radio2>

VRT. (z.d.). *Zender Klara*. Geraadpleegd op 14 februari 2016, van <http://www.vrt.be/wat-doen-we/netten/klara>

Woordenboek der Nederlandsche Taal (z.d.). Geraadpleegd in april 2016, van <http://gtb.inl.nl>

Resumé

Tato diplomová práce se zabývá jazykovým fenoménem *tussentaal* - neformální hovorovou nizozemštinou užívanou v Belgii. Tato jazyková varieta, nacházející se ve Vlámském jazykovém spektru na pomezí dialektu a spisovného jazyka, je v posledních několika desetiletích na vzestupu a její oblíbenost stále stoupá. Tussentaal je ve vlámském jazykovém prostředí všudypřítomný a jeho použití se neomezuje pouze na neformální styk, jako tomu bylo dříve. Také v médiích má v současnosti tussentaal své místo, a to jak v televizním, tak rádiovém vysílání.

Tato práce si klade za cíl prozkoumat tussentaal v kontextu veřejnoprávního rádia, konkrétně v žánru rádiových interview, a tím navázat na poznatky dřívějších výzkumů a rozšířit je. Práce si klade tyto otázky: Do jaké míry, v jaké podobě a v jakých situacích užívají hosté rádiových interview tussentaal?

Teoretická část, která je rozčleněna do čtyř kapitol, shrnuje poznatky dřívějších výzkumů zabývajících se tímto jazykovým jevem. Nejprve je nastíněn historický vývoj nizozemštiny ve Vlámku s důrazem na skutečnosti, které přispěly k soudobé podobě mluveného jazyka. Druhá kapitola mapuje současnou jazykovou situace ve Vlámku a představuje jednotlivé jazykové variety tvořící vlámské jazykové kontinuum. Třetí kapitola se zaměřuje na různé aspekty tussentaalu. Popisuje protichůdné reakce, které tussentaal vyvolává u jazykovědců, charakterizuje jeho fonologické, morfologické, syntaktické a lexikální znaky a shrnuje, v jakých oblastech je zkoumán.

Těžiště práce spočívá v samotném výzkumu – analýze polopřipravených jazykových projevů hostů rádiových interview, jejichž audionahrávky a transkripce jsou k dispozici v korpusu mluvené nizozemštiny *Corpus Gesproken Nederlands*. Na jejich základě byl pro potřeby výzkumu vytvořen korpus čítající přibližně 40000 slov.

Na závěr jsou představeny výsledky výzkumu: Znaků tussentaalu užívají téměř všichni mluvčí z korpusu, což potvrzuje oblibu této jazykové variety ve vlámských médiích a tedy i ve vlámské společnosti. Kvalitativní analýza rovněž poodhalila důvody, které mluvčí vedou k užití tussentaalu.

Summary

The aim of this thesis is to examine a language phenomenon *tussentaal* (in-between-language) – an informal variety of spoken Dutch in Belgium. In the Flemish language continuum *tussentaal* takes place between dialects and the standard language. This language variety has been frequently spoken in Flanders since the past decades and it is still increasing in popularity. Nowadays, its usage is not limited only to the informal communication. One of the areas where *tussentaal* has been seeping into, is media. Both on the television and on the radio, *tussentaal* is spoken regularly.

In this thesis, *tussentaal* is examined in the context of a public broadcaster, namely in the partly prepared radio interviews. The following research questions have been stated: To what extent, in what form and in which situations do the guests of the radio interviews use *tussentaal*?

The theoretical part, divided into four chapters, summarizes findings of the previous researches. First, the development of Dutch language in Belgium is described with emphasis on the events that have shaped the form of the current spoken Flemish. The second chapter concerns the contemporary language situation in Flanders and introduces the language varieties of which the Flemish language continuum consists. In the third chapter, *tussentaal* is approached from different angles, e.g. different opinions of linguists on this topic, phonological, morphological, syntactic and lexical features of *tussentaal*, and the main areas of research.

The main part of this thesis is the analysis of the utterances of the guests in the partly prepared radio interviews. The audio records and transcriptions of all the interviews were taken from the Spoken Dutch Corpus (Corpus Gesproken Nederlands). On basis of CGN, a smaller corpus, including approximately 40000 words has been set up.

Finally, the findings of research are presented: Features of *tussentaal* were used by almost all the examined guests, which confirms the popularity of this language variety in the media and the Flemish society. Qualitative analysis have also revealed the reasons leading to the usage of *tussentaal*.

Lijst van bijlagen

Bijlage 1: Achtergrondinformatie over de sprekers en interviews

Bijlage 2: Legende bij markering van de tussentalige kenmerken in het corpus

Bijlage 3: Voorbeeld van de orthografische transcriptie met de gemarkeerde kenmerken

Bijlage 4: Tussentalige tussenwerpsels en hun betekenissen

Bijlage 5: Tussentalige tussenwerpsels in voorbeeldzinnen

Bijlage 6: Tussentalige woorden en hun standaardtalige equivalenten

Bijlage 1: Achtergrondinformatie over de sprekers en interviews

Ellen Van Krunkelsven

Tabel 24: Informatie over spreker - Ellen Van Krunkelsven

Sprekerscode:	V60083
Fragment:	fv600080
In programma:	Ochtendkuren (Radio 2)
Het jaar van opname:	1999
Aantal woorden:	1438
Sekse:	vrouw
Geboortjaar:	1973
Regio van herkomst:	reg V1 (provincie Antwerpen)
Opleidingsniveau:	hoger onderwijs of universiteit
Beroep:	biologe
Goede standaardtaalbeheersing vereist in het beroep	nee

Opmerking: De gebruikte data zijn afkomstig uit het CGN.

Ellen Van Krunkelsven is een biologe die zich specialiseert in de gedragsbiologie. Ze bestudeerde het sociale gedrag van de mensapen bonobo in hun natuurlijke omgeving. Ook werkte zij mee aan het project Apopo waarin ratten getraind werden om landmijnen op te sporen. Het gesprek in de aflevering Het gesprek in de aflevering van Ochtendkuren (1999) behandelt ditzelfde onderwerp. Ellen Van Krunkelsven wordt door het presentatorenduo Dirk Somers en Luc Verschueren geïnterviewd.

Rika Derwa

Tabel 25: Informatie over spreker – Rika Derwa

Sprekerscode:	V60086
Fragment:	fv600082
In programma:	Ochtendkuren (Radio 2)
Het jaar van opname:	1999
Aantal woorden:	1002
Sekse:	vrouw
Geboortejaar:	1966
Regio van herkomst:	reg V4 (provincie Limburg)
Opleidingsniveau:	hoger onderwijs of universiteit
Beroep:	landbouwster
Goede standaardtaalbeheersing vereist in het beroep	nee

Opmerking: De gebruikte data zijn afkomstig uit het CGN.

Rika Derwa, een varkensboerin uit Riemst, is samen met een andere landbouwster, Rianne Van Tilburg,²⁵ te gast in het praatprogramma Ochtendkuren. Het interview komt uit het jaar 1999 en wordt afgenomen door Somers en Verschueren. Het gesprek gaat over de dioxinecrisis die in datzelfde jaar in België losbrak waarbij een lage hoeveelheid in de voedselketen bleek terecht te komen. Dit had een negatieve invloed op de verkoop van Belgisch geproduceerd vlees (Wikipedia, z.d.).

²⁵ Rianne Van Tilburg voldoet niet aan het voorwaarde van het minimale aantal woorden en daarom wordt haar taalgebruik verder niet geanalyseerd.

Anne Theresa De Keersmaeker

Tabel 26: Informatie over spreker – Anne Theresa De Keersmaeker

Sprekerscode:	V60389
Fragment:	fv600722, fv600723, fv600724, fv600725,
In programma:	Alinea (Klara)
Het jaar van opname:	2001
Aantal woorden:	3679
Sekse:	vrouw
Geboortjaar:	1960
Regio van herkomst:	reg V1 (provincie Antwerpen)
Opleidingsniveau:	hoger onderwijs of universiteit
Beroep:	choreografe
Goede standaardtaalbeheersing vereist in het beroep	nee

Opmerking: De gebruikte data zijn afkomstig uit het CGN.

Anne Theresa De Keersmaeker is een Vlaamse choreografe die internationaal bekend is. Ze richtte een dansgroep op, genaamd Rosas, en een eigen dansschool onder de naam PARTS (Wikipedia z.d.). Het gesprek tijdens het culturele programma Alinea van de radiozender Klara in 2001 gaat over de balletvoorstelling Rain waarvoor De Keersmaeker de choreografie heeft ontworpen. Het interview wordt afgenomen door presentatrice Chantal Pattyn.

Jetty Roels

Tabel 27: Informatie over spreker – Jetty Roels

Sprekerscode:	V60364
Fragment:	fv600993, fv600994, fv600995, fv600996,
In programma:	Alinea (Klara)
Het jaar van opname:	2001
Aantal woorden:	4265
Sekse:	vrouw
Geboortejaar:	1947
Regio van herkomst:	reg V2 (provincie Oost- Vlaanderen)
Opleidingsniveau:	technisch onderwijs of ASO
Beroep:	lesgever dans
Goede standaardtaalbeheersing vereist in het beroep	nee

Opmerking: De gebruikte data zijn afkomstig uit het CGN.

Jetty Roels is een danseres en lerares dans die zich met tempeldans uit India, derwisjdans, en improvisatie bezighoudt. In Gent heeft ze haar eigen dansschool. Over haar werk, muziek en liefde voor India praat ze met presentator Werner Trio in een aflevering van het culturele radioprogramma Alinea. Het interview werd in 2001 gevoerd.

Alex Callier

Tabel 28: Informatie over spreker – Alex Callier

Sprekerscode:	V60179
Fragment:	fv600379
In programma:	De Nieuwe Wereld (Radio 1)
Het jaar van opname:	2000
Aantal woorden:	1012
Sekse:	man
Geboortjaar:	1972
Regio van herkomst:	reg V2 (provincie Oost-Vlaanderen)
Opleidingsniveau:	hoger onderwijs of universiteit
Beroep:	componist, muzikant
Goede standaardtaalbeheersing vereist in het beroep	nee

Opmerking: De gebruikte data zijn afkomstig uit het CGN.

Alex Callier is een muzikant en het lid van de Belgische rockgroep Hooverphonic. Callier studeerde Beeld, geluid en montage aan de Brusselse Media- en Theaterschool RITCS en werkte daarna als klanktechnicus bij de VRT. In 1995 begon hij de band Hooverphonic waarin hij als basgitarist, componist en producer actief is. De band geniet inmiddels van een internationaal succes (Wikipedia, z.d.). Tijdens de openingsceremonie van Euro 2000 zorgde Hooverphonic voor de live-muziek. Enkele dagen voor de ceremonie was Callier te gast bij de presentatrice Friedl' Lesage in De Nieuwe Wereld, een ironisch actualiteitsprogramma op Radio 1. Er werd over voetbal en het nieuwe nummer Visions gepraat dat Callier voor deze gelegenheid heeft gemaakt.

Ingeborg Marx

Tabel 29: Informatie over spreker – Ingeborg Marx

Sprekerscode:	V60384
Fragment:	fv600728
In programma:	De Nieuwe Wereld (Radio 1)
Het jaar van opname:	2001
Aantal woorden:	1064
Sekse:	vrouw
Geboortjaar:	1970
Regio van herkomst:	reg V4 (provincie Limburg)
Opleidingsniveau:	hoger onderwijs of universiteit
Beroep:	kinesitherapeut, sportster
Goede standaardtaalbeheersing vereist in het beroep	nee

Opmerking: De gebruikte data zijn afkomstig uit het CGN.

Ingeborg Marx is een kinesitherapeut en voormalige Belgisch topsportster die succesvol was in meerdere disciplines, waaronder atletiek, gewichtheffen, paardensport, powerlifting en paardwielrennen. Het gesprek uit 2001 wat ze met Friedl' Lesage in De Nieuwe Wereld voerde, ging over haar sportsuccessen, waarom ze stopte met gewichtheffen en begon met paardwielrennen en over de Olympische Spelen van Athene in 2004 waar ze op dit moment voor trainde.

Michel D'Hooghe

Tabel 30: Informatie over spreker – Michel D'Hooghe

Sprekerscode:	V60407
Fragment:	fv600880, fv600881
In programma:	De Nieuwe Wereld (Radio 1)
Het jaar van opname:	2001
Aantal woorden:	1681
Sekse:	man
Geboortjaar:	1945
Regio van herkomst:	reg V3 (provincie West-Vlaanderen)
Opleidingsniveau:	hoger onderwijs of universiteit
Beroep:	voorzitter sportorganisatie, arts
Goede standaardtaalbeheersing vereist in het beroep	nee

Opmerking: De gebruikte data zijn afkomstig uit het CGN.

Michel D'Hooghe begon zijn carrière als clubdokter bij Club Brugge, maar is vooral bekend bij het groot publiek als de voormalige voorzitter van de Belgische voetbalbond. Tijdens zijn 14 jaar als voorzitter belandde het Belgisch nationale team, de Rode Duivels, drie keer in de eindronde van het FIFA wereldkampioenschap. Dankzij D'Hooghe werd ook het Europees Kampioenschap van 2000 in België en Nederland georganiseerd. Vanwege zijn verdiensten kreeg hij in 2001 de eretitel baron (De Morgen 2009). Over zijn liefde voor voetbal en muziek praat hij in 2001 met Friedl' Lesage in het radioprogramma De Nieuwe Wereld.

Dirk Huyge

Tabel 31: Informatie over spreker – Dirk Huyge

Sprekerscode:	V60396
Fragment:	fv600842, fv6000843, fv600844, fv600845, fv600846,
In programma:	Alinea (Klara)
Het jaar van opname:	2001
Aantal woorden:	5148
Sekse:	man
Geboortejaar:	1957
Regio van herkomst:	reg V1 (provincie Antwerpen)
Opleidingsniveau:	hoger onderwijs of universiteit
Beroep:	archeoloog
Goede standaardtaalbeheersing vereist in het beroep	nee

Opmerking: De gebruikte data zijn afkomstig uit het CGN.

Dirk Huyge is een Belgisch archeoloog met specialisatie in de Egyptische kunst. In het interview van 2001 in Alinea praat hij met Chantal Pattyn over de bevindingen van zijn recente onderzoek naar de rotskunst in het Egyptische dorpje El-Hosh.

Bart Van den Bossche

Tabel 32: Informatie over spreker – Bart Van den Bossche

Sprekerscode:	V60087
Fragment:	fv600083
In programma:	Ochtendkuren (Radio 2)
Het jaar van opname:	1999
Aantal woorden:	1006
Sekse:	man
Geboortejaar:	1964
Regio van herkomst:	reg V3 (provincie West-Vlaanderen)
Opleidingsniveau:	hoger onderwijs of universiteit
Beroep:	zanger, presentator
Goede standaardtaalbeheersing vereist in het beroep	ja

Opmerking: De gebruikte data zijn afkomstig uit het CGN.

Bart Van den Bossche was een bekende Vlaamse zanger en presentator. Hij schreef een reeks Nederlandstalige liedjes en hits. Ook presenteerde hij verschillende programma's op televisie als en de radio. In 1999 was hij te gast bij Dirk Somers en Luc Verschueren

in Ochtendkuren waar hij vertelde over zijn recent verschenen dubbel-cd Bijna Alles, de muziekindustrie, zijn familie en zijn werk.

Chris Yperman

Tabel 33: Informatie over spreker – Chris Yperman

Sprekerscode:	V60099
Fragment:	fv600100
In programma:	Heldenmoed (Radio 1)
Het jaar van opname:	2000
Aantal woorden:	1102
Sekse:	vrouw
Geboortjaar:	1935
Regio van herkomst:	reg V1 (provincie Antwerpen)
Opleidingsniveau:	technisch onderwijs of ASO
Beroep:	auteur
Goede standaardtaalbeheersing vereist in het beroep	ja

Opmerking: De gebruikte data zijn afkomstig uit het CGN.

Chris Ypermans was een Vlaamse auteur van romans, toneelstukken en gedichten. Haar bekendste werk is de roman *Een heel klein scheepje*, inmiddels een klassieker. In 2000 was zij te gast bij het radioprogramma Heldenmoed (Hellemans 2015). Met de presentator Kurt van Eeghem praat zij over het toneelstuk *In de Verdure* dat door het theater De Korre in Brugge werd gerealiseerd.

Erwin Jans

Tabel 34: Informatie over spreker – Erwin Jans

Sprekerscode:	V60201
Fragment:	fv600272
In programma:	Heldenmoed (Radio 1)
Het jaar van opname:	2000
Aantal woorden:	1320
Sekse:	man
Geboortejaar:	1963
Regio van herkomst:	reg V4 (provincie Limburg)
Opleidingsniveau:	hoger onderwijs of universiteit
Beroep:	dramaturg
Goede standaardtaalbeheersing vereist in het beroep	ja

Opmerking: De gebruikte data zijn afkomstig uit het CGN.

Erwin Jans is een Vlaamse dramaturg en redacteur. Hij volgde een opleiding Germaanse Filologie en Theaterwetenschappen aan de Katholieke Universiteit Leuven. Daarna werkte hij als dramaturg bij de Koninklijke Vlaamse Schouwburg in Brussel (de Reactor z.d.). Toen het interview in Heldenmoed gehouden werd, werkte hij bij het Rotterdamse RO Theater als dramaturg. Ook was hij de redacteur van de driemaandelijkse tijdschrift *Nieuw Zuid* over cultuurkritiek en amusement. Over zijn werk bij het RO Theater en het maken van het magazine *Nieuw Zuid* vertelde hij aan Kurt van Eeghem in een aflevering van Heldenmoed in 2000.

Peter De Bie

Tabel 35: Informatie over spreker – Peter De Bie

Sprekerscode:	V60206
Fragment:	fv600292
In programma:	Heldenmoed (Radio 1)
Het jaar van opname:	2000
Aantal woorden:	1400
Sekse:	man
Geboortjaar:	1967
Regio van herkomst:	reg V1 (provincie Antwerpen)
Opleidingsniveau:	hoger onderwijs of universiteit
Beroep:	kok, artistiek medewerker
Goede standaardtaalbeheersing vereist in het beroep	ja

Opmerking: De gebruikte data zijn afkomstig uit het CGN.

Peter De Bie is een Vlaamse theatermaker en kok. Hij is de artistieke directeur van de Antwerpse theatergroep Laika (vroeger onder de naam Blauwe Vier bekend) die ‘theater der zinnen’ maakt (Laika, 2001). Toeschouwers kijken en luisteren niet alleen, maar ze kunnen ook voelen, ruiken en proeven (Laika 2015). Één van de projecten van dit theatergezelschap was een theatrale installatie COUPe ROYALe in 2001 te Gent in het kader van het TIME-Festival. De toeschouwers kregen tijdens dit project vreemde gerechten aangeboden door de acteurs die daarbij teksten van Peter Verhelst declameerden (Laika z.d.). Hierover gaat het gesprek in Heldenmoed dat door Kurt van Eeghem wordt gevoerd.

Guy Joosten

Tabel 36: Informatie over spreker – Guy Joosten

Sprekerscode:	V60208
Fragment:	fv600294
In programma:	Heldenmoed (Radio 1)
Het jaar van opname:	2000
Aantal woorden:	1209
Sekse:	man
Geboortjaar:	1963
Regio van herkomst:	reg V4 (provincie Limburg)
Opleidingsniveau:	technisch onderwijs of ASO
Beroep:	regisseur
Goede standaardtaalbeheersing vereist in het beroep	ja

Opmerking: De gebruikte data zijn afkomstig uit het CGN.

Guy Joosten is een Vlaamse theater- en operaregisseur. Hij was medeoprichter, artistiek directeur en theaterregisseur van de Blauwe Maandag Compagnie in Antwerpen waarvoor hij in 1990 de Thaliaprijs ontving. Hij werkte ook als regisseur bij theatergezelschappen in Amsterdam, Eindhoven, Groningen, Wenen en Hamburg. Sinds 1991 werkt hij als operaregisseur in diverse Europese operahuizen. Zijn werk in de operawereld werd meermaals bekroond (Opera ballet Vlaanderen z.d.). Het interview dat hij in 2000 gaf aan de journalist Kurt van Eeghem van Heldenmoed gaat over het operastuk Oidipus Rex van Igor Stravinsky dat hij regisseerde en te zien was in het Brusselse Koninklijk Circus.

Dirk Pauwels

Tabel 37: Informatie over spreker – Dirk Pauwels

Sprekerscode:	V60394
Fragment:	fv600836, fv600837, fv600838, fv600839,
In programma:	Alinea (Klara)
Het jaar van opname:	2001
Aantal woorden:	4784
Sekse:	man
Geboortjaar:	1944
Regio van herkomst:	reg V2 (provincie Oost- Vlaanderen)
Opleidingsniveau:	technisch onderwijs of ASO
Beroep:	artistiek directeur
Goede standaardtaalbeheersing vereist in het beroep	ja

Opmerking: De gebruikte data zijn afkomstig uit het CGN.

Dirk Pauwels is een Vlaamse theatermaker en theaterproducent. Hij is een autodidact die in de theaterwereld terechtkwam toen hij kennismaakte met de oprichter van de anarchistische performancegroep Parisiana, Eric De Vodder. Later stichtte hij de absurdistische theatergroep Radeis die zich in woordeloos cartoontheater specialiseerde. Zijn carrière als theaterregisseur begon toen hij in 1984 het Nieuwpoorttheater in Gent oprichtte. In Gent vormde hij ook het jeugdtheater Oud Huis Stekelbees en het productiehuis Victoria (Hillaert 2011). De groep Kung Fu maakt deel uit van het gezelschap Vicotria en vormt het gespreksonderwerp van Alinea in 2001 met presentatrice Chantal Pattyn.

Gene Bervoets

Tabel 38: Informatie over spreker – Gene Bervoets

Sprekerscode:	V60184
Fragment:	fv601318, fv601319, fv601320, fv601321, fv601322, fv601323, fv601324, fv601325
In programma:	Alinea (Klara)
Het jaar van opname:	2001
Aantal woorden:	5623
Sekse:	man
Geboortejaar:	1956
Regio van herkomst:	reg V1 (provincie Antwerpen)
Opleidingsniveau:	hoger onderwijs of universiteit
Beroep:	acteur
Goede standaardtaalbeheersing vereist in het beroep	ja

Opmerking: De gebruikte data zijn afkomstig uit het CGN.

Gene Bervoets is een Belgisch acteur die in talloze Vlaamse series en films heeft gespeeld. Hij had ook zijn eigen culinair programma *Gentse Waterzooi*. Hij volgde een toneelopleiding bij het Antwerpse Studio Herman Tierlinck (Wikipedia z.d.). In het interview voor *Alinea*, gevoerd door Chantal Pattyn in 2001, praat hij onder meer over de multimediale voorstelling van *Icarus Man-O-War* van de experimentale theatergroep *CREW* waar hij aan deelneemt.

Frans Buyens

Tabel 39: Informatie over spreker – Frans Buyens

Sprekerscode:	V60234
Fragment:	fv600380
In programma:	De Nieuwe Wereld (Radio 1)
Het jaar van opname:	2000
Aantal woorden:	2086
Sekse:	man
Geboortjaar:	1927
Regio van herkomst:	reg V2 (provincie Oost-Vlaanderen)
Opleidingsniveau:	lager of beroepsonderwijs
Beroep:	auteur, cineast
Goede standaardtaalbeheersing vereist in het beroep	ja

Opmerking: De gebruikte data zijn afkomstig uit het CGN.

Frans Buyens was een Vlaamse schrijver, documentaire-regisseur, reporter en scenarist. Hij groeide op in een arbeidersmilieu in de familie van een mandenmaker, wat een invloed op zijn hele oeuvre had. In zijn documentaries verwerkte hij vooral sociale thema's. Hoewel hij een autodidact was, verdienden zijn films meermaals erkenning, zelfs in het buitenland. Tot zijn grootste successen behoren bijvoorbeeld documentaires *Vechten voor onze rechten*, *Minder dood dan de andere* ea (Frans Buyens et Lydia Chagoll z.d.). Over zijn leven en werk vertelt hij aan Terry Verbiest in De Nieuwe Wereld in 2000.

Andrea Croonenberghs

Tabel 40: Informatie over spreker – Andrea Croonenberghs

Sprekerscode:	V60337
Fragment:	fv600663
In programma:	De Nieuwe Wereld (Radio 1)
Het jaar van opname:	2000
Aantal woorden:	1394
Sekse:	vrouw
Geboortjaar:	1964
Regio van herkomst:	reg V4 (provincie Limburg)
Opleidingsniveau:	hoger onderwijs of universiteit
Beroep:	actrice, presentatrice
Goede standaardtaalbeheersing vereist in het beroep	ja

Opmerking: De gebruikte data zijn afkomstig uit het CGN.

Andrea Croonenberghs is een Vlaamse actrice, zangeres en presentatrice bij VRT. Ze is vooral bekend uit de televisiereeksen Windkracht 10 en Flikken (Andrea Croonenberghs 2016). Het interview dat ze samen met haar collega-actrice Joke Devynck²⁶ aan de presentatrice Chantal Pattyn van de De Nieuwe Wereld gaf, werd één dag na de officiële voorstelling gehouden van de nieuwe reeks Flikken serie op het filmfestival van Gent. Beide acteurs spreken over de nieuwe Flikken serie en het begin van hun carrières.

²⁶ Het taalgebruik van Joke Devynck werd niet geanalyseerd aangezien de fragmenten uit het CGN waarin ze aan het woord was minder dan 1000 woorden tellen.

Tom Lenaerts

Tabel 41: Informatie over spreker – Tom Lenaerts

Sprekerscode:	V60385
Fragment:	fv600729, fv600730, fv600731
In programma:	De Nieuwe Wereld (Radio 1)
Het jaar van opname:	2001
Aantal woorden:	1015
Sekse:	man
Geboortejaar:	1968
Regio van herkomst:	reg V1 (provincie Antwerpen)
Opleidingsniveau:	hoger onderwijs of universiteit
Beroep:	scenarist, producer tv
Goede standaardtaalbeheersing vereist in het beroep	ja

Opmerking: De gebruikte data zijn afkomstig uit het CGN.

Tom Lenaerts is een Vlaams televisiemaker. Hij begon zijn carrière als een improvisatieacteur in het televisieprogramma *Onvoorzienbare Omstandigheden*. Later maakte hij televisieprogramma's met Bart De Pauw, onder meer het komisch praatprogramma *Mannen op de Rand van een Zenuwinzinking* dat verschillen tussen mannen en vrouwen behandelde (Wikipedia z.d.). Beide mannen waren te gast bij Friedl' Lesage in De Nieuwe Wereld waar er over dit programma, maar ook over hun eigen relaties, liefdes en huwelijken gepraat werd.

Bart De Pauw

Tabel 42: Informatie over spreker – Bart De Pauw

Sprekerscode:	V60386
Fragment:	fv600729, fv600730, fv600731
In programma:	De Nieuwe Wereld (Radio 1)
Het jaar van opname:	2001
Aantal woorden:	1190
Sekse:	man
Geboortjaar:	1968
Regio van herkomst:	reg V2 (provincie Oost- Vlaanderen)
Opleidingsniveau:	technisch onderwijs of ASO
Beroep:	televisiemaker, scenarist, acteur
Goede standaardtaalbeheersing vereist in het beroep	ja

Opmerking: De gebruikte data zijn afkomstig uit het CGN.

Bart De Pauw is een televisiemaker, scenarist en acteur. Hij maakte veel Vlaamse humoristische programma's waarin hij vaak met Tom Lenaerts samenwerkte. Hij is de auteur van het scenario van Loft, de meest succesvolle Vlaamse bioscoopfilm ooit. Samen met Tom Lenaerts werd hij geïnterviewd voor De Nieuwe Wereld (voor meer informatie over fragmenten, zie het profiel van Lenaerts hierboven).

Bijlage 2: Legende bij markering van de tussentalige kenmerken in het corpus

Alle tussentalige kenmerken die de sprekers in de interviews gebruikt hebben zijn in de tekst op de volgende manier gemarkeerd:

TUSSENTALIGE TUSSENWERPSELS

ADNOMINALE FLEXIE BIJ BIJV. NW.

ADNOMINALE FLEXIE BIJ AANWIJZENDE VNW.

ADNOMINALE FLEXIE BIJ BEZITTELIJKE VNW.

ADNOMINALE FLEXIE VAN TELWOORDEN

ONOMASIOLOGISCHE WOORDEN

VERKLEINWOORDEN OP -KE

ADNOMINALE FLEXIE VAN LIDWOORDEN

QUOTATIEMARKER VAN

REDUNDANT GEBRUIK VAN DAT

MOETEN IN NEGATIEVE ZINNEN IN PLAATS VAN HOEVEN

AFWIJKENDE WERKWOORDSVORMEN

DUBBELE NEGATIE

AFWIJKENDE MEERVOUDSVORMEN

DE CENTRALE POSITIE VAN HET VOLTOOID DEELWOORD IN EEN DRIELEDIGE EINDGROEP

PARTITIEVE GENITIEF ZONDER BUIGINGS -S

VERKEERDE LIDWOORDEN EN BETREKKELIJKE VNW. *DIE* EN *DAT*

GE/GIJ SYSTEEM

CLITISCHE VORMEN VAN PERSOONLIJKE VNW

VOOR/VAN IN BEKNOPTTE ZINNEN

PRONOMINALE SUBJECTSVERDUBBELING

GAAN I. P. V. ZULLEN

Bijlage 3: Voorbeeld van de orthografische transcriptie met gemarkeerde kenmerken

Bart Van den Bossche, fragment fv600083

V60079 Bart Van den Bossche is tien jaar bezig met zingen. Uh langer eigenlijk maar d'r is een dubbel-CD uit en die heet Tien Jaar Van Den Bossche.

BOSSCHE Ja.

V60079 Ik dacht dat die voor het eerst aan de oppervlakte was gekomen in achtentachtig dat eigenlijk elf jaar was. Maar het is een dubbel-CD en daar staat op Bijna Alles.

BOSSCHE Ja .

V60079 Hoeveel liedjes staan er niet op?

BOSSCHE Een uh stuk of... mmm misschien tien wel of zo denk ik. Het zijn uh eigenlijk gelegenheidliedjes. Neem nu het pinguïnlied uh iets da*a dat voor een gelegenheid gemaakt is voor de zoo.

V60079 Dat heb je d'r niet op gezet?

BOSSCHE We hebben d'r dat niet op gezet. Of een spelereitje zo waarvan je zegt achteraf da 's een probeersel en eigenlijk is dat niet representatief voor wat ik gedaan heb.

V60079 Maar wat een idee om die nu nog 'ns allemaal bij mekaar te harken.

BOSSCHE Da 's een idee van de platenfirma hè.

V60079 Je stond daar toch achter?

BOSSCHE Ja natuurlijk maar d'r zijn... De eerste twee CD's zijn bijvoorbeeld niet meer te krijgen. Dus zo bij bij platenfirma's...

V60080 Uitverkocht? Volledig uitverkocht? Goh goh.

BOSSCHE De platenfirma's, die hebben een soort systeem nu met de computer. Uh de uh ze zien hoeveel platen er per maand weggaan en op moment dat dat beneden een bepaald debiet gaat, is de huurprijs van de stockage in een loods waar die CD's liggen groter dan de winst die ze maken en dan worden die vernietigd.

V60079 Ja. 't zijn twee CD's één vrolijke en een serieuze?

BOSSCHE Ja ze zeggen altijd Van Den Bossche **gij** hebt zo aan **den***d **enen***d kant die melancholie en aan **den***d **anderen***d kant het feest. En ik dacht van **awel** als **ge** nu zin hebt om om u te amuseren en om om een vrolijk de dag door te gaan leg dan **den***d **eersten***d CD op.

V60080 Mm-hu.

BOSSCHE En de mensen die die liedjes alleen van theater kennen die nooit op televisie geweest zijn of op radio uh die kunnen **diejen***d **tweeden***d CD beluisteren om even mee te dromen.

V60080 Ja als je die liedjes beluistert merk je ook dat Bart Van Den Bossche weinig is veranderd die tien jaar vind ik.

BOSSCHE Ja 'k heb altijd ged*a 'k heb nooit ge*a gezocht om een bepaalde stijl of een bepaald iets na te streven. **'k heb altijd mijn hart gevolgd van** dit is een liedje en d-d*a dat zit in dat liedje dat dat zo moet gearrangeerd worden en zo moet opgenomen. En eigenlijk ben ik nog altijd...

V60080 Gaat het nu moeilijker dan vroeger liedjes maken?

BOSSCHE Liedjes maken niet nee nee dat gaat. Alleen 'k heb minder tijd om liedjes te maken, dat is erg.

V60080 Groot gezin?

BOSSCHE Ja amai ge moogt het xxx ge zegt daar iets.

V60080 Ja?

BOSSCHE Ja.

V60080 Was d'r niets op komst uh rond deze tijd?

BOSSCHE D'r is al uh sinds uh een week en half is er een dochter geboren bij ons.

V60080 Is het gelukt? Ah de eerste dochter ah. Jaja na drie zonen, na drie zonen is er eindelijk een dochter ja. Je hebt de truck gevonden.

BOSSCHE Ja mij*a mijn mijn schoonvader die zei eindelijk hebt de*d ne*d keer goed naar 't model gekeken als ge ze gemaakt hebt hè. 'k vond dat een mooie uitdrukking ja.

V60080 Ja.

V60079 D'r staat op de CD bedankt vrouw en kinderen. Uh voor het vertrouwen dat ze hebben gege*a gegeven om sterk te blijven tegen de platte commercie in.

BOSSCHE Ja ja.

V60079 Ik dacht platte commercie wat wat bedoelt die daarmee?

BOSSCHE Wel platte commercie is is eigenlijk toegeven aan aan aan mensen die die die zeggen van je moet dat zo en zo doen want dat is nu in dat is een trend. Je gj zal... De platenbaas zei tegen mij gj moet nen*d tweede*z Rob De Nijs worden. Ik zeg ja maar d'r is al nen*d Rob De Nijs.

V60079 Ja.

BOSSCHE Uh en dat is echt denken aan niet vanuit je hart of van*a vanuit de liedjes maar denken vanuit een concept en vanuit de w*a wat willen de mensen. We gaan een product maken dat de mensen willen hebben. Terwijl dat ik denk als je eerlijk artistiek bezig bent dan maak je iets en dan hoop je maar dat er andere mensen zijn die er ook iets aan hebben.

V60079 Mm-hu.

BOSSCHE Dat moet de basis zijn toch altijd vind ik.

V60079 Ja.

V60080 Je hebt ook zo een soort mix gevonden van van televisiewerk, uh muziek en en familie, daar een beetje kruissnelheid*x de xxx voorbije jaren. Dat hou je zo blijkbaar ook.

BOSSCHE Ja ja ja ik e*a i*a ik kan ook uh met een bandje zo naar braderijen en en en eigenlijk iets niet goed brengen maar dat de mensen u zien omdat ge op televisie komt.

V60080 Mmm.

BOSSCHE Maar dat heb ik gekozen om dat niet te doen. Maar dan moet je ook uwen*d boterham verdienen. Ge moet daar de consequenties van nemen. En in theater kan je niet zoveel verdienen om om om echt van te leven. Zijn maar een paar mensen in dit land die dat kunnen. Dus heb ik gekozen om uh... 'k heb de kans gehad om voor televisie te werken. 't voordeel is dat je daar een programma opneemt soms op op een week of twee weken tijd en dan een aantal maanden op het scherm bent waardoor dat je tijd krijgt om uh...

V60080 Ben je zes maanden gerust ja?

BOSSCHE 't is een ideale combinatie.

V60079 En doe je daar alles? Want d'r was zo'n programma waar je honderdduizend frank uitdeelt en God af en toe was dat beetje tegen de borst stotend.

BOSSCHE Ja ja tuurlijk maar dat zijn... zo is de maatschappij hé. Als die*d vraagt aan de mensen hier is honderdduizend frank wat wil je ermee doen dan krijg je mensen die zeggen ik wil daar een sociaal doel mee doen. Je hebt andere die zeggen **awel** als **'k*d ik** honderdduizend frank heb ik zou d'r **ne***d keer zot mee doen. En dan zijn d'r andere die zeggen ik zou iets heel decadent willen doen. Dat is nu eenmaal zo.

V60079 Ja en dat hebben jullie in beeld gebracht?

BOSSCHE Ja als we het niet zouden doen zouden we niet eerlijk geweest zijn.

V60079 Ja.

V60080 Je hebt ook een nieuw liedje - De Boerenbuiten.
Zij heeft een meis

BOSSCHE Ja. Hebt **de***d het al gehoord?

V60080 Ja 't wordt veel gedraaid op Radio Twee.

BOSSCHE **Amai** ik ben echt heel dankbaar daarvoor.

V60079 Ik heb het vandemorgen*d gehoord toen ik mijn beesten aan het eten geven was.

BOSSCHE Is 't waar? Ja.

V60080 't is een beetje aansluitend bij Rianne en Rika hun hun verhaal hè.

BOSSCHE **Allee** serieus. Ik dacht dat **ge** die alleen uit **uwen***d neus haalde maar **allee**. Moet **'k*d ik** gaan zingen? Mag ik gaan zingen?

V60080 Ja.

V60079 Nee nu niet meer .

BOSSCHE Nu niet mee*a. Bedankt u hoort nog wel van ons.

V60080 Ga maar Bart ga maar een beetje reclame maken voor die CD.

V60079 Dag Bart.

V60080 Dus hij heet Bijna Alles een dubbel-CD één vrolijke en één serieuze en daarop zowat alles wat Bart Van Den Bossche de voorbije tien jaar heeft gemaakt.

Bijlage 4: Tussentalige tussenwerpsels en hun betekenissen

TT TSW	Van Dale Elektronisch Groot woordenboek van de Nederlands taal	Woordenboek der Nederlandsche Taal	Vlaams woordenboek
allee	ontleend aan Frans allez (ga) komaan, vooruit	Uit fr. allez! Uitroep tot aanmoediging, aansporing of verbod. In het Oostvl. ook allij	Alleen als allez: gebruikt als stopwoordje 1) awel, komaan, ... 2) welaan, ... Gans Vlaanderen
awel	(Belgisch-Nederlands, spreektaal) Welnu, wel, nu	uit (h)a en wel, misschien gevormd naar het voorb. van fr. eh bien. ↪ In Z.-Nederl. vrij algemeen voor: wel, welnu.	wel, nou Gans Vlaanderen
amai	een vervorming van ai mij (Belgisch-Nederlands, spreektaal) uitroep van verbazing of teleurstellingsynoniem: (Nederlands) nou		uitroep van verbazing, verrassing, verontwaardiging, afkeuring, bevestiging, bewondering ... naargelang de context < volgens Van Dale 2005: een vervorming van ai mij VD2013 online: Belgisch-Nederlands, spreektaal Gans Vlaanderen
enfin	(1646) Frans (lett. op het eind) 1. in het kortsynoniem: kortom 2. gebruikt om te kennen te geven dat men zich bij een omstandigheid neerlegt of dat men niet verder op iets ingaat of wil ingaansynoniem: afijn	bijw. ontleend aan fr. enfin met behoud van de Fransche uitspraak. In de volkstaal verbasterd tot afijn, affijn, efijn enz. ↪ 1. Eindelijk. In dit gebruik verouderd. ↪ 2. In eene samenvatting: kortom. ↪ 3. Om te kennen te geven dat men zich bij eene omstandigheid neerlegt of dat men op een onderwerp niet verder kan of wil ingaan; het zij zoo; hoe het zij; wat het zij.	gebruikt in het begin van een zin om verontwaardiging, verbazing, ... te benadrukken NL: nou Gans Vlaanderen
zenne			Hoor uitspraak: tweemaal doffe e andere spelling: zene in korte vorm ze Provincie Antwerpen
wablief	ontleend aan wat belijft (u)? 1. vraag als men iem. niet goed verstaat a (ook) uitroep van verbazing •wablief?!	Verkorte en samengetrokken vorm uit wat belijft u, wat belijft je. 1. Als vraag naar wat iemand wenst: Wat is er van uw dienst? In Vl.-België. ↪ 2. Als verzoek om het gezegde te herhalen, wanneer men iets niet of niet goed heeft verstaan: Wat (zeg je, zegt u)? Hè? ↪ 3. Als aansporing om in te stemmen met hetgeen men	Wat belijft u Gans Vlaanderen

		zoojuist heeft gezegd: Niet waar? Is het niet (zoo)? Hè? ↪4. Als uitroep van bewondering: Wat zeg je daarvan? In Z.-Limb.	
voilà	(1847) Frans 1. ziedaar 2. daar heb je, daar is (zijn) •voilà, daar stond 't tentje al 3. alsjeblijft (bij het overhandigen)		ziedaar, kijk > Fr. voilà (= vois zie, là daar) VD: voi·là (tussenwerpsel), ziedaar, kijk! Gans Vlaanderen
jong	1. uitroep van verbazing, ontsteltenis, opgewondenheid •jong, wat hebben wij gelachen!vergelijk jonge		stopwoordje, aanspreekwoordje uit irritatie) Gans Vlaanderen
joeng			jong: stopwoordje, aanspreekwoordje uit irritatie, (provincie Antwerpen)
bon	/bõ/ Frans 1. (Be-Nederlands, spreektaal) als uiting van goedkeuring of om over te gaan tot iets anders: goed		
astemblijft			- alstublijf, ook: astamblijf - als uitroep van verbazing bij negatieve of positieve zaken Gans Vlaanderen
soit	/swa/, in België ook: /swat/ (1865) Frans 1. het zij zo! goed! toegegeven!		het zij zo, genoeg hierover maar soit= maar goed de t wordt uitgesproken Gans Vlaanderen

Bijlage 5: Tussentalige tussenwerpsels in voorbeeldzinnen

Allee (20 keer gebruikt)

Nunacering:

Of ja ik denk het wel ja ze hebben dat soort uh onschuld en anarchie in zich dat bij hun normaal nog a*u allee.. Omdat ze jong zijn en ik ben ergens achterlijk gebleven en dat... (Yperman)

Verbetering: Goh in Congo is weer een rebellie bezig en uhm. Eigenlijk twee rebellieën van van twee verschillende kanten en t land is ongeveer in drie delen verdeeld en de drie lan*a allee het gebied waar dat de bonobo's zitten en waar ik altijd gezeten heb dat ligt ongeveer op t grensgebied van die van die rebellen... (Van Krunkelsven)

Verduidelijking:

Het... Maar dat is nu het juist het gekke. Van mijn zes jaar allee ja dat ik begonnen ben met sport doen heb ik altijd tegen mijn moeder gezegd en ooit ga ik naar de Olympische Spelen. (Marx)

Afronding/samenvatting:

Ja i*a uh ik zoek excessen op. Uh in dat opzicht uh 't zal wel de avonturier zijn in mij zeker die altijd andere andere horizonten opzoekt. Uh ik vind het fantastisch om om nu weer met dit soort uh werk bezig te zijn en uh in mei alweer te vertrekken voor een uh tweede reeks van Waterzooi. Ja, i*a ik ik kan het 'k weet het zelf ook niet waarom. Maar uhm als ik als ik met film bezig ben dan denk ik goh ik wou dat ik al in de volgende theaterproductie zat. En als ik met theater bezig ben denk ik goh was 't maar al weer Swingpaleis. En als t Swingpa*a en als t Swingpaleis is denk ik wat zit ik hier te doen? Ik wil gewoon goeien*d TV maken of zo. Allee dat soort dingen allemaal hè. (Bervoets)

Haperend geheugen:

Ze hadden hondengehuil nodig en ze v*a konden nergens genoeg allee enregistreren. (Yperman)

Stopwoord (aarzeling):

Uh allee uhm ik vind het belangrijkste lijntje is eigenlijk niet niet het refrein maar eigenlijk de openingszin, die... (Callier)

Aansporing: Allee serieus. Ik dacht dat ge die alleen uit uwen*d neus haalde maar allee. Moet k*d ik gaan zingen? Mag ik gaan zingen? (Van den Bossche)

Hieronder volgen enkele voorbeeldzinnen uit onze corpus waarin ook andere tussentalige tussenwerpsels voorkomen:

- *Enfin* (17 keer gebruikt):

HUYGE Ja ja ja ja ja ja, dat is dat is een plezierige anekdote. Enfin plezierig, 't is een beetje tragisch natuurlijk.

DE BIE Maar ik uh enfin ik ben vooral met eten bezig.

VAN K.Ja dat zijn al mmm nee enfin 't is niet helemaal de bedoeling die die die zomaar los te laten.

- *Awel* (8 keer gebruikt):

CALLIER Een vliegende keeper. Uh awel dat 'k het niet zou weten. Ah ne*d vliegende keeper dat weet ik wel

- *Amai* (4 keer gebruikt):

BOSSCHE Amai ik ben echt heel dankbaar daarvoor.

DE PAUW Ja neen ma*a zo van uh amai ge hebt ne*d toffe vriend waar dat ge mee presenteert en uh amai dieje*d Tom da 's wel een leuke zeker en dat soort complimenten krijg 'k*d ik heel veel.

- **Voilà** (3 keer gebruikt) :

V60043 Maar het bewijst dat het gisteren zo laat is geworden bij jullie twee. 't is een mooi bewijs xxx.

CROON. Het was samen uit en samen thuis. Voilà.

- **Wablieft** (2 keer gebruikt):

V60043 Ja in Napels Zien op TV1 zondag konden we zien dat je nu leert paardrijden hé? Waarom kies je nu voor paardrijden?

MARX Ja da 's waar maar... Wablieft? "

- **Zenne** (1 keer gebruikt):

CALLIER Ik weet het niet zenne*d. Ik denk D van Dominique maar 'k ben niet zeker hè.

- **Joeng** (1 keer gebruikt), **astemblieft** (1 keer gebruikt):

BERVOETS Uh zeg, dat Swingpaleis joeng*d astemblieft*d hè. Uh stopt er nu 'ns mee.

- **Soit** (1 keer gebruikt):

CROON. 't is toch de Leie hè in Gent?

V60043 Joke is dat de Leie?

GAST 2 Dat is de Leie.

CROON. 't is toch de Leie. Enfin soit.

Bijlage 6: Tussentalige woorden en hun standaardtalige equivalenten

TT woord	ST equivalent	Van Dale Groot woordenboek van de Nederlands taal	Woordenboek der Nederlandsche Taal	Vlaams woordenboek
rieken	ruiken	ww. (901-1000) nevenvorm van ruiken (spreektaal) ruiken	ww. 2. Reuk opnemen, inademen, Ruiken is de nndl., rieken de zndl. vorm	Gans Vlaanderen
weeral	alweer	(Belgisch-Nederlands, spreektaal) alweer	bijw. uit weder en al. ↪ Alweer; wederom; opnieuw. m.n. gewest. in Vl.-België en Zeeland	Gans Vlaanderen
gelijk	zoals			(voegwoord) zoals, (even)als, alsof Gans Vlaanderen
chance	geluk	zelfstandig naamwoord; Frans (Belgisch-Nederlands, spreektaal) geluk		(znw.) geluk, versterkend: hoerchance > Fr. la chance Gans Vlaanderen
efkes, efkens	eventjes	Tussenwerpsel 1. (Belgisch-Nederlands, spreektaal) eventjes	Alleen als effen: Een vorm met verdubbelden stammedeklinker naast even.	(bijv.) eventjes ook: efkens Gans Vlaanderen
terug	opnieuw, weer	(Belgisch-Nederlands, niet algemeen) weer, wederom, opnieuw	↪7. Weder, wederom, opnieuw. Z.-Nederl.	(bijw.) opnieuw, weer Gans Vlaanderen
goesting	zin	(1653) ontleend aan Oudfrans gost (smaak)(Belgisch-Nederlands, informeel)	znw.(v.) Het Fr. woord goût met achterv. -ing. in Zuid-Nl. in meer algemeen lust, trek, zin, smaak	(znw.) zin, lust, trek door Radio 1 in Vl. uitverkozen tot mooiste Nl-talige woord Gans Vlaanderen
plezant	leuk	1516) ontleend aan Frans plaisant(Belgisch-Nederlands, spreektaal) plezierig, vrolijk, opgewekt, lustig	bnw. en bijw. plaisant, plasant, playsant uit het fr. plaisant; het tegenw. deelw. van het ww. plaisir, plaire, behagen. alleen nog in Brabant en Vlaanderen in algemeen gebruik.	(bn.) plezierig, leuk, tof Gans Vlaanderen
gans	heel, geheel	bijvoeglijk naamwoord (1236 'gezond, genezen, in zijn geheel, volkomen') ontl. aan Oudhoogduits ganz (Belgisch-Nederlands, archaisch in Nederland)	Voorheen ook GANTSCH, GANTS I. Als bijvoeglijk naamwoord: Geheel, in tegenoverstelling van gedeeltelijk II. Als bijwoord. 1. Van graad.	(bn., bw.) helemaal, volledig, totaal Gans Vlaanderen
kotsbeu	iets/het beu zijn	bijvoeglijk naamwoord, (Belgisch-Nederlands, informeel) iets of iem. kotsbeu zijn, meer dan genoeg van iets of iem. hebben		(Adj) spuugzat iets/iem. kotsbeu zijn: iets/iem. (spuug)zat zijn Gans Vlaanderen

schoon	goed, voortreffelijk	(verouderd) een aangename indruk makend door het vóórkomen in verband met hoge kwaliteit of bruikbaarheidsynoniem: voortreffelijk	Bnw. en bijw. - In toepassingen die de gedachte aan behaaglijkheid of deugdelijkheid gemeen hebben. In deze toepassingen in N.-Ndl. in de spreektaal niet gewoon.	(bn.) goed, voortreffelijk Gans Vlaanderen
content	tevreden	(1396) Frans, tevreden, m.n. met of over een prestatie	bnw. Uit fra. content. ↳ In Z.-Nederl. het uitsluitend gebruikelijke woord voor "tevreden"	(bn.) tevreden Gans Vlaanderen
bompa	grootvader, opa	znw., ontl. aan Frans bon-papa (Be-Nl, spreektaal) grootvader, opa		opa, grootvader, < Frans: bon-papa Gans Vlaanderen
gelijk welk(e)	om het even welk(e), welke dan ook, onverschillig	(niet algemeen, gevolgd door een vragend vnw. of bijwoord), om het even •gelijk wie, welk ..., wanneer		(uitdr.) eender(s) welke, om het even welke Gans Vlaanderen
marcheren	functioneren, werken	ww., (1588) ontl. aan Frans marcher (figuurlijk) gaan, lopen, vooruitkomen, vorderen •de zaak marcheert	ww.(intr.,zw.) Van fr. marcher, voortgaan, voortlopen 3. Van zaken: zich bewegen, voortgang hebben.	ww. functioneren, werken (van toestellen en apparaten, maar ook van principes, systemen, ...) Gans Vlaanderen
meehebben	bij zich hebben			ww. bij zich hebben Gans Vlaanderen
camionette	bestelwagen	zelfstandig naamwoord; de (v(m))ontleend aan Frans camionette (Belgisch-Nederlands, spreektaal) bestelwagen	znw.(v.,m.) Uit fr. camionette (1917 in de genoemde bet.). ↳ Bestelauto, lichte vrachtwagen.	kleine vrachtauto, bestelwagen, < Fr. : 'camionette' uitspraak: /kamionet/, dim. "kamionetje" (Gans Vlaanderen)
flik	politieagent		ww.(trans.,intr.,zw.) ↳ 1. Lappen, aaneenlappen, oplappen.	flik - politieagent, < Frans flic (19e eeuw) oorsprong onzeker, zie ook fliet
capteren	opnemen	ontleend aan Frans capter (Be-Nederlands) 1. (niet algemeen, mbt. radio- of televisie-uitzendingen) ontvangen 2. opnemen voor uitzending achteraf		opnemen van een film, televisieprogramma voor uitzending, < Fr. Capter (Gans Vlaanderen)
van zijnen tak maken	van zich laten horen, zich opwinden, zich kwaad maken	(Belgisch-Nederlands, spreektaal) van zijn tak maken- zich opwinden, zich kwaad maken		tak, van zijnen ~ maken (uitdr.) van zich laten horen, veel gebleir – weinig wol (regio Antwerpen)
brousse	jungle, oerwoud	Frans, (Belgisch-Nederlands) jungle, rimboe, wildernis		Fr. la brousse=ongeveer dezelfde betekenis, oerwoud, jungle, Gans Vlaanderen

Anotace

Jméno: Barbora Melichárková

Název katedry a fakulty: Katedra nederlandistiky FF UP v Olomouci

Název magisterské práce: Tussentaal in semi-voorbereide radio-interviews op de Vlaamse openbare omroep

Vedoucí magisterské práce: Mgr. Kateřina Křížová, Ph.D.

Počet znaků: 170359 (bez mezer)

Počet příloh: 6

Klíčová slova: nizozemština, Belgie, tussentaal, rádiová interview, korpusová lingvistika, Corpus Gesproken Nederlands

Krátká charakteristika: Tato diplomová práce se zabývá jazykovým fenoménem tussentaal, tj. neformální hovorovou nizozemštinou užívanou v Belgii. Teoretická část nastiňuje historický vývoj nizozemštiny ve Vlámsku, který ovlivnil soudobou podobu mluveného jazyka, dále podává zevrubnou charakteristiku jazykového jevu tussentaal a shrnuje poznatky dřívějších výzkumů. Těžiště práce spočívá v části praktické - analýze polopřipravených jazykových projevů hostů rádiových interview ve vlámském veřejnoprávním vysílání. Tyto projevy jsou dostupné v korpusu Corpus Gesproken Nederlands.